

ใบรับรองวิทยานิพนธ์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนสังคมศาสตร์)

ปริญญา

พัฒนสังคมศาสตร์

สังคมศาสตร์

สาขา

คณะ

เรื่อง ภูมิหลังและบทบาทของอาสาสมัครทำงานพัฒนาสังคม ณ สถานสงเคราะห์เด็กพิการ
ทางสมองและปัญญา จังหวัดนนทบุรี

Background and Roles of Volunteer for Social Development at Home for Mentally
and Physically Handicapped Babies, Nonthaburi Province

นามผู้วิจัย นางสาวชุติมา พิชิตรณชัยกุล

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(รองศาสตราจารย์สากล สถิติวิทยานันท์, วท.ด.)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

(รองศาสตราจารย์ไฉไล สักดิวงษ์, น.ม.)

ประธานสาขาวิชา

(รองศาสตราจารย์สากล สถิติวิทยานันท์, วท.ด.)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์รับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์กัญญา วีระกุล, D.Agr.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ เดือน พ.ศ.

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

ภูมิหลังและบทบาทของอาสาสมัครทำงานพัฒนาสังคม
ณ สถานสงเคราะห์เด็กพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดนนทบุรี

Background and Roles of Volunteer for Social Development
at Home for Mentally and Physically Handicapped Babies, Nonthaburi Province

โดย

นางสาวชุตินา พิษิตรณชัยกุล

เสนอ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนสังคมศาสตร์)

พ.ศ. 2557

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ชุตินา พิษิตรณชัยกุล2557: ภูมิหลังและบทบาทของอาสาสมัครต่องานพัฒนาสังคม
ณ สถานสงเคราะห์เด็กพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดนนทบุรี
ปรัชญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนสังคมศาสตร์) สาขาวิชาพัฒนสังคมศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก:
รองศาสตราจารย์สากล สถิตวิทยานันท์, วท.ด. 93 หน้า

การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภูมิหลังและบทบาทของอาสาสมัครในงานพัฒนาสังคม ณ สถานสงเคราะห์เด็กอ่อนพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดนนทบุรี และเพื่อศึกษากระบวนการที่ทำให้อาสาสมัครเข้าสู่งานอาสาสมัคร เก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกจากอาสาสมัครที่เข้าร่วมโครงการในสถานสงเคราะห์ จำนวน 11 คน เป็นการสุ่มตัวตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sample) โดยจะพิจารณาจากอาสาสมัครที่เต็มใจในการให้ข้อมูล

ผลการวิจัยแบ่งเป็น 4 ส่วนได้แก่ ข้อมูลส่วนบุคคลของอาสาสมัครกระบวนการเข้าสู่งานอาสาสมัครและแรงบันดาลใจ บทบาทของอาสาสมัคร และแนวคิดและข้อเสนอแนะของอาสาสมัคร ผลการวิจัยพบว่า อาสาสมัครทั้ง 11 คนเป็นเพศหญิง 9 คน เพศชาย 2 คน อายุระหว่าง 22-56 ปี ทั้งหมดมีสถานะโสดและนับถือศาสนาพุทธ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี 10 คนและปริญญาโท 1 คน จบสายวิทยาศาสตร์สังคม 8 คนและจบสายวิทยาศาสตร์ 3 คน ประกอบอาชีพอยู่ในองค์กร 9 คน ประกอบอาชีพอิสระและไม่ได้ประกอบอาชีพจำนวน 2 คน โดยอาสาสมัครทั้งหมดจะใช้เวลาในช่วงวันเสาร์และวันอาทิตย์ในการเป็นอาสาสมัครดูแลเด็กพิการ กระบวนการเข้าสู่งานอาสาสมัครส่วนใหญ่เป็นช่วงวัยเรียนรองลงมาคือช่วงทำงาน มีแรงบันดาลใจจากความคิดที่จะช่วยเหลือผู้อื่น และตัวอย่างจากครอบครัวที่บำเพ็ญประโยชน์มาก่อนบทบาทของอาสาสมัครมี 2 ด้าน คือ ด้านการกระตุ้นพัฒนาการ และด้านการให้ความรักและความอบอุ่นแก่เด็กพิการ ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่จะเข้ามาทำงานด้านอาสาสมัคร ควรที่จะมีความพร้อม ความตั้งใจ และความอดทนที่จะเข้ามาดูแลเด็กพิการ

ลายมือชื่อนิติศิต

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ChutimaPichitronnachaikun 2014: Background and Roles of Volunteer for Social Development at Home for Mentally and Physically Handicapped Babies, Nonthaburi Province. Master of Arts (Development Social Sciences), Major Field: Development Social Sciences, Faculty of Social Sciences. Thesis Advisor: Associate Professor SakolSatitwityanan, Ph.D. 93 pages.

This research is qualitative research. The objectives of this research were to study the background and roles of volunteer for social development at home for mentally and physically handicapped babies, Nonthaburi province and the processes that make the volunteers into volunteer work. The sample in this study consisted 11 of volunteers creating happiness to children project were purposively sampled (purposive sample) is determined by the willingness of volunteers to provide the information.

The research divided into 4 parts: personal information, processes into volunteer work and inspiration, the role of volunteers and suggestions of volunteers. The results are as follow: Personal information, All volunteer the 9 of females and 2 of males. Most of them age between 22-56 year old. All status single and buddhists. There are 10 of bachelor's degree and 1 master's of degree. The 9 of graduated in faculty of sociology and 3 of science. The 9 are working in the organization 9 and there are 2 freelance and not employed. All volunteers will take care of disabled child every weekend. Most volunteers began into voluntaries process in studying age during work. Most volunteers have inspiration by themselves which want to help one who is disadvantaged and saw the family ever volunteer work before. The roles of volunteers consist of development stimulation and giving in love and warmth to disabled children. Volunteers who have given suggestions that will work the volunteers that should be ready willingness and patience to take care of disabled children.

Student's signature

Thesis Advisor's signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงมาได้ด้วยความอนุเคราะห์อย่างยิ่งของรองศาสตราจารย์ ดร. สากล สถิตวณิชานันท์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักที่กรุณาให้คำปรึกษาชี้แนะแนวทางการทำวิทยานิพนธ์ คอยกระตุ้นติดตามความคืบหน้าและให้กำลังใจตลอดมา รองศาสตราจารย์ ไฉไล ศักดิ์วรพงศ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วมที่กรุณาตรวจแก้วิทยานิพนธ์และข้อบกพร่อง จนถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิมลฤดี พงษ์หิรัญ ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกที่กรุณาเสียสละเวลามาร่วมการสอบวิทยานิพนธ์ และแนะนำวิธีการเขียนวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปราโมทย์ ประจนปัจจนึก ประธานกรรมการการสอบวิทยานิพนธ์ที่กรุณาแนะนำแก้ไขเพิ่มเติมเพื่อความสมบูรณ์ของวิทยานิพนธ์ การทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอบพระคุณกลุ่มตัวอย่างอาสาสมัครโครงการพลังอาสาสร้างสุขในสถานสงเคราะห์ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทุกท่าน ที่เสียสละเวลาอันมีค่ามาให้ข้อมูลสำคัญในการทำวิทยานิพนธ์จนได้ข้อมูลครบถ้วนสมบูรณ์ ตลอดจนเพื่อนร่วมรุ่นและรุ่นพี่นิสิตปริญญาโทสาขาพัฒนสังคมศาสตร์ทุกท่านที่คอยเป็นกำลังใจและให้คำปรึกษาตลอดมา

ด้วยพระคุณของครอบครัวที่เห็นคุณค่าของการศึกษา คอยส่งเสริมและสนับสนุนทุนการศึกษาจนวิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงมาด้วยดี

คุณประโยชน์จากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ขอเป็นส่วนหนึ่งในการนำเสนอเรื่องราวภูมิหลังและบทบาทของอาสาสมัครต่องานพัฒนาสังคม ณ สถานสงเคราะห์เด็กพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดนนทบุรีเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างอาสาสมัครทำงานเพื่อสังคมต่อไป

ชุตินา พิษิตรณชัยกุล

เมษายน 2557

สารบัญ

หน้า

สารบัญตาราง	(3)
สารบัญภาพ	(4)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
ประโยชน์ที่ได้รับ	3
ขอบเขตการวิจัย	3
นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ	4
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร	5
แนวคิดเกี่ยวกับอาสาสมัคร	5
แนวคิดเกี่ยวกับการจัดেলাทางสังคม	10
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท	18
ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาสังคม	26
ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการดูแลเด็กพิการทางสมองและปัญญา	29
โครงการพลังอาสาสมัครสร้างสุขให้เด็กในสถานสงเคราะห์	36
เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวข้อง	37
บทที่ 3 วิธีการวิจัย	38
ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัย	38
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	39
วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	39
วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา	40

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิจัยและข้อวิจารณ์	41
ภูมิหลังของอาสาสมัคร	41
การเข้าสู่งานอาสาสมัครและแรงบันดาลใจ	50
บทบาทของอาสาสมัคร	60
ข้อเสนอแนะของอาสาสมัครในเรื่องของคุณสมบัติของอาสาสมัคร	71
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	76
สรุปผลการวิจัย	76
ข้อเสนอแนะ	79
เอกสารและสิ่งอ้างอิง	81
ภาคผนวก	87
ประวัติการศึกษาและการทำงาน	93

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	ภูมิหลังของอาสาสมัคร	44
2	การเข้าสู่งานอาสาสมัครช่วงที่เริ่มต้นทำกิจกรรม กิจกรรมแรกที่ทำและแรงบันดาลใจ	57
3	สรุปบทบาทของอาสาสมัคร	67
4	ข้อเสนอแนะของอาสาสมัครในเรื่องของคุณสมบัติของอาสาสมัคร	74

สารบัญภาพ

ภาพที่

หน้า

1 แสดงแบบจำลองกระบวนการทางสังคม

24

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

การเจริญเติบโตของเด็กและเยาวชนต้องอาศัยระบบชีวิตและครอบครัวเป็นพื้นฐาน เปรียบเสมือนต้นไม้ที่ต้องอาศัยดินที่อุดมสมบูรณ์ มีผู้คอยรดน้ำพรวนดินจึงจะสามารถเจริญเติบโตได้อย่างสมบูรณ์ แต่ในขณะที่เดียวกันเด็กและเยาวชนจำนวนมากไม่น้อยที่ประสบปัญหานานาประการ ไม่ว่าจะเป็นเด็กกำพร้า ถูกทอดทิ้ง เร่ร่อน อนาคต ไร้ที่พึ่ง ครอบครัวยากจน ขาดแคลน ประพฤติตนไม่เหมาะสมกับวัยหรือบิดา มารดา ผู้ปกครอง ให้การอุปการะเลี้ยงดูไม่เหมาะสม เด็กเหล่านี้ เปรียบเสมือนต้นไม้ที่อ่อนแอ จำเป็นต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษ เพื่อให้กลับกลายเป็นต้นไม้ที่เจริญเติบโตงอกงามขึ้นมาได้

สถานสงเคราะห์เยาวชนจึงเป็นหน่วยงานภาครัฐที่รองรับปัญหาที่เกิดขึ้นจากสังคม ดังนั้นในการดำเนินการต่างๆ จึงยากต่อการแก้ปัญหาได้ทันทั่วถึง ปัจจุบันสถานสงเคราะห์เริ่มมีการปรับปรุงรูปแบบให้สามารถเอื้อต่อความต้องการของเด็กในทุกด้านมากขึ้น โดยคำนึงถึงพัฒนาการของเด็ก และแสวงหากระบวนการที่เหมาะสมในการอุปการะเด็กให้มีประสิทธิผลสูงสุด กล่าวคือ สถานสงเคราะห์เยาวชนได้ดำเนินการให้บริการช่วยเหลือแก่เด็กและเยาวชน โดยไม่แยกว่าเป็นเด็กประเภทใด จึงมีการอุปการะทั้งเด็กเร่ร่อน เด็กกำพร้า เด็กยากจน ฯลฯ หากพิจารณาเฉพาะกลุ่มเด็กกำพร้าถูกทอดทิ้งเกือบ 90,000 คนนั้นพบว่าทั้งหน่วยงานของรัฐและองค์กรสาธารณประโยชน์อื่น ๆ ดำเนินการช่วยเหลือเด็กเหล่านี้มาอย่างต่อเนื่อง แต่ก็ยังพบว่ามีจำนวนเด็กเข้าสู่สถานสงเคราะห์หรือสถานรับเลี้ยงเด็กถูกทอดทิ้งอยู่ตลอดเวลา (มูลนิธิสุขภาพไทย, ม.ป.ป.)

มูลนิธิสุขภาพไทยเป็นหน่วยงานที่ให้ความสำคัญในการสร้างและพัฒนาคลังอาสาสมัคร ในสถานสงเคราะห์ ภายใต้โครงการ “พลังอาสาสมัครสร้างสุขให้เด็กในสถานสงเคราะห์” โดยริเริ่มงานอาสาสมัครระยะสั้น 3-4 เดือนในสถานสงเคราะห์เด็กอ่อนปากเกร็ด จ.นนทบุรี มาตั้งแต่ปี 2548 เป็นต้นมา เพื่อให้อาสาสมัครได้เป็นส่วนหนึ่งในการเข้ามาช่วยเหลือและพัฒนาสังคมในเรื่องของการช่วยกระตุ้นพัฒนาการของเด็ก เช่น การนวดสัมผัสเด็ก (สำหรับเด็กเล็ก) การสอนหนังสือ

การอ่านนิทานให้เด็ก เป็นเพื่อนเล่น ช่วยกระตุ้นพัฒนาการตามวัย รวมถึงการพาเด็กๆ ออกไปทัศนศึกษาออกสถานที่ เป็นต้น เนื่องจากบุคลากรเจ้าหน้าที่ในสถานสงเคราะห์มีอยู่อย่างจำกัด ขณะที่เด็กในสถานสงเคราะห์มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น สถานสงเคราะห์แต่ละแห่งจึงรับภาระในการดูแลเด็ก โดยมีเจ้าหน้าที่ 1 คนต่อจำนวนเด็ก 15-25 คน ดังนั้นอาสาสมัครมีส่วนสำคัญในการช่วยพัฒนาสติปัญญา อารมณ์ และทักษะชีวิตของเด็กในสถานสงเคราะห์ได้เป็นอย่างดี มูลนิธิสุขภาพไทยได้พัฒนาและดำเนินขยายพื้นที่การดำเนินกิจกรรมเพิ่มขึ้นอีก 3 แห่ง คือ สถานสงเคราะห์เด็กอ่อนพญาไท สถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถี และสถานสงเคราะห์เด็กอ่อนพิการทางสมองและปัญญาปากเกร็ด ซึ่งสถานสงเคราะห์เด็กอ่อนพิการทางสมองและปัญญาปากเกร็ดเป็นหน่วยงานรัฐ รับผิดชอบอุปการะเลี้ยงดูเด็กอ่อนพิการทุกประเภททั้งชายและหญิง อายุแรกเกิดถึง 7 ปี หรืออาจจะมากกว่านี้หากจำเป็นต้องเลี้ยงดูหรือพัฒนาก่อนที่จะย้ายเข้ารับการสงเคราะห์ในสถานสงเคราะห์เด็กพิการต่างๆ ตามสภาพความพิการต่อไป อยู่ภายใต้การดูแลของสังกัดสำนักบริการสวัสดิการสังคมกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (สถานสงเคราะห์เด็กอ่อนพิการทางสมองและปัญญา (บ้านเฟื่องฟ้า), ม.ป.ป.)

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา เรื่องภูมิหลังและบทบาทของอาสาสมัครต่องานพัฒนาสังคม ณ สถานสงเคราะห์เด็กอ่อนพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดนนทบุรี เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างความพร้อมให้กับอาสาสมัครในรุ่นต่อไปที่จะเข้าร่วม โครงการ ตลอดจนเป็นแนวทางให้บุคคลที่เกี่ยวข้องได้นำวิธีการดูแลดังกล่าวไปปฏิบัติต่อเด็กที่มีความบกพร่องต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาภูมิหลัง การเข้าสู่การทำงานอาสาสมัคร แรงบันดาลใจ และบทบาทของอาสาสมัครในงานพัฒนาสังคม ณ สถานสงเคราะห์เด็กอ่อนพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดนนทบุรี

ประโยชน์ที่ได้รับ

ทำให้ทราบถึงภูมิหลัง การเข้าสู่การเข้ามาทำงานอาสาสมัคร แรงบันดาลใจ และบทบาทของอาสาสมัครในงานพัฒนาสังคม อันเป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาบทบาทของอาสาสมัครในอนาคต ทั้งนี้ยังเป็นการเผยแพร่ให้หน่วยงาน ประชาชน ผู้สนใจ ได้เห็นความสำคัญ และเข้าใจถึงการเป็นอาสาสมัครดูแลเด็กพิการในสถานสงเคราะห์

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ร่วมกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วมระหว่างเข้าร่วมโครงการ (Participant Observation) ซึ่งจะมุ่งศึกษาเฉพาะอาสาสมัครที่เข้าร่วม โครงการพลังอาสาสมัคร สร้างสุขให้เด็กในสถานสงเคราะห์ ณ สถานสงเคราะห์เด็กอ่อนพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดนนทบุรี จำนวน 11 ราย

โดยมีช่วงระยะเวลาที่ทำการเก็บข้อมูล คือ ในระหว่างเดือน มิถุนายน – กันยายน 2556 ซึ่งเป็นช่วงระยะเวลาของ โครงการพลังอาสาสมัครสร้างสุข ให้เด็กในสถานสงเคราะห์ทางมูลนิธิศุขภาพไทยได้มีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการเปิดรับสมัครอาสาสมัครดูแลเด็กพิการในช่วงเดือน มีนาคม 2556 เป็นช่วงที่ผู้วิจัยกำลังศึกษาข้อมูล ดังนั้นผู้วิจัยจึงสมัครเข้าร่วม โครงการพลังอาสาสมัครสร้างสุข ให้เด็กในสถานสงเคราะห์ด้วย

นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ

ในการวิจัยครั้งนี้ได้ให้ความหมายของศัพท์เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ดังนี้

ภูมิหลัง หมายถึง ข้อมูลส่วนตัวทั่วไปของอาสาสมัคร ได้แก่ เพศ อายุ สถานะ ศาสนา ระดับการศึกษา และอาชีพ เป็นต้น

การเข้าสู่งานอาสาสมัคร หมายถึง ช่วงที่เริ่มเข้าสู่งานอาสาสมัคร กิจกรรมแรกที่ทำ รวมถึงแรงบันดาลใจในการเป็นอาสาสมัคร

บทบาท หมายถึง การปฏิบัติของอาสาสมัครที่มีต่อเด็กพิการทางสมองและปัญญา เช่นการฝึกให้เด็กทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้เด็กสามารถใช้ชีวิตประจำวันเบื้องต้นด้วยตนเอง การเสริมสร้างพัฒนาการต่างๆ ตามความสามารถที่เด็กมีอยู่ การให้ความรักและความเข้าใจแก่เด็ก

อาสาสมัคร หมายถึง ผู้ที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการพลังอาสาสมัคร สร้างสุขให้เด็กในสถานสงเคราะห์ โดยมีหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง ดูแลและช่วยสร้างเสริมพัฒนาการของเด็กพิการ

เด็กพิการ หมายถึง บุคคลที่มีสภาพความพิการทางร่างกายและสมองทั้งเพศชายและเพศหญิง อายุแรกเกิดจนถึง 7 ปี

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

ในการวิจัยเรื่อง “ภูมิหลังและบทบาทของอาสาสมัครต่องานพัฒนาสังคม ณ สถานสงเคราะห์เด็กพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดนนทบุรี” ผู้วิจัยได้ทำการตรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยตามลำดับ ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับอาสาสมัคร
2. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดেলাทางสังคม
3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท
4. ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาสังคม
5. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการดูแลเด็กพิการทางสมองและปัญญา
6. โครงการพลังอาสาสมัครสร้างสุขให้เด็กในสถานสงเคราะห์
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับอาสาสมัคร

ความหมายของอาสาสมัคร (Volunteer)

ศศิพัฒน์ ยอดเพชร (2534: 6) ให้ความหมายของคำว่า อาสาสมัคร หมายถึง ผู้มีศรัทธาจะทำงานเพื่อสาธารณประโยชน์ โดยคำนึงถึงเวลาว่าง ความสามารถ และความถนัดที่ตนเองมีอยู่ เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของงานก็เพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวมแก่องค์กรและแก่ผู้ประสบความ

ทุกข์ยากเดือดร้อน โดยไม่มีค่าจ้างตอบแทนในการทำงาน และมีได้ยั้งงานที่ปฏิบัติอยู่เพื่อเป็นอาชีพ ทั้งนี้การปฏิบัติงานดังกล่าวอาจจะเป็นการให้บริการทางตรง (Direct Service) หรือ ทางอ้อม (Indirect Service) ก็ได้

สมพร เทพสิทธา (2542: 14) ให้ความหมายของคำว่า อาสาสมัคร หมายถึง ผู้ที่สมัครใจทำงานเพื่อประโยชน์แก่ประชาชนและสังคม โดยไม่หวังผลตอบแทนเป็นเงิน นอกจากนี้หมายถึง บุคคลซึ่งเป็นรูปธรรมยังหมายถึงจิตและวิญญาณของอาสาสมัคร (Spirit of Voluntarism) ซึ่งเป็นนามธรรมด้วย

Barker (1988 อ้างใน อนุสรฯ ชื่นทรวง, 2547: 19) ให้ความหมายของคำว่า อาสาสมัคร หมายถึง การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเสนอที่จะให้บริการด้วยความเต็มใจ ซึ่งโดยทั่วไปมักจะไม่ได้รับเงินเป็นค่าตอบแทน

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่า อาสาสมัคร หมายถึง ผู้ที่สมัครใจทำงานโดยคำนึงถึงเวลา ความสามารถ และความถนัดที่ตนเองมีอยู่เพื่อประโยชน์แก่สังคม โดยไม่หวังผลตอบแทนเป็นเงิน แต่ผลตอบแทนที่ได้รับคือความสุขทางจิตใจ ทั้งนี้อาสาสมัคร ณ สถานสงเคราะห์เด็กพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดนนทบุรี ก็เป็นบุคคลกลุ่มหนึ่งซึ่งมีใจรักที่จะมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือสังคม

ประเภทของอาสาสมัคร

องค์กร United Way ของสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นองค์กรเอกชนทำหน้าที่ในการรณรงค์หาเงินนำมาจัดสรรให้แก่องค์กรการสังคมสงเคราะห์ต่างๆ ได้แบ่งอาสาสมัครออกเป็น 2 ประเภท (เลอพงค์ สวนสังข์, 2549 อ้างถึง วรรณภา นวลย่อง, 2547: 20)

1. อาสาสมัครบริหาร (Administrative Volunteer) ได้แก่อาสาสมัครที่ทำหน้าที่ในการบริหารคือ เป็นกรรมการอำนวยการ หรือกรรมการบริหารในองค์กรเอกชน คือ ระดับกรรมการมีฐานะเป็นทั้งผู้แนะนำและวางนโยบายขององค์กร อาสาสมัครประเภทนี้มีอยู่มากมายในสังคมไทย เพราะโครงสร้างขององค์กรสังคมสงเคราะห์เอกชนบังคับให้ต้องมีกรรมการ นอกจากจะเป็นอาสาสมัครในฐานะกรรมการขององค์กรในการวางแผนและกำหนดนโยบายแล้ว อาสาสมัคร

ดังกล่าวยังมีบทบาทสำคัญอื่นอีก เช่น เป็นกรรมการ หาทุน และนิเทศงานอาสาสมัครระดับรองๆ ลงไป เป็นต้น

2. อาสาสมัครบริการ (Service Volunteer) ได้แก่ อาสาสมัครที่ทำหน้าที่ในการให้บริการ เช่น ในการสงเคราะห์ผู้ประสบปัญหาความทุกข์ยากเดือดร้อนซึ่งเป็นผู้ให้บริการแก่ประชาชน โดยตรง ประเทศเรานั้นอาสาสมัครประเภทนี้ ส่วนใหญ่ไม่เข้าใจในปรัชญาของงานสังคมสงเคราะห์ที่แท้จริง อาสาสมัครประเภทนี้มีอิทธิพลในการควบคุมทรัพยากรบางอย่าง จริงอยู่การให้ “วัตถุ” เป็นส่วนหนึ่งของการบำบัดความต้องการเฉพาะหน้าของระบบผู้บริหาร แต่การให้บางครั้ง จะเกิดโทษมากกว่าประโยชน์ด้วยเหตุที่การให้หรือการสงเคราะห์เช่นกัน อาจจะทำให้ผู้รับอ่อนแอ และไม่คิดที่จะช่วยตัวเองและทำให้เกิดความขัดแย้งกับปรัชญาของการสงเคราะห์

Naylor (1981: 156-159 อ้างใน กนกทอง สุวรรณบุลย์, 2545: 102) ได้กล่าวสรุปบทบาทของอาสาสมัคร (Roles Volunteers Assume) ว่ากิจกรรมจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามพื้นที่ตามสภาพการณ์ที่อาสาสมัครสามารถทำได้และเกี่ยวข้องแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะดังนี้

1. อาสาสมัครด้านบริหารจัดการ (Volunteer Administrator) มีบทบาทในการกระตุ้นประชาชนให้ได้มีโอกาสให้ได้รับอิทธิพลในการเปลี่ยนแปลงและเกิดความมั่นใจที่จะแสดงออกด้านความคิดที่สำคัญต้องมีความสามารถที่จะรู้ความต้องการของประชาชนสามารถในการไกล่เกลี่ยสร้างสัมพันธภาพที่ทำให้เกิดการพัฒนาที่ดีในประชาชน

2. อาสาสมัครด้านการสนับสนุน (Volunteer Advocates) มีบทบาทในการให้การสนับสนุนช่วยเหลือด้านความต้องการของทีมงานอาจเกี่ยวข้องกับการเงินการบริการการตัดสินใจ เพื่อให้เกิดประสบการณ์และโอกาสเรียนรู้ที่จะประสบความสำเร็จของงาน

3. อาสาสมัครด้านบริการในชีวิตประจำวัน (Volunteer Service Delivery) มีบทบาทในการให้บริการตามความสนใจของบุคคลแนวทางในการทำงานอาสาสมัครในชุมชนอาจได้จากการทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรืออาสาสมัครอาจจะดำเนินการเองก็ได้เช่นอาสาสมัครที่ช่วยเหลือตามโรงพยาบาล โรงเรียนหรือการบริการสังคมอื่นๆ เป็นต้น

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ประเภทของอาสาสมัครนั้นมีหลายประเภท ได้แก่ ด้านการบริหาร ด้านการบริการ ด้านการจัดการ ด้านสนับสนุน รวมถึงด้านบริการในชีวิตประจำวันซึ่งแต่ละประเภทล้วนมีส่วนสำคัญในงานอาสาสมัคร โดยมูลนิธิสุขภาพไทยทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครด้านการบริหารวางแผนโครงการพลังอาสาสมัครสร้างสุขให้เด็กในสถานสงเคราะห์ ส่วนผู้เข้าร่วมโครงการที่สมัครใจเข้าร่วมเป็นอาสาสมัครนั้นก็จะเป็นอยู่ในการบริการช่วยเหลือในด้านที่ตนเองนั้นสมัครใจเพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยเหลือเด็กในสถานสงเคราะห์ตามสถานที่ที่ได้สมัครไว้

บทบาทของอาสาสมัคร

อนุสรณ์ ชื่นทรวง (2547: 21 อ้างถึง สมพร เทพสิทธิ, 2541: 9-12) ได้แบ่งบทบาทอาสาสมัครเป็น 5 ด้าน ดังนี้

1. บทบาทของอาสาสมัครในการสังคมสงเคราะห์ อาสาสมัครมีบทบาทที่สำคัญในการสังคมสงเคราะห์ โดยการช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาความทุกข์ยากเดือดร้อนประเภทต่างๆ เช่น ทหาร ตำรวจ ที่ได้รับบาดเจ็บจากการปฏิบัติหน้าที่และผู้เจ็บป่วยที่รักษาตัวอยู่ในโรงพยาบาล ผู้ประสบสาธารณภัย คนพิการ เด็กเร่ร่อน คนไร้ที่พึ่ง ผู้สูงอายุ ผู้ประสบปัญหาชีวิตและปัญหาครอบครัว โดยช่วยให้คำปรึกษาและกำลังใจช่วยให้มีความสุขและความสงบ
2. บทบาทของอาสาสมัครในการแก้ไขปัญหาสังคม เช่น ร่วมในการณรงค์และโครงการเกี่ยวกับการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติด โรคเอดส์ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
3. บทบาทของอาสาสมัครในการพัฒนาสังคม การพัฒนาสังคมประกอบด้วย การพัฒนาคน การพัฒนาครอบครัว การพัฒนาชุมชนทั้งในเมืองและชนบท และการพัฒนาสังคม อาสาสมัครมีบทบาทในการพัฒนากลุ่มคนต่างๆ เช่น เด็ก เยาวชน สตรี รวมทั้งผู้ด้อยโอกาส เช่น การพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็ง และพัฒนาสังคมให้มีความสงบเรียบร้อย

4. บทบาทของอาสาสมัครในการพัฒนาองค์กร อาสาสมัครได้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาองค์กรเอกชน (Non-Governmental Organization หรือ NGO) ได้ร่วมบริหารงานขององค์กรเอกชน เช่น สมาคมและมูลนิธิ ด้วยความรู้ความสามารถและความเสียสละ ทำให้องค์กรเอกชนมีบทบาทที่สำคัญในการทำประโยชน์ให้แก่ประชาชน สังคม และประเทศชาติ

5. บทบาทของอาสาสมัครในการส่งเสริมความมั่นคงของสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ดังจะเห็นได้จากบทบาทของลูกเสือชาวบ้าน อาสารักษาดินแดน อาสาสมัครทหารพราน ไทยอาสาป้องกันชาติ

วิยะดา ตีระแพทย์ (2545: 13 อ้างใน เลอพงค์ สวนสังข์, 2549: 20) ได้อธิบายถึงบทบาทของอาสาสมัครไว้ 3 ด้าน ดังนี้

1. ด้านความคิด ในหน่วยงานต่างๆ อาสาสมัครอาจถูกเลือกให้เป็นกรรมการอำนวยการ กรรมการบริหารงาน ฯลฯ ฉะนั้น อาสาสมัครเหล่านี้จะทำหน้าที่เป็นผู้วางนโยบาย วางโปรแกรม วางแผนการดำเนินงานของหน่วยงาน ตลอดจนควบคุม ตรวจสอบการบริหารงานของหน่วยงาน ให้ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เพื่อให้หน่วยงานของตนเองมีประโยชน์และรับใช้บริการสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุด

2. ด้านแรงงาน ผู้ที่เป็นอาสาสมัครประเภทนี้ ยินดีที่จะสละแรงงานเพื่อการปฏิบัติงาน หรือยินดีที่จะให้บริหารโดยตรงกับผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือ เช่น อาสาสมัครที่ออกเรียไ้เงิน เพื่อเป็นทุนในการให้ความช่วยเหลือแก่คนทั่วไป อาสาสมัครที่สมัครออกไปพัฒนาแหล่งต่างๆ อาสาสมัครที่ไปให้การเลี้ยงดูเด็กกำพร้าอนาคา ตามสถานสงเคราะห์หรืออาสาสมัครที่ช่วยในงานสภากาชาด ฯลฯ

3. ด้านกำลังทรัพย์ ได้แก่ ผู้ที่มีจิตศรัทธาบริจาคเงิน บริจาคที่ดินอาคารบ้านเรือน เครื่องอุปโภคบริโภคให้แก่หน่วยงานสังคมสงเคราะห์ เพื่อให้หน่วยงานเป็นศูนย์กลางนำไปให้แก่ผู้ขอรับบริจาค ผู้ที่บริจาคทางด้านกำลังทรัพย์ จึงถือว่าเป็นอาสาสมัครที่บริจาคทางด้านกำลังทรัพย์

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า อาสาสมัครมีบทบาทต่างๆมากมาย ซึ่งบทบาทของอาสาสมัครสามารถแบ่งได้หลายลักษณะ ได้แก่ บทบาททางด้านความคิด บทบาททางด้านแรงงาน บทบาททางด้าน

กำลังทรัพย์ บทบาทด้านสังคมสงเคราะห์ บทบาทด้านการแก้ไขปัญหาสังคม บทบาทด้านการพัฒนาสังคม บทบาทด้านการพัฒนาองค์กร และบทบาทด้านการส่งเสริมความมั่นคงของชาติ ซึ่งบทบาทเหล่านี้เป็นบทบาทที่มีความสำคัญในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครเป็นอย่างมาก เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยเหลือเด็ก ๆ ในสถานสงเคราะห์ ไม่ว่าจะเป็นด้านแรงงาน กำลังทรัพย์ สังคม สงเคราะห์ และพัฒนาสังคม

คุณสมบัติของอาสาสมัคร

จูไรรัตน์ พลเลิศ (2550: 30 อ้างถึง สมพร เทพสิทธิ์, 2541: 1) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของอาสาสมัครไว้ 3 ประการดังต่อไปนี้คือ

1. ทำงานด้วยความสมัครใจ ไม่ใช่ด้วยการถูกบังคับ หรือเพราะเป็นหน้าที่
2. เป็นงานเพื่อประโยชน์แก่ประชาชน และสังคม หรือสาธารณประโยชน์
3. ทำโดยไม่หวังผลตอบแทน

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่า อาสาสมัครมีคุณสมบัติในการปฏิบัติงานด้วยความสมัครใจ เพื่อประโยชน์แก่สังคม และส่วนร่วม โดยไม่หวังผลตอบแทน ซึ่งอาสาสมัครครูชนบทก็มาจากที่ต่างๆ และรวมตัวกันเพื่อช่วยเหลือสังคม โดยไม่หวังผลตอบแทน

แนวคิดเกี่ยวกับการขัดเกลาทางสังคม

ความหมายของการขัดเกลาทางสังคม

จันง อดิวัฒน์สิทธิ์ (2547: 43) กล่าวไว้สองความหมายว่า การขัดเกลาทางสังคม หมายถึง การถ่ายทอดวัฒนธรรม ทำให้มนุษย์เรียนรู้วัฒนธรรม และสามารถปฏิบัติตัวให้เข้ากับสังคมได้ ถูกต้อง และการขัดเกลาทางสังคม หมายถึง การพัฒนาบุคลิกภาพ สังคมแต่ละแห่งมีวัฒนธรรมไม่เหมือนกัน มนุษย์ในแต่ละสังคมจึงมีบุคลิกภาพแตกต่างกัน

ปฟาณี ฐิติวัฒนา (2541: 70) ได้อธิบายความหมายของ การขัดเกลาทางสังคม คือ กระบวนการ (Process) ที่สังคมหรือกลุ่ม สั่งสอน โดยตรงหรือโดยอ้อมให้ผู้ที่จะเป็นสมาชิกของกลุ่มได้เรียนรู้และรับเอาระเบียบ วิธีกฎเกณฑ์ ความประพฤติก และค่านิยมต่างๆ ที่กลุ่มหรือสังคมได้กำหนดไว้เป็นระเบียบของความประพฤติกและความสัมพันธ์ของสมาชิกของกลุ่มหรือสังคมนั้น

สุพัตรา สุภาพ (2536: 48) ได้อธิบายความหมายของ การขัดเกลาทางสังคม ว่าเป็น กระบวนการทั้งทางตรงและทางอ้อมที่มนุษย์ในสังคมนึงๆ ได้เรียนรู้คุณค่า กฎเกณฑ์ ระเบียบแบบแผนของกลุ่มหนึ่งๆ กำหนดหรือวางไว้ เพื่อให้แบบแผนของการปฏิบัติต่อกัน และให้บุคคลได้พัฒนาบุคลิกภาพของตนเอง

สนธยา พลศรี (2545: 131) ได้อธิบายความหมายของกระบวนการขัดเกลา ว่าเป็น กระบวนการที่สังคมหรือกลุ่มสั่งสอน เพื่อปลูกฝังให้สมาชิกได้รับเอาบรรทัดฐานทางสังคมนึงๆ ที่สังคมนึงๆ กำหนดไว้ไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ทำให้ดำรงชีวิตร่วมกันได้อย่างมีความสุขและเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

Charon (1992: 78 อ้างใน ชัยพงษ์ เครือจักร, 2551) กล่าวว่า การขัดเกลาทางสังคม คือ กระบวนการซึ่งมีตัวแทนทางสังคม (ผู้ปกครอง, ครู, สื่อ, ผู้นำทางการปกครอง, ผู้นำทางศาสนา, และอื่นๆ) สั่งสอนแต่ละบุคคลในแนวทางของพวกเขานึงหลาย

Landis (1986: 33 อ้างใน ชัยพงษ์ เครือจักร, 2551) กล่าวว่า การขัดเกลาทางสังคม หมายถึง การเรียนรู้ในความคาดหวัง, นิสัย, ทักษะ, ความเชื่อ และข้อบังคับอื่นที่จำเป็น เพื่อให้เกิดผลในการเข้าร่วมกลุ่มในสังคม

จากความหมายของการขัดเกลาทางสังคม จึงสรุปได้ว่าเป็นกระบวนการอบรมสั่งสอนทั้ง โดยตรงและโดยอ้อม เพื่อให้บุคคลได้เรียนรู้ค่านิยม วัฒนธรรม บรรทัดฐาน และกฎเกณฑ์ที่กลุ่มหรือสังคมนึงๆ กำหนดไว้เป็นแบบแผนของการปฏิบัติต่อกัน เพื่อให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตร่วมกันได้อย่างมีความสุขและมีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ความสำคัญของการขัดเกลาทางสังคม

จากความหมายดังกล่าว การขัดเกลาทางสังคมจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะขาดเสียมิได้ เป็นหลักในการปฏิบัติที่บุคคลจะต้องเรียนรู้คุณค่า กฎเกณฑ์ ระเบียบแบบแผนของกลุ่มหนึ่งๆ ที่กำหนดไว้ เพื่อให้มีความสัมพันธ์กันได้ ฉะนั้นการขัดเกลาทางสังคมจึงเป็นวิธีการถ่ายทอดวัฒนธรรม ทำให้บุคคลสามารถปรับตัวเข้ากับวิถีชีวิตของกลุ่มที่ตนเป็นสมาชิก เป็นการรับเอาคุณค่าของกลุ่มที่บุคคลรวมอยู่ด้วยในฐานะสมาชิกของกลุ่ม ซึ่งทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกเป็นตัวตนหรือตัวของตัวเอง (Self) คือ ความรู้สึกว่าคุณเป็นมนุษย์ต่างจากคนอื่น สามารถควบคุมความรู้สึกนึกคิด ประพฤติปฏิบัติตนตามระเบียบ หรือตามความเหมาะสมในกลุ่มอื่นๆ การขัดเกลาทางสังคมจึงมีกระบวนการที่ค่อนข้างซับซ้อน และสิ่งที่เรารู้จักนี้อาจจะแสดงออกในรูปของสัญลักษณ์ โดยบุคคลจะต้องผูกพันกับโครงสร้างของสังคมที่มีอยู่ ความผูกพันนั้นแสดงออกมาในรูปที่บุคคลจะต้องปฏิบัติตามหน้าที่และบทบาทในเรื่องต่างๆ เช่น การงาน การปกครอง การศึกษา การศาสนา การมีครอบครัว การนันทนาการ เป็นต้น นอกจากนี้สังคมจะกำหนดรูปแบบและหล่อหลอมบุคลิกภาพของบุคคลให้เป็นไปตามที่สังคมต้องการ และมีส่วนร่วมสร้างความสำนึก ความประทับใจ คุณค่าทางวัฒนธรรม และแบบแผนพฤติกรรมต่างๆ เพื่อให้บุคคลเป็นสมาชิกของสังคมอย่างแท้จริง นั่นคือสังคมจะเปลี่ยนสภาพของบุคคลจากสภาพทางชีววิทยา (Biological Person) มาเป็นบุคคลของสังคม (Social Person) (สุพัตรา สุภาพ, 2536: 47)

ปพาณี ฐิติวัฒนา (2541: 71) กล่าวว่า เมื่อทารกเกิดขึ้นมาจากครอบครัว อันได้แก่ สามี ภรรยา ซึ่งมีสถานภาพเป็นผู้ให้กำเนิด ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นก็คือ ทารกเป็นเด็ก เติบโตตามลำดับเวลาผ่านไป คนๆ นั้นจะมีลักษณะชีวภาพเกือบทั้งหมดหรือบางส่วนคล้ายคลึงพ่อแม่ และญาติผู้ใหญ่ของเขา ลักษณะดังกล่าวทั้งหมดคือสิ่งที่บุคคลได้รับถ่ายทอดโดยกำเนิด เรียกว่า พันธุกรรมหรือกรรมพันธุ์ ที่เป็นองค์ประกอบแรกของความเป็นคน ส่วนองค์ประกอบที่สอง คือ การขัดเกลาทางสังคม ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้บุคคลเป็นคน โดยสมบูรณ์ ซึ่งสรุปสั้นๆ ได้ดังนี้

ความเป็นคนโดยสมบูรณ์ = พันธุกรรม + การขัดเกลาทางสังคม

การขัดเกลาทางสังคม เป็นลักษณะที่ปรากฏเฉพาะในสังคมมนุษย์เท่านั้น เพราะมนุษย์มีส่วนได้เปรียบในคุณลักษณะทางร่างกายและสมองที่แตกต่างจากสัตว์ประเภทอื่น กล่าวคือ มนุษย์มีความสามารถในการเรียนรู้มากกว่าสัตว์ประเภทอื่น มนุษย์มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด ซึ่งเป็น

คุณสมบัติทางชีวภาพของมนุษย์ที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด ทำให้สามารถเรียนรู้และจดจำได้มากขึ้นตามกาลเวลาที่ผ่านไป ดังนั้นมนุษย์ทุกคนจำเป็นต้องได้รับการขัดเกลาทางสังคมเพื่อที่จะมีบุคลิกภาพเช่นเดียวกับมนุษย์ผู้อื่น และรู้จักระเบียบของสังคมหรือวัฒนธรรม มิฉะนั้นแล้วเขาก็จะมีพฤติกรรมเช่นเดียวกับสัตว์ชนิดอื่น ไม่สามารถเข้ากับสังคมมนุษย์ได้ (จางง์ อติวัฒน์สิทธิ์, 2547: 43)

กระบวนการของการขัดเกลาทางสังคม

การขัดเกลาทางสังคมเป็นกระบวนการทางสังคมที่มนุษย์ทุกคนจะต้องผ่านมานับตั้งแต่เกิดจนตาย เพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ซึ่งมีกระบวนการดังต่อไปนี้ (สุพัตรา สุภาพ, 2536: 49)

1. การตอบสนองความต้องการระยะเริ่มแรก (Response)

เป็นกระบวนการที่บุคคลจะแสดงความต้องการออกมาและคนอื่น ๆ ในสังคมที่ทำหน้าที่นี้จะสนองตอบความต้องการนั้นเป็นการสนองตอบตามระเบียบแบบแผนที่สังคมนั้นๆ กำหนดไว้แตกต่างกันไปตามสภาพของสังคมที่ตนเป็นสมาชิก

2. การรู้จักปรับความต้องการและความสามารถของตนเองให้เข้ากับกฎเกณฑ์ของสังคม (Adaptation)

มนุษย์แต่ละคนมีความสามารถในการเรียนรู้กฎเกณฑ์ไม่เท่ากัน บางคนรับได้ง่าย บางคนรับได้ยาก แม้จะได้รับการอบรมเท่าเทียมกัน ผู้ใหญ่จึงต้องยอมรับว่าแต่ละคนนั้นต่างกันจะต้องรู้จักดัดแปลงการอบรมต่างๆ ให้สอดคล้องหรือเข้ากับความสามารถของแต่ละคน เพื่อให้เขาสามารถที่จะประพฤติตนให้เข้ากับความต้องการของสังคม

3. การยึดถือสิ่งที่คล้ายกับตัวเอง (Identification)

3.1 ความต้องการที่จะทำตัวให้เหมือนกับบุคคลที่ตนต้องการยึดถือเป็นแบบฉบับ เช่น เด็กชายต้องการเลียนแบบให้เก่งเหมือนพ่อ เด็กหญิงต้องการเลียนแบบให้ดีเหมือนแม่

3.2 ความรู้สึกรวมกับบุคคลหรือกลุ่มที่ถือว่าเป็นพวกเดียวกันกับตน เช่น ความรู้สึกเจ็บร้อนแทน เห็นอกเห็นใจ หรือใครมาว่าพี่น้องของตนต่างก็เจ็บร้อนแทนกัน หรือบางคนรักเพื่อนยิ่งกว่าตัวเอง หากเพื่อนได้รับความทุกข์ร้อนอะไร ตัวเองก็จะพลอยรู้สึกทุกข์ร้อนไปด้วยเช่นกัน

3.3 ความรู้สึกยึดมั่นหลักการหรืออุดมคติบางอย่างอย่างแน่นแฟ้น เช่น คนที่รักชาติ จนยอมสละชีวิตเพื่อชาติ หรือบางคนยอมตายดีกว่าเสียเกียรติ ยอมอดดีกว่ายอมโกง เป็นต้น

การมีปฏิกิริยาสัมพันธ์กับคนอื่นในชีวิตของมนุษย์ในระยะเวลาอันพอสมควรจะทำให้บุคคลนั้นรู้จักเลือกแบบหรือยึดถือแบบฉบับที่ตนคิดว่ามีส่วนคล้ายกับตน ความรู้สึกเช่นนี้จะเป็นแนวทางให้บุคคลรู้จักทำในสิ่งที่สังคมต้องการ แต่ความสำเร็จในการขัดเกลาขึ้นอยู่กับการระบียบกฎเกณฑ์นั้นๆ สอดคล้องหรือเข้ากับความรู้สึกนึกคิด ความต้องการ ความสามารถของเขาเพียงใด

จุดมุ่งหมายของการขัดเกลาทางสังคม

กระบวนการขัดเกลาทางสังคมเป็นการควบคุมอย่างหนึ่งซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อประโยชน์แก่ชีวิตในกลุ่มและเพื่อพัฒนาตัวบุคคล กล่าวโดยสังเขปกว้างๆ การขัดเกลาทางสังคมมีจุดมุ่งหมายดังนี้ คือ (จำนง อติวัฒน์สิทธิ์, 2547: 44)

1. ช่วยเพาะความเป็นระเบียบวินัยพื้นฐาน เช่น รู้จักใช้ห้องน้ำ ห้องส้วม จนกระทั่งรู้จักใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์อันสลับซับซ้อนและละเอียดสูงขึ้น ความมีระเบียบวินัยจำต้องมีการปลูกฝังให้แน่นแฟ้นจนเกิดเป็นนิสัยถาวรในตัวบุคคล

2. ช่วยสร้างแรงบันดาลใจและความมีวินัยขึ้นในตัวบุคคล ความมีวินัยตามปกติเป็นเรื่องเข้มงวดและบางทีเป็นเรื่องไม่น่าเพลิดเพลินเลย แต่อาศัยแรงบันดาลใจ บุคคลสามารถรักษาได้โดยทำให้มันรู้สึกง่ายขึ้นและมีความหมายเพิ่มขึ้น ทั้งนี้เพื่อลบล้างความคิดที่จะทำการเสาะแสวงหาความพอใจชนิดทันทีทันใจ

3. การขัดเกลาทางสังคมสอนให้บุคคลรู้จักบทบาททางสังคม รวมทั้งทัศนคติต่างๆ ซึ่งช่วยสนับสนุนบทบาทเหล่านั้น มนุษย์ในสังคมมีบทบาทแตกต่างกันออกไปตามสถานภาพหรือตำแหน่งที่ตนได้รับแต่ละตำแหน่งก็มีบทบาทกำหนดไว้ โดยเฉพาะโดยอาศัยกระบวนการขัดเกลา

ทางสังคมนี้ มนุษย์เรียนรู้วิธีการปรับปรุงตัวให้เข้ากับบทบาทต่างๆ ของตนและเข้าใจบทบาทของบุคคลอื่นด้วย ทำให้ความสัมพันธ์กันในสังคมเป็นไปโดยราบรื่น

4. การขัดเกลาทางสังคมทำให้บุคคลมีความชำนาญและทักษะในด้านต่างๆ ช่วยให้บุคคลมีการเตรียมตัวที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมทางสังคม เช่น ทักษะในการเขียนจดหมาย ทักษะในการเกี่ยวข้องกับเพื่อนบ้าน ทักษะในการใช้โทรศัพท์และทักษะในการรู้จักสั่งอาหารมารับประทานเหล่านี้ เป็นต้น ทักษะดังกล่าวเป็นเงื่อนไขสำคัญยิ่งสำหรับการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมเหล่านี้

การขัดเกลาทางสังคมกับการสร้างความเป็นตัวตน (Self)

ความเป็นตัวตน (Self) เกิดจากการขัดเกลาทางสังคม เป็นการที่บุคคลยอมรับเอาคุณค่าของกลุ่ม ซึ่งเป็นผลจากการมีปฏิริยาสัมพันธ์กับผู้อื่น และมีการปรับความต้องการและการกระทำของตนให้เข้ากับกลุ่ม ตามสิทธิและหน้าที่ที่สังคมกำหนดหรือยอมรับ ความเป็นตัวตนจึงเป็นผลผลิตของสังคม มนุษย์แตกต่างจากสัตว์ก็เพราะความมีตัวตน ซึ่งเป็นความรู้สึกในความเป็นตัวตนของตนเองว่าตนเป็นใคร มีความต้องการต่างๆ ที่ต่างจากผู้อื่นอย่างไร ดังนั้นความเป็นตัวตนจึงเปรียบเสมือนหางเสือที่นำทางเรือเข้าสู่จุดหมายปลายทาง (สุพัตรา สุภาพ, 2536: 53)

การขัดเกลาทางสังคมช่วยสร้างตัวตนขึ้นมา 3 อย่าง คือ (จันทน์ อธิวัฒน์สิทธิ์, 2547: 46)

1. ภาพเกี่ยวกับตัวตน (Self-Image) โดยอาศัยการปฏิสัมพันธ์กับคนอื่นและโดยอาศัยภาษาบุคคลจะเกิดความคิดเกี่ยวกับตัวเองว่าเป็น “ฉัน” เมื่อบุคคลมีความเข้าใจทัศนคติที่เข้าไปอยู่ในภาพเกี่ยวกับตนเอง โดยส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องอารมณ์ กล่าวคือ เป็นทัศนคติที่เกี่ยวกับการเห็นด้วยและการไม่เห็นด้วย การยอมรับและการปฏิเสธความสนใจหรือความรู้สึกเฉยๆ

2. ตัวตนในอุดมคติ (Ideal-Self) จากทัศนคติที่คนอื่นมีต่อตน บุคคลอาจจะสร้างภาพของสิ่งที่ควรจะเป็น ทั้งนี้เพื่อเสาะแสวงหาความรักและการรับรอง การขัดเกลาทางสังคมเพื่อมุ่งสร้างภาพตัวตนในอุดมคตินั้นอาจเป็นคาบสองคมได้ กล่าวคือ การทำตนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับค่านิยม จุดมุ่งหมายและบทบาทในอุดมคติเป็นลักษณะสำคัญยิ่งของกระบวนการขัดเกลาทางสังคม เพราะช่วยให้บุคคลรักษาระเบียบวินัย แต่ถ้าศักยภาพของบุคคลในการพัฒนาความมีระเบียบวินัยมี

ความแตกต่างสูงมากไปจากรูปแบบตัวตนในอุดมคติหรือตัวตนในอุดมคติหรือตัวตนในอุดมคติมีความต้องการให้ปฏิบัติในสิ่งที่สูงเกินไป ผลอาจจะเห็นได้ว่าบุคคลจะรู้สึกว่าคุณไม่เหมาะสมกับตัวตนในอุดมคตินั้นและอาจมีความล้มเหลวได้

3. ตัวตนปฏิบัติกร (Ego) พฤติกรรมของพ่อแม่ส่วนใหญ่ที่มีต่อลูกของตนหลังจากพ้นจากวัยทารกแล้วจะมุ่งให้เด็กควบคุมตนเองและพึ่งตนเอง รวมทั้งช่วยตนเองได้เมื่อเด็กโตขึ้นก็หวังว่าจะมีความสามารถพึ่งตนเองได้และควบคุมตนเองได้ เพื่อที่จะติดต่อกับโลกภายนอกได้สะดวก และเพื่อที่จะวางเป้าหมายในชีวิตของตนได้ ฉะนั้นกระบวนการขัดเกลาทางสังคมจึงมุ่งสร้างตัวตนซึ่งสามารถจะควบคุมและชี้แนวทางสำหรับพฤติกรรมของตนเองได้ ตัวตนปฏิบัติกรคือสิ่งที่เราได้ทำไปในแต่ละวัน ซึ่งเป็นช่วงสำหรับการปฏิบัติหน้าที่ควบคุมและส่งเสริมการเป็นปีกแผ่นของตัวตน

วิธีการขัดเกลาทางสังคม

สุพัตรา สุภาพ (2536: 51) กล่าวว่า การขัดเกลาทางสังคมจะออกมาในรูปแบบ การขัดเกลาโดยตรง และการขัดเกลาโดยอ้อม

1. การขัดเกลาโดยตรง เป็นการขัดเกลาที่ต้องการให้บุคคลปฏิบัติให้ถูกต้องตามระเบียบแบบแผนของกลุ่มสังคมนั้นกำหนดไว้ เป็นการบอกว่าสิ่งใดควรหรือไม่ควรกระทำ อะไรผิด อะไรถูก ฯลฯ ซึ่งนับว่ามีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพมาก เป็นการชี้ทางและแนะแนวทางในการปฏิบัติต่อบุคคลอย่างจริงจังและเจตนา เพื่อให้บุคคลสามารถวางตัวได้ถูกต้องเหมาะสมกับสถานการณ์หนึ่งๆ การขัดเกลาโดยตรง จะพบเห็นเสมอในหมู่ครอบครัว โรงเรียน วัด เป็นต้น ส่วนโรงเรียนจะอบรมเป็นทางการมากกว่าครอบครัว เพราะเป็นสถาบันอบรมสั่งสอนคนเป็นจำนวนมาก จึงจำเป็นต้องมีการอบรมและลงโทษอย่างเป็นทางการ เช่น มีตารางวันเวลาเรียนแน่นอน เพื่อให้เด็กได้รู้สิ่งต่างๆ ที่ทำให้เกิดทักษะและคุณค่าแก่ชีวิต

2. การขัดเกลาโดยอ้อม เป็นการอบรมที่ไม่ได้บอกกันโดยตรง บุคคลได้รับประสบการณ์หรือประโยชน์จากการสังเกต หรือเรียนรู้จากการกระทำของผู้อื่น เช่น ถ้าเราไปงานเลี้ยงที่มีอุปกรณ์การกินมากมายและไม่คุ้นเคยและไม่ทราบว่าจะใช้อะไรก่อนหลัง เราก็เรียนรู้ได้จากกรูบุคคลอื่นว่าเขาหยิบอะไรก่อนหลัง แล้วพยายามเลียนแบบคนที่ทำถูกต้องเราก็จะทำไม่พลาด หรือ

ในกลุ่มเพื่อน เด็กชอบเลียนแบบการกระทำของเพื่อน เช่น ถ้าต้องการเล่นกับเพื่อนก็ต้องรู้จักผ่อนปรนเข้าหากัน ถ้าใครไม่เคารพกฎเกณฑ์ของกลุ่ม กลุ่มก็อาจจะแสดงท่าทีรังเกียจไม่ยอมให้เขามาร่วมในกลุ่ม ซึ่งถ้าบุคคลนั้นอยากอยู่ร่วมกลุ่มอีกก็ต้องปรับตัวเสียใหม่ให้สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ที่กลุ่มวางไว้

องค์กรที่ทำหน้าที่ในการขัดเกลาทางสังคม

องค์กรทางสังคมทำหน้าที่ในการขัดเกลาทางสังคมมี 6 องค์กร คือ

1. ครอบครัว ครอบครัวเป็นองค์กรแรกที่ทำหน้าที่ขัดเกลาทางสังคมให้กับมนุษย์ เพราะครอบครัวเป็นผู้เลี้ยงดูบุคคลตั้งแต่เป็นทารก การขัดเกลาทางสังคมที่บุคคลได้รับในวัยเด็กเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาอารมณ์และบุคลิกภาพมาก และยังมีหน้าที่ถ่ายทอดให้การเรียนรู้วัฒนธรรม และค่านิยมแก่สมาชิกในครอบครัว รวมทั้งกล่อมเกลาพฤติกรรมหรือบุคลิกภาพให้เป็นที่ไปตามบทบาทและความคาดหวังของสังคม

2. สถานศึกษา สถานศึกษานับเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่การขัดเกลาทางสังคมต่อจากครอบครัว เมื่อถึงวัยเรียนครอบครัวก็จะส่งบุตรหลานของตนไปโรงเรียน เพื่อให้ได้มีโอกาสได้ศึกษาเล่าเรียนวิชาและได้รับการอบรมจากโรงเรียน นอกจากนี้ยังมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ คุณค่า แนวความคิด และความเชื่อของบุคคล

3. กลุ่มเพื่อน กลุ่มเพื่อนมีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการขัดเกลาทางสังคมทางอ้อม เพราะไม่มีการเขียนระเบียบหรือกฎเกณฑ์ในการที่บุคคลจะคบกับเพื่อนไว้อย่างแน่นอน บุคคลจะคบกันเป็นเพื่อนต้องมีความพอใจในการปฏิบัติต่อกันและกัน โดยไม่รู้สึกลัวถูกบังคับและบุคคลสามารถเรียนรู้การจะมีชีวิตอยู่ในสังคมต้องรู้จักปรับความต้องการของตนเองให้สอดคล้องกับความต้องการของคนอื่นด้วย เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของกลุ่มเพื่อน

4. องค์กรศาสนา ศาสนามีหน้าที่หลักอยู่สองประการ คือ หน้าที่ต่อบุคคล และหน้าที่ต่อสังคม หน้าที่ต่อบุคคล คือ สนองความต้องการส่วนบุคคลในด้านความอยากรู้ อยากเห็น การแสวงหาสิ่งที่เป็นสาระในชีวิต และการแสดงออกทางอารมณ์ ส่วนหน้าที่ต่อสังคม คือ ช่วยให้ผู้บุคคลมีการเรียนรู้เพื่อปรับตัวให้สอดคล้องกับบรรทัดฐาน ค่านิยมในสังคม และช่วยให้มีอุดมคติ

ในการดำเนินชีวิต ศาสนายังเป็นที่พึ่งทางใจของบุคคลจำนวนมากไม่น้อย เนื่องจากสังคมไม่สามารถตอบสนองความต้องการทุกอย่างให้บุคคลได้ เมื่อผิดหวังจากสังคม บุคคลมักจะหันเข้าหาศาสนาเป็นที่พึ่ง

5. กลุ่มอาชีพ กลุ่มอาชีพแต่ละแห่งจะมีกฎระเบียบของตนเองที่กำหนดให้บุคคลอยู่ในสังกัดปฏิบัติตามระเบียบ ซึ่งมีระเบียบแตกต่างกันออกไป บุคคลจะต้องเรียนรู้และรับไว้หากต้องการอยู่ร่วมกลุ่มนั้น บางอาชีพมีผลบังคับเพียงแค่เวลาทำงานเท่านั้น แต่บางอาชีพระเบียบของกลุ่มอาชีพมีผลบังคับให้บุคคลต้องทำอยู่ตลอดเวลา

6. สื่อมวลชน การเผยแพร่ข่าวสาร หรือแนวความคิดผ่านสื่อมวลชนมีผลต่อสมาชิกสังคมอย่างกว้างขวางและรวมเร็วมาก โดยทั่วไปสื่อมวลชนเป็นแหล่งให้สาระและข่าวสาร เพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิต การตัดสินใจและการคาดหวังในชีวิต แต่สังคมที่มีความเจริญทางด้านเศรษฐกิจและสังคม สื่อมวลชนเป็นแหล่งที่ให้การขัดเกลาทั้งทางตรงและทางอ้อมที่มีให้ทั้งคุณและโทษ ดังนั้นการยึดถือข่าวสารหรือแบบแผนของสังคมที่ได้จากสื่อมวลชนจึงจำเป็นที่บุคคลจะต้องใช้ความคิดพิจารณาอย่างรอบคอบ

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

ความหมายของบทบาท

คำว่า “บทบาท” (Role) เป็นคำที่มีความสำคัญมากทั้งทางด้านจิตวิทยา พฤติกรรมและสังคม โดยมีผู้ให้ความหมายไว้ต่างๆ กัน ดังนี้

งามพิศ สัตย์สงวน (2533: 101) ได้ให้ทัศนะว่าบทบาท คือ พฤติกรรมที่คาดหวังสำหรับผู้ที่อยู่ในสถานภาพต่างๆ จะต้องปฏิบัติอย่างไรเป็นบทบาทที่คาดหวังโดยกลุ่มคนหรือสังคมเพื่อทำให้คู่สัมพันธ์มีการกระทำระหว่างกันทางสังคมได้รวมทั้งสามารถคาดการณ์พฤติกรรมที่จะเกิดขึ้น

ชุกดา จิตพิทักษ์ (2528: 61) มีความเห็นว่า โดยทั่วไปบทบาทอาจพิจารณาได้ 2 ความหมายคือ

1. พิจารณาในด้านโครงสร้างทางสังคมบทบาทหมายถึงตำแหน่งทางสังคมที่มีชื่อเรียกต่างๆซึ่งแสดงลักษณะโดยคุณสมบัติและกิจกรรมของบุคคลที่ครองตำแหน่งนั้น

2. พิจารณาในด้านการกระทำต่อกันหรือปฏิสัมพันธ์ทางสังคมบทบาทจึงหมายถึงผลสืบเนื่องที่มีแบบแผนของการกระทำเกิดการเรียนรู้ของบุคคลที่อยู่ในสถานภาพการปฏิสัมพันธ์นั้น

สงวนศรี วิรัชชัย (2527: 23-24) กล่าวว่าถ้าพิจารณาให้ลึกซึ้งจะพบบทบาทอยู่ 5 ลักษณะคือ

1. บทบาทตามที่กำหนดหมายถึงบทบาทที่สังคมกลุ่มหรือองค์การกำหนดไว้ว่าเป็นรูปแบบของพฤติกรรมประจำตำแหน่งต่างๆที่มีอยู่ในสังคมกลุ่มหรือองค์การนั้นๆ

2. บทบาทที่ผู้อื่นคาดหวังหมายถึงบทบาทหรือรูปแบบของพฤติกรรมที่ผู้เกี่ยวข้องคาดหวังว่าผู้อยู่ในตำแหน่งจะถือปฏิบัติ

3. บทบาทตามความคิดของผู้อยู่ในตำแหน่งหมายถึงรูปแบบของพฤติกรรมที่บุคคลผู้อยู่ในตำแหน่งคิดและเชื่อว่าเป็นบทบาทของตำแหน่งที่ตนดำรงอยู่

4. บทบาทที่ปฏิบัติจริงหมายถึงพฤติกรรมที่ผู้อยู่ในตำแหน่งได้ปฏิบัติหรือแสดงออกมาให้เห็นซึ่งมักจะเป็นพฤติกรรมที่สอดคล้องกับบทบาทตามความคิดของผู้อยู่ในตำแหน่ง

5. บทบาทที่ผู้อื่นรับรู้หมายถึงรูปแบบพฤติกรรมที่ผู้อื่นได้รับทราบเกี่ยวกับการปฏิบัติบทบาทของผู้อยู่ในตำแหน่งซึ่งมักจะมีการเลือกรับรู้และรับรู้ที่ผิดไปจากความเป็นจริงได้

Levingson (1964: 284-285 อ้างใน พงษ์ธร ชูดีมานันท์, 2551) ได้สรุปความหมายของบทบาทไว้ 3 ประการดังนี้

1. บทบาทหมายถึงปทัสถานความคาดหวังข้อห้ามความรับผิดชอบและอื่นๆที่มีลักษณะในทำนองเดียวกันซึ่งผูกพันอยู่กับตำแหน่งทางสังคมที่กำหนดให้บทบาทตามความหมายนี้คำนึงถึงตัวบุคคลน้อยที่สุดแต่มุ่งไปถึงการบ่งชี้หน้าที่อันควรกระทำ

2. บทบาทหมายถึงความเป็นไปของบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งที่คิดและกระทำเมื่อดำรงตำแหน่งนั้นๆ

3. บทบาทหมายถึงการกระทำของบุคคลแต่ละคนที่สัมพันธ์กับโครงสร้างทางสังคมหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือแนวทางที่บุคคลพึงกระทำเมื่อดำรงตำแหน่งนั้นๆ

Selznick (1977: 34-35 อ้างใน พงษ์ธร ชูติมานันท์, 2551) ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

1. บทบาทที่กำหนดไว้หรือบทบาทตามอุดมคติ (The Socially Prescribed or Ideal Role) เป็นบทบาทที่กำหนดสิทธิและหน้าที่ของตำแหน่งทางสังคมไว้

2. บทบาทที่ควรกระทำ (The Perceived Role) เป็นบทบาทที่แต่ละบุคคลเชื่อว่าควรกระทำในหน้าที่ตำแหน่งนั้นๆซึ่งอาจไม่ตรงตามบทบาทที่กำหนดไว้ไม่ตรงตามอุดมคติทุกประการและอาจแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคลก็ได้

3. บทบาทที่กระทำจริง (The Performed Role) เป็นบทบาทที่แต่ละบุคคลได้กระทำไปจริงตามความเชื่อความคาดหวังตลอดจนความกดดันและโอกาสที่จะกระทำในแต่ละสังคมในช่วงระยะเวลาหนึ่ง

Parsons (1953: 4 อ้างใน พงษ์ธร ชูติมานันท์, 2551) กล่าวว่าสถานภาพและบทบาทเป็นหน่วยของระบบสังคมโดยยอมรับว่าสถานภาพและบทบาทเป็นคุณลักษณะของผู้แสดงในสังคมนั้นๆ บทบาทคือการจัดระเบียบของผู้เริ่มแสดงเป็นการสร้างและกำหนดการมีส่วนร่วมของเขาในกระบวนการที่มีการกระทำร่วมกันซึ่งเป็นการร่วมความคาดหวังที่เกี่ยวกับตนเองและบุคคลอื่นที่เขามีความสัมพันธ์ด้วยส่วนสถานภาพคือตำแหน่งของผู้แสดงภายในสถาบันเป็นตำแหน่งของผู้แสดงภายในระบบสังคมซึ่งอาศัยกลไกของสังคมเป็นตัวกำหนด

Berlo (1966: 153 อ้างใน พงษ์ธร ชูติมานันท์, 2551) ได้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับลักษณะบทบาทไว้ดังนี้

1. บทบาทที่ถูกระบุไว้ (Role Prescriptions) คือบทบาทที่กำหนดไว้เป็นระเบียบอย่างชัดเจนว่าบุคคลที่อยู่ในบทบาทนั้นจะต้องทำอะไรบ้าง
2. บทบาทที่กระทำจริง (Role Descriptions) คือบทบาทที่บุคคลได้กระทำจริงเมื่ออยู่ในบทบาทนั้นๆ
3. บทบาทที่ถูกระบุไว้ (Role Expectations) คือบทบาทที่ถูกระบุไว้โดยผู้อื่น ว่าบุคคลที่อยู่ในบทบาทนั้นๆควรกระทำอย่างไร

Cohen and Uphoff (1980: 35 อ้างใน พงษ์ธร ชูติมานันท์, 2551) ได้เสนอเกี่ยวกับบทบาทไว้ดังนี้

1. บทบาทที่ถูกระบุไว้ (Prescribed Role) เป็นบทบาทที่สังคมกำหนดไว้ให้ต้องปฏิบัติหน้าที่ ตามบทบาทใดบทบาทหนึ่งแม้ว่าบุคคลบางคนจะไม่ได้ประพฤติตามบทบาทที่คาดหวังโดยผู้อื่นเราก็ยังคงยอมรับว่าบุคคลจะต้องปฏิบัติตามบทบาทที่สังคมกำหนดให้
2. บทบาทที่ปฏิบัติจริง (Enacted Role) เป็นวิธีการที่บุคคลได้แสดงหรือปฏิบัติออกมาจริงตามตำแหน่ง
3. บทบาทที่กระทำจริงเป็นบทบาทที่เจ้าของสถานภาพได้กระทำจริงซึ่งอาจเป็นบทบาทที่สังคมคาดหวังหรือเป็นบทบาทที่ตนเองคาดหวังหรืออาจเป็นบทบาทตามที่สังคมคาดหวังและตนเองคาดหวังด้วย

จากแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทในรูปแบบต่างๆที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าถ้าบทบาททั้งหลายมีความสอดคล้องกัน โดยเฉพาะบทบาทตามความคิดของผู้ที่อยู่ในตำแหน่งบทบาทที่ผู้อื่นคาดหวังบทบาทที่ปฏิบัติจริงและบทบาทที่ผู้อื่นรับรู้ก็จะเป็นความสัมพันธ์ทางสังคมที่ราบรื่นแต่ถ้าบทบาทดังกล่าวไม่สอดคล้องกันเช่นบทบาทที่ปฏิบัติจริงไม่ตรงกับบทบาทที่ผู้อื่นคาดหวัง บทบาทที่ผู้อื่นคาดหวังไม่ตรงกับบทบาทตามความคิดของผู้ที่อยู่ในตำแหน่ง ฯลฯ สถานการณ์เช่นนี้ จะทำให้เกิดความขัดแย้งของบทบาท (Role Conflicts)

ความสำคัญของบทบาท

1. ทำให้เกิดการแบ่งหน้าที่ระหว่างสมาชิกตามความถนัดและความสามารถ
2. ทำให้สมาชิกในสังคมรู้ถึงฐานะและความรับผิดชอบของตนเอง
3. ทำให้สังคมมีความเป็นระเบียบสมาชิกในสังคมปฏิบัติตามหน้าที่ของตนไม่ก้าวก่ายกัน
4. ทำให้สมาชิกแต่ละคนรู้จักหน้าที่และความรับผิดชอบของตนตามสถานภาพและบทบาท

ทฤษฎีบทบาท (Role Theory)

ทฤษฎีบทบาทมีการมองใน 2 ลักษณะคือแนวโครงสร้างและแนวปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์ นิยมในลักษณะแนวโครงสร้างนิยมนั้นบทบาทจะถูกมองว่าเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดกฎเกณฑ์ไว้ในสังคมถูกคาดหวังไว้ว่าบุคคลในสถานภาพใดควรมีบทบาทอย่างไรเมื่อบุคคลเข้าดำรงในสถานภาพนั้นๆก็จะมีบทบาทตามที่สังคมคาดหวังไว้เช่นนั้นและบุคคลอื่นๆก็จะคาดหวัง บทบาทของผู้ที่อยู่ในสถานภาพต่างๆตามที่คิดว่าเป็นค่านิยมบรรทัดฐานที่กำหนดให้ให้มีบทบาทพฤติกรรมนั้นๆ

ส่วนการมองบทบาทในแนวปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์นิยมจะให้ความสำคัญกับกระบวนการซึ่งบุคคลจะทำความเข้าใจได้ว่าบุคคลอื่นให้ความหมายและคาดหวังกับตนเองอย่างไรในการที่จะมีบทบาทในสังคมอันจะเกิดขึ้นจากการที่บุคคลมีการปฏิสังสรรค์ทางสังคมต่อกันนั่นเองด้วย

ทฤษฎีบทบาท-การได้รับ (Role-Taking)

งามพิศ สัตย์สงวน (2533: 108) ได้กล่าวถึง George Herbert Mead ซึ่งแบ่งตน (Self) ออกเป็น 2 ส่วนคือ

1. ด้านสถาบันมีติประกอบด้วย

1.1 สถาบันได้แก่หน่วยงานหรือองค์การซึ่งจะเป็นกรมกอง โรงเรียน โรงพยาบาล บริษัทร้านค้า หรือ โรงงานต่างๆที่มีวัฒนธรรมของหน่วยงานหรือองค์การนั้นครอบคลุมอยู่

1.2 บทบาทตามหน้าที่สถาบันจะกำหนดบทบาทหน้าที่และตำแหน่งต่างๆให้บุคคลปฏิบัติมีกฎและหลักการอย่างเป็นทางการและมีธรรมเนียม (Ethics) การปฏิบัติที่มีอิทธิพลต่อบทบาทอยู่

1.3 ความคาดหวังของสถาบันหรือบุคคลภายนอก เป็นความคาดหวังที่สถาบันหรือบุคคลภายนอกคาดว่าสถาบันจะทำงานให้บรรลุเป้าหมายเช่น โรงเรียนมีความคาดหวังที่จะต้องผลิตนักเรียนที่ดีมีคุณภาพความคาดหวังมีค่านิยม (Values) ของสังคมครอบคลุมอยู่

2. ด้านบุคลามีติประกอบด้วย

2.1 บุคลากรแต่ละคนซึ่งปฏิบัติงานอยู่ในสถาบันนั้นๆเป็นบุคคลในระดับต่างๆ เช่น ในโรงเรียนมีผู้บริหาร โรงเรียนครูอาจารย์คนงานการ โรงเรียนมีวัฒนธรรมย่อยที่ครอบคลุมต่างไปจากวัฒนธรรมโดยรวม

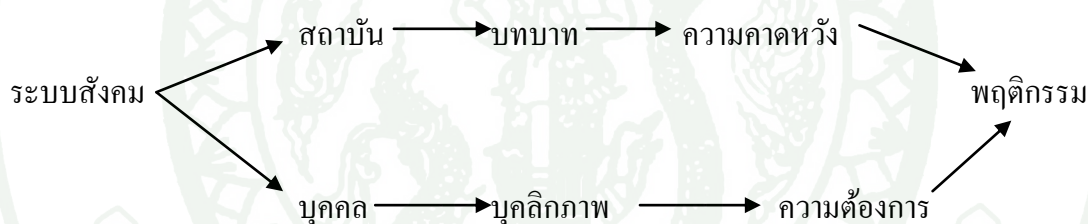
2.2 บุคลิกภาพหมายถึงความรู้ความถนัดความสามารถเจตคติอารมณ์และแนวคิดซึ่งบุคคลที่เข้ามาทำงานในสถาบันนั้นๆจะมีความแตกต่างปะปนกันอยู่ และมีธรรมเนียมของแต่ละบุคคลเป็นอิทธิพลครอบงำอยู่

2.3 ความต้องการส่วนตัว (Need-Dispositions) บุคคลที่มาทำงานสถาบันมีความต้องการที่แตกต่างกันไปบางคนทำงานเพราะต้องการเงินเลี้ยงชีพบางคนทำงานเพราะความรักบางคนต้องการเกียรติยศชื่อเสียงความก้าวหน้าบางคนต้องการการยอมรับบางคนต้องการความมั่นคงปลอดภัยเป็นต้นนอกจากนั้นยังมีค่านิยมของตนเองครอบคลุมอยู่ด้านสถาบันมีตินั้น จะยึดถือเรื่องสถาบันซึ่งมีบทบาทต่างๆเป็นสำคัญบทบาทที่สถาบันได้คิดหรือกำหนดไว้จะต้องชี้แจงให้บุคลากรในสถาบันได้ทราบอย่างเด่นชัดเพื่อจะได้กำหนดการคาดหวังที่สถาบันได้กำหนดไว้ในบทบาทของตนออกมาตรงกับความต้องการผลผลิตของสถาบันนั้น

ส่วนในด้านบุคลามิติประกอบด้วยตัวบุคคลที่ปฏิบัติงานอยู่ในสถาบันนั้นซึ่งบุคคลที่ปฏิบัติงานอยู่ก็มีบุคลิกภาพที่เป็นตัวเองที่ไม่เหมือนกันในแต่ละคนต่างก็มีความต้องการในตำแหน่งหน้าที่การงานที่แตกต่างกันออกไปทั้งสองมิตินี้ระบบสังคมเป็นสิ่งที่มอิทธิพลต่อการบริหารงานเป็นอันมากถ้าหากว่าทุกสิ่งทุกอย่างราบรื่นดีการบริหารงานนั้นสามารถที่จะสังเกตพฤติกรรมได้ (Social Behavior or Observed Behavior)

ทฤษฎีกระบวนการทางสังคมเกทเซลส์และกูบา

พงษ์ธร ชูติมานันท์ (2551) ได้กล่าวถึง Getzels and Guba เกี่ยวกับบทบาทไว้ว่าในระบบสังคมหนึ่งๆจะประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่มิติด้านสถาบัน ได้แก่สถาบันบทบาทและความคาดหวัง ส่วนมิติด้านบุคคล ได้แก่บุคลิกภาพและความต้องการมิตินี้ทั้งสองด้านนี้ต่างมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันและผลสุดท้ายก็จะเป็นพฤติกรรมที่เห็นได้ในสังคม

ภาพที่ 1 แสดงแบบจำลองกระบวนการทางสังคม

ทฤษฎีบทบาทของราล์ฟลินตัน (Ralph Linton's Role Theory)

กล่าวไว้ว่า ตำแหน่งหรือสถานภาพเป็นผู้กำหนดบทบาท เช่น บุคคลที่มีตำแหน่งเป็นครูต้องแสดงพฤติกรรมที่เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ศิษย์ เป็นต้น ผู้ที่มีตำแหน่งจะปฏิบัติหน้าที่ได้สมบทบาทหรือไม่ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลาย ๆ อย่าง เช่น บุคลิกของผู้สวมบทบาท ลักษณะของสังคมตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของสังคมนั้นด้วย (พิทยา บวรรัตน, 2535: 14)

ทฤษฎีบทบาทของเนเดล (Nadel's Role Theory)

นักมานุษยวิทยา กล่าวว่า บทบาทคือส่วนประกอบที่ส่งผลต่อพฤติกรรม 3 ลักษณะคือ

1. ส่วนประกอบที่ส่งเสริมบทบาท เช่น ครูต้องพูดเก่งหรือมีอารมณ์ขัน
 2. ส่วนประกอบที่มีผลสำคัญต่อบทบาทและขาดมิได้เช่นเป็นครูต้องสอนหนังสือ เป็นแพทย์ต้องรักษาคนไข้ เป็นตำรวจต้องจับผู้ร้าย
 3. ส่วนประกอบที่เป็นไปตามกฎหมาย เช่น ครูต้องเป็นสมาชิกคุรุสภา เป็นต้น
- ถ้ากำหนดให้

P คือ บทบาท

a คือ ส่วนประกอบที่ส่งเสริมบทบาท

b คือ ส่วนประกอบที่มีผลสำคัญต่อบทบาทและขาดมิได้

c คือ ส่วนประกอบที่เป็นไปตามกฎหมาย

ดังนั้นจึงเขียนเป็นสมการบทบาทได้ว่า

$$P = a + b + c + \dots + n$$

จากสมการอธิบายได้ว่า บทบาทต้องประกอบด้วยส่วนประกอบหลาย ๆ ส่วนอย่างน้อย 3 ส่วนขึ้นไปจนถึง n ส่วน (พิทยา บวรรัตน, 2535:14)

ทฤษฎีบทบาทของโฮมันน์ (Homann's Role Theory)

กล่าวว่า บุคคลจะเปลี่ยนบทบาทไปตามตำแหน่งเสมอ เช่น ตอนกลางวันแสดงบทบาทสอนหนังสือเพราะเป็นครู พอตอนเย็นต้องแสดงบทบาทดูแลเลี้ยงดูบุตรเพราะเป็นพ่อแม่ เป็นต้น (พิทยา บวรรัตน, 2535: 15)

ทฤษฎีบทบาทของพาร์สัน (Parson's Role Theory)

กล่าวว่า ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในสังคม ทำให้มนุษย์ต้องเพิ่มบทบาทของตน เช่น บุคคลที่มีเพื่อนมาก ก็ต้องแสดงบทบาทมากขึ้นเป็นเงาตามตัว (พิทยา บรรรตนา, 2535: 15)

ทฤษฎีบทบาทของกู๊ด (Good's Role Theory)

กล่าวว่า บทบาทคือแบบแผนของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ของแต่ละบุคคล และ บทบาทดังกล่าวควรเป็นไปตามข้อตกลงที่มีต่อสังคมนั้นๆ (พิทยา บรรรตนา, 2535:15)

จากความหมายของบทบาท แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท จึงสรุปได้ว่า บทบาท หมายถึง พฤติกรรมหรือการกระทำของบุคคล ซึ่งอยู่ในฐานะหรือตำแหน่งหรือมีสถานภาพอย่างใด อย่างหนึ่ง ซึ่งสังคมได้กำหนดให้มีหน้าที่ต้องปฏิบัติ บทบาท และสถานภาพเป็นสิ่งที่ควบคู่กัน นั่น คือสถานภาพจะกำหนดว่าบุคคลนั้น ๆ มีหน้าที่ต้องปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างไร ส่วนบทบาทเป็นการ ปฏิบัติตามหน้าที่สังคมได้กำหนดไว้ ในแต่ละสถานภาพ การแสดงบทบาทจะสอดคล้องกับบรรทัด ฐานของสังคม ในสถานภาพหนึ่งๆ บุคคลอาจจะต้องแสดงบทบาทมากมาย

ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาสังคม

ความหมายของการพัฒนาสังคม (Social Development)

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2546: 4) ได้กล่าวถึง การพัฒนาสังคม ดังนี้ การพัฒนาสังคม คือ การ เปลี่ยนแปลง โครงสร้างสังคมตามแผนของสังคมหนึ่งสังคมใด นั่นคือ การพัฒนาต้องมี การ เปลี่ยนแปลง และเป็น การเปลี่ยนแปลงตาม ที่ผู้ต้องการเปลี่ยนแปลงกำหนดสิ่งที่จะเปลี่ยนแปลงคือ โครงสร้างสังคม ซึ่งประกอบด้วยคน ระเบียบสังคมและวัตถุสิ่งของ ทั้งนี้ไม่ว่าคนเหล่านั้นจะ เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ การเมือง การศาสนา อนามัย การศึกษา หรือด้านใดๆ ก็รวมอยู่ในความหมาย นี้ทั้งสิ้น

สรุปได้ว่า การพัฒนาสังคม เป็นกระบวนการซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในสังคม โดยใช้ นโยบายและการวางแผนสังคมเป็นเครื่องมือในการเปลี่ยนแปลง เพื่อปรับระดับคุณภาพชีวิตของ

ประชาชนได้มีชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น ทั้งในด้านอาหาร ที่อยู่อาศัย การศึกษา สุขภาพอนามัย การมีงานทำและรายได้เพียงพอแก่การครองชีพ ตลอดจนให้ประชาชนได้รับความเสมอภาค ยุติธรรมในสังคม โดยเปิดโอกาสให้เข้ามีส่วนร่วมในการดำเนินงานทุกขั้นตอน

ทฤษฎีการพัฒนาสังคม

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2546: 18-19) ได้กล่าวถึงทฤษฎีสถิตภาพการพัฒนาและการแพร่กระจาย ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการพัฒนารวมถึงการพัฒนาสังคมด้วย จะเกิดขึ้นได้ก็โดยมีปัจจัยเหตุ 6 ประการ นั่นคือ

1. ทรัพยากรธรรมชาติ
2. ทรัพยากรมนุษย์
3. องค์การสังคม
4. ภาวะผู้นำ
5. การติดต่อ
6. การฝึกอบรม

ปัจจัยเหตุเหล่านี้ยังมีมากเพียงใดการพัฒนาสังคมก็จะมีระดับสูงมากยิ่งขึ้นเพียงนั้น ทฤษฎีการพัฒนา คือ แนวความคิดในการพัฒนา มิใช่สูตรสำเร็จ (Ready Formula) ที่จะนำไปใช้ได้อย่างกว้างขวางในทุกระบบสังคม ทั้งนี้เพราะกระบวนการพัฒนาเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งสภาพการณ์ของแต่ละสังคมนั้น มีเงื่อนไขและรูปแบบทางประวัติศาสตร์ที่แตกต่างกัน ดังนั้น กลวิธีการพัฒนาที่ประสบความสำเร็จในสังคมหนึ่งอาจใช้ไม่ได้ผลในอีกสังคมหนึ่งก็ได้

สมพร เทพสิทธิ์า (2535: 8) ได้กล่าวถึงยุทธศาสตร์การพัฒนา ประกอบด้วย

1. การพัฒนาคน ครอบครัวยุวมชนและสังคม ให้คนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น
2. พัฒนาสังคมในรูปแบบการสงเคราะห์ต่อกัน โดยใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4
3. การสร้างจิตสำนึกในการพัฒนาสังคม
4. การผสมผสานในการพัฒนาสังคม ทั้งด้านจิตใจ สังคม และเศรษฐกิจ เน้นที่การพัฒนาจิตใจเป็นสำคัญ
5. การร่วมมือกันของทุกฝ่าย การส่งเสริมการมีส่วนร่วม บทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และการพัฒนาสังคมของทุกคนให้มากขึ้น

การพัฒนาสังคม นับเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลง ที่เริ่มตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม และส่งผลต่อพฤติกรรมของบุคคลส่วนใหญ่ ทั้งนี้อาจเป็นวางเงื่อนไข หรือเป็นการเปลี่ยนแปลงตามจังหวะและ โอกาสที่เป็นไปได้ โดยทุกคนในสังคมต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนา และรับผลที่เกิดจากการพัฒนาด้วย

ซึ่งบทบาทของอาสาสมัครในหลายด้าน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับภูมิหลังของอาสาสมัคร ความรู้ ความเข้าใจ ค่านิยม ความเชื่อหรือทัศนคติ สภาพแวดล้อม หรือช่วงระยะเวลาที่จะเอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติงานด้านพัฒนาสังคมให้เกิดผลดีที่สุด ทั้งนี้อาสาสมัครจะต้องแสดงบทบาทต่อตนเอง และผู้อื่นด้วยอุดมการณ์ของอาสาสมัครอย่างต่อเนื่องและตั้งสมประสงค์ จงผลงานเป็นที่ปรากฏแก่สังคม และคุณสมบัติตามเกณฑ์การคัดเลือกและสรรหาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการดูแลเด็กพิการทางสมองและปัญญา

ลักษณะทั่วไปของความพิการทางสติปัญญา (วันรุณี คมกฤต, 2534: 266-268 อ้างใน กวีแสงพิฑูร, 2543) สรุปได้ดังนี้

1. มีพัฒนาการไม่สมวัย เช่น คำ คลาน นั่ง ยืน เดิน ล่าช้ากว่าเด็กในวัยเดียวกัน
2. แม้ว่ามีอายุ 3-4 เดือนแล้ว เด็กยังขาดความสนใจที่จะสื่อความหมายกับผู้อื่น เช่น ไม่จ้องหน้าจ้องตา ไม่ส่งเสียงอ้อแอ้
3. มีปัญหาในการพูดคือ พูดไม่ได้ พูดไม่ชัด พูดล่าช้า อายุ 2 ปีแล้วยังพูดเป็นคำๆ ไม่ได้ แม้แต่คำเดียว
4. มีหน้าตาและลักษณะภายนอกของร่างกาย ที่แสดงถึงความพิการทางสติปัญญาอย่างเห็นได้ชัด
5. ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้หรือได้น้อยเมื่อเปรียบเทียบกับเด็กในวัยเดียวกัน
6. เรียนหนังสือไม่ได้ ตกซ้ำชั้นบ่อยๆ
7. ไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมด้วยตนเองเพียงลำพัง

ลักษณะทางจิตวิทยาของบุคคลพิการทางสติปัญญา

1. ชอบเล่น ร่าเริง (cheerful) บุคคลปัญญาอ่อนหรือบุคคลที่มีความพิการทางสติปัญญา มักจะเป็นคนชอบเล่น ร่าเริง ชอบสนุกสนาน ชอบคนตรี ชอบการเยินยอ
2. ลืมนง่าย มีความสนใจระยะสั้น (short attention span) เด็กปัญญาอ่อนหรือเด็กที่มีความ

พิการทางสติปัญญามักจะลืมนง่าย มีความสนใจสั้นมาก ยิ่งพวกที่สมองถูกทำลายมาก ยิ่งมีความสนใจสั้นมาก บางคนมีความสนใจเพียง 5 นาที ก็เลิกสนใจแล้ว ดังนั้นในการสอนเด็กประเภทนี้ ผู้สอนจะต้องยึดหลัก 3R's คือ

2.1 Repetition คือ สอนซ้ำๆ ซากๆ ทบทวนกันบ่อยๆ สอนง่ายๆ สั้นๆ สอนจากง่ายไปหายาก

2.2 Relaxation คือ การสอนจะต้องไม่เคร่งเครียดให้บรรยากาศมีความผ่อนคลาย ถ้าเด็กไม่สนใจควรเลิกสอนแล้วตัดแปลงการสอนเป็นการพักผ่อน การเล่นเกม การร้องเพลง หรือการเล่นิทาน

2.3 Routine คือ การสอนจะต้องทำให้สม่ำเสมอเป็นประจำ เด็กจึงจะทำได้

3. ชอบเอาอย่างและชักจูงง่าย (suggestible) เด็กปัญญาอ่อนหรือเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญามักชอบเอาอย่างและชักจูงง่าย โดยมากชอบเลียนแบบอย่างคนที่รักและใกล้ชิด

วิธีการฟื้นฟูสมรรถภาพบุคคลพิการทางสติปัญญา

วิธีการฟื้นฟูสมรรถภาพบุคคลพิการทางสติปัญญา จำเป็นต้องจัดให้เป็นไปตามขั้นตอน และถูกต้องตามรูปแบบของการฟื้นฟูสมรรถภาพ โดยเริ่มตั้งแต่กระตุ้นพัฒนาการในระยะขวบปีแรก พร้อมทั้งมีปัจจัยต่างๆ ที่เป็นส่วนร่วมในการฟื้นฟูสมรรถภาพ (วันรุณี คมกฤต, 2534: 290-295 อ้างใน กวี แสงพิรุณ, 2543)

1. ต้องกระตุ้นพัฒนาการในระยะขวบปีแรกจึงจะได้ผลดี เพราะทารกในวัย 1-2 ปี เป็นวัยที่พัฒนาการของสมองกำลังพัฒนาอย่างมาก

2. ต้องใช้บ้านและศูนย์ เป็นสถานที่ช่วยในการกระตุ้นพัฒนาการ การกระตุ้นพัฒนาการจะต้องเริ่มที่บ้านในทันทีทันใด และจะต้องไปติดตามที่ศูนย์เพื่อรับโปรแกรมต่อไป

3. พ่อแม่ต้องเข้ามามีส่วนร่วม พบว่ามีการกระตุ้นพัฒนาการแต่เริ่มแรกนั้นจะได้ผลดีมาก ถ้าพ่อแม่เข้ามามีส่วนร่วม

4. ให้การฝึกอบรมแก่พ่อแม่ ให้พ่อแม่มีความรู้ในการเลี้ยงดูลูกวัยต่างๆ โดยสอนวิธีการกระตุ้นพัฒนาการให้เหมาะสมกับวัยของเด็ก

5. ในการกระตุ้นพัฒนาการต้องทำเป็นกลุ่ม

6. ในการกระตุ้นพัฒนาการของเด็กต้องมีข้อมูล และรายงานที่เที่ยงตรง ที่สามารถวัดผล และประเมินผลได้

7. ต้องรู้พัฒนาการของเด็ก ใช้หลักการปรับพฤติกรรมด้วยวิธีเสริมแรง เพื่อให้กำลังใจจึงจะได้ผลดีก่อนการกระตุ้นผู้กระตุ้น และผู้ปกครองควรเข้าใจในพัฒนาการของเด็กปกติและเด็กที่มีความพิการทางสติปัญญาให้ดีเสียก่อนจึงจะทราบว่าควรกระตุ้นอย่างไร จะใช้ของเล่นอะไรเป็นสื่อที่เหมาะสมกับวัย

8. ต้องทำสม่ำเสมอและจริงจัง จำเป็นต้องกระตุ้นพัฒนาการทุกวัน

9. จัดโปรแกรมร่วมเป็นการทำโปรแกรมร่วมกันระหว่างแพทย์และกลุ่มบุคลากรทางการแพทย์

การกระตุ้นพัฒนาการ จำเป็นต้องกระตุ้นทักษะต่างๆ ในทุกด้าน ดังนี้

1. ทักษะทางด้านสังคม
2. ทักษะทางด้านภาษา
3. ทักษะทางการช่วยเหลือตัวเอง
4. ทักษะทางด้านสติปัญญา

5. ทักษะทางการเคลื่อนไหว

การช่วยเหลือบุคคลพิการโดยตรง

การช่วยเหลือบุคคลพิการโดยตรง (เกษม ตันติผลาชีวะ, 2534: 379-381 อ้างใน กวี แสงพิฑูร, 2543) สรุปได้ดังนี้

1. สัมพันธ์ภาพและเจตคติที่ดีของผู้ที่จะช่วยเหลือบุคคลพิการ
2. ก่อนที่ผู้ช่วยเหลือจะให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลพิการ ต้องเข้าใจปัญหาของบุคคลพิการก่อน
3. เมื่อบุคคลพิการสามารถปรับตัวต่อความพิการได้แล้ว การช่วยเหลือควรเป็นแบบประคับประคอง โดยการใช้ปฏิบัติในลักษณะที่เหมือนปกติมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้
4. การส่งเสริมกิจกรรมทางสังคมแก่บุคคลพิการ เช่น ด้านกีฬา การพักผ่อนหย่อนใจ การอำนวยความสะดวกด้านการรักษาพยาบาลแก่บุคคลพิการ

การอบรมเลี้ยงดูบุคคลพิการ

การอบรมเลี้ยงดูบุคคลพิการ (ปราณี แก้วเจริญ และพัฒน์ ภาสบุตร, 2534: 411-413 อ้างใน กวี แสงพิฑูร, 2543) บุคคลพิการจะต้องได้รับการฝึกฝนที่ละเอียดและน้อยทุกวันอย่างสม่ำเสมอให้สามารถช่วยตนเองในด้านต่างๆ สรุปได้ดังนี้

1. การรับประทานอาหาร บุคคลพิการต้องรู้จักรับประทานอาหารเป็นเวลา โดยกำหนดเวลาอาหารแต่ละมื้อไว้อย่างแน่นอน เวลารับประทานอาหารก็สามารถดื่อกอาหารรับประทานได้เอง ดื่มน้ำจากแก้วเองได้ มีมรรยาทในการรับประทานอาหารและรู้จักเลือกรับประทานที่มีประโยชน์ได้สารอาหารครบถ้วนเพียงพอแก่ความต้องการของร่างกาย

2. การขยับถ่าย สามารถเข้าห้องน้ำห้องส้วมได้ด้วยตนเอง สามารถควบคุมการขยับถ่ายและทำความสะอาดร่างกาย

3. การอนามัยส่วนบุคคล สามารถทำความสะอาดร่างกายตนเอง เช่น แปรงสีฟัน ล้างหน้า อาบน้ำ สระผม ตัดเล็บ เป็นต้น

4. การแต่งกาย สามารถหยิบเสื้อผ้าที่ต้องการเอง พลัดเปลี่ยนเสื้อผ้า รู้จักวิธีการใส่เสื้อ กางเกง ถุงเท้าและรองเท้า สามารถใส่กระดุมเสื้อ รูดซิป ผูกเชือกกรองเท้าได้เอง

5. การมีระเบียบและรู้จักกฎเกณฑ์ของสังคม รู้จักควบคุมอารมณ์และการแสดงออกของตนเอง เป็นคนตรงต่อเวลา มีมนุษยสัมพันธ์ เช่น การรู้จักให้ การรับ และรอคอย การให้ความร่วมมือ การรู้จักใช้สิทธิของตนเองและการรู้จักเคารพสิทธิของผู้อื่น เป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบในสถานการณ์ต่างๆ

6. การใช้ประสาทสัมผัส สามารถใช้ประสาทสัมผัสรับความรู้สึกต่างๆ ในการเห็น การได้ยิน การลิ้มชิมรส การดมกลิ่น และการสัมผัสเท่าที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพดีที่สุดโดย

6.1 รู้ตักสิ่งเกิดสิ่งของหรือสภาพแวดล้อม โดยใช้ประสาทรับความรู้สึกต่างๆ ได้แก่

6.1.1 การใช้สายตา ในการสังเกตรูปร่าง ขนาด สี การเปรียบเทียบ

6.1.2 การใช้หู ในการฟังเสียง แยกเสียง เรียนรู้คำศัพท์ ภาษา แรงสั่นสะเทือน

6.1.3 การใช้จมูก ในการเรียนรู้กลิ่น

6.1.4 การใช้ลิ้น ในการเรียนรู้รส

6.1.5 การใช้มือ ในการสัมผัสสิ่งของมีรูปร่าง ขนาด น้ำหนักและผิวเนื้อ เพื่อเรียนรู้ว่าของแต่ละอย่างมีลักษณะเฉพาะตัว

6.2 รู้จักใช้อวัยวะบางส่วนที่ยังมีความสามารถให้ทำงานประสานกันได้ เช่น ระหว่างมือกับตาและหูในการเขียนหนังสือ ปิดเปิดไฟ หยิบสิ่งของ ตักอาหารเข้าปาก ใช้โทรศัพท์ เป็นต้น

6.3 รู้จักใช้ความคิดของตัวเองในการสร้างสรรค์ทำสิ่งที่ต้องการ เพราะกายพิการมิใช่ว่าปัญญาจะพิการไปด้วย สมอง ความนึกคิด และความมุ่งมั่นช่วยให้เป็นคนที่มีสมรรถนะได้

6.4 รู้จักควบคุมการเคลื่อนไหวของร่างกาย เช่น ยืนได้มั่นคง ยืนด้วยขาข้างเดียว เดินให้ตรงทิศทางที่ต้องการ หันซ้ายและขวา ถอยหน้าและถอยหลัง เดินได้โดยไม่ชนสิ่งของ ลูกจากเตียงนอนไปสู่เก้าอี้ล้อเลื่อน จากเก้าอี้ล้อเลื่อนไปยัง โถส้วม ขึ้นและลงรถเมล์ เป็นต้น

6.5 รู้จักใช้อุปกรณ์และเครื่องช่วยคนพิการอย่างถูกต้อง

7. การศึกษา เป็นสิ่งสำคัญสำหรับคนพิการทุกประเภท เพราะช่วยให้มีความรู้และประสบการณ์ ช่วยให้มีความสามารถด้านการอ่าน การเขียน และการสื่อสารกับผู้อื่น

8. การฝึกอาชีพ ให้มีความสามารถในงานอาชีพที่เหมาะสมกับสภาพความพิการ

การอบรมเลี้ยงดูเด็กพิเศษที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

การอบรมเลี้ยงดูเด็กพิเศษที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา (สถาพร สุวณิชสุต, 2539: 536-537 อ่างใน กวี แสงพิฑูร, 2543) สรุปได้ดังนี้

1. ปฏิบัติต่อเด็กที่มีความบกพร่องเช่นเดียวกับเด็กที่ปกติในมาตรฐานระดับเดียวกัน โดยใช้หลักจิตวิทยาพื้นฐาน หลักพัฒนาการของเด็กปกติ และความต้องการพื้นฐานของเด็กแต่ละคน

2. ยอมรับความบกพร่องหรือปัญหาหรือความพิการของเด็ก ยอมรับทัศนคติของสังคม โดยไม่เป็นทุกข์ และสอนให้เด็กพิการยอมรับสภาพของตนเองและความรู้สึกของผู้อื่น ยอมรับและปฏิบัติตามแผนการฟื้นฟูสมรรถภาพทุกด้าน

3. ฝึกให้เด็กฝึกการช่วยเหลือตนเองให้มากที่สุด โดยการวางแผนการเลี้ยงดู ฝึกอบรมอย่างรอบคอบ เหมาะสม ไม่มากเกินไป ไม่เร็วเกินไป ไม่น้อยเกินไป และไม่ช้าเกินไป ไม่ห่างเกินไป และไม่ปกป้องเกินไป ให้เวลาและโอกาสสำหรับการฝึกปฏิบัติ ตั้งแต่กิจวัตรประจำวันส่วนตัว จนถึงการฝึกงานอาชีพ ฝึกทีละขั้นตามลำดับอย่างสม่ำเสมอ และไม่หวังผลเกินขั้นที่สามารถทำได้

4. คำนึงถึงสภาพแวดล้อม สังคม ขนบธรรมเนียมประเพณี และภาวะเศรษฐกิจ ฝึกให้รู้จักสภาพอันแท้จริง ให้รู้จักปรับตัวเข้ากับสังคมที่จะต้องติดต่อด้วย ต้องจัดการฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคม โดยเฉพาะการสื่อความหมายและการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของสังคม

5. บิดา มารดา และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการอบรมเลี้ยงดูเด็กควรปรึกษาหารือกัน ใช้แนวทางหรือวิธีที่คล้ายคลึงกัน ไม่ขัดแย้งกัน เพราะจะทำให้เด็กรู้สึกสับสน เสียสุขภาพจิต การเลี้ยงดูอบรมนั้นจะต้องมีระเบียบวินัย และผู้ใหญ่จะต้องปฏิบัติตนให้เป็นตัวอย่าง เพราะเด็กจะประพฤติตามแบบอย่างผู้ใหญ่เสมอ โดยเฉพาะเด็กที่บกพร่องทางการได้ยินและทางสติปัญญา

6. การเลี้ยงดูเด็กฝึกการแต่ละประเภท แม้จะมีวิธีการจากตำราและประสบการณ์ที่ผู้อื่นเล่าให้ฟัง แต่ไม่มีหลักเกณฑ์ตายตัว ปฏิบัติเหมือนกันแต่ผลที่ได้รับอาจแตกต่างกัน ผู้ให้การอบรมเลี้ยงดูจะต้องพิจารณาปรับให้เหมาะสมแก่เด็กแต่ละคน และสื่อที่ใช้ได้ผลดีทุกอย่าง ได้แก่ ความรักและความอาทร เด็กฝึกการไม่ว่าประเภทใดต้องการการสัมผัสอย่างใกล้ชิด โอบอุ้ม กอดจูบ พุดคุยด้วยถ้อยคำสัมผัสทางกาย เด็กอาจเข้าใจว่าพ่อแม่รังเกียจความไม่สมประกอบของเขา

7. พบปะสอบถาม ปรึกษาหารือ และขอคำแนะนำจากผู้ใหญ่ที่มีความพิการประเภทเดียวกัน ซึ่งนอกจากผู้ปกครองจะได้ความรู้และประสบการณ์ตรงด้วยตนเองแล้ว ยังช่วยให้เด็กมีความสบายใจว่ามีคนที่พิการเช่นเดียวกับเขา ผู้ใหญ่พิการที่ประสบความสำเร็จจะเป็นเพื่อนที่ดีและเป็นตัวอย่างที่ดีแก่เด็กรุ่นหลัง

8. ต้องนำเด็กฝึกการเข้าร่วมกับเด็กปกติด้วยเหมือนกัน ร่วมเล่น ร่วมเที่ยว ร่วมเรียน ร่วมทำงาน เด็กจะเรียนรู้จากเด็กด้วยกันได้ง่ายกว่า เร็วกว่า และเข้าใจดีกว่าเรียนจากผู้ใหญ่ ถ้าเด็กปกติที่อยู่ใกล้ไม่ยอมเป็นเพื่อน ก็หาจากที่ไกลออกไป และคงจะได้จากแห่งใดแห่งหนึ่ง เพราะผู้มีจิตเมตตา มีอยู่ทุกหนทุกแห่ง ปัจจุบันนี้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องพิการนั้นเป็นที่รู้กันอย่างแพร่หลายพอสมควรและเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป ถ้าผู้ปกครองไม่ขลาดอาย ไม่แยกเด็กออกจากสังคมเสียเอง

โครงการพลังอาสาสมัครสร้างสุขให้เด็กในสถานสงเคราะห์

มูลนิธิสุขภาพไทยได้จัดทำโครงการ“พลังอาสาสมัครสร้างสุขให้เด็กในสถานสงเคราะห์” เมื่อปี 2548 ซึ่งพื้นที่แรกคือสถานสงเคราะห์เด็กอ่อนปากเกร็ด มีเป้าหมายหลักในการพัฒนากลไกอาสาสมัครในสถานสงเคราะห์ โดยให้ความสำคัญของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกัน และการเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ และคุณค่าของงานอาสาสมัคร เพื่อที่จะร่วมกันสร้างสุขภาวะที่ดีให้แก่เด็กในสถานสงเคราะห์ โดยตระหนักและเห็นความสำคัญว่าเด็กควรได้รับการเลี้ยงดู มีผู้ให้ความรักความอบอุ่น ตั้งแต่วัยแรกเกิดถึง 18 ปี ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญของชีวิต ที่จะช่วยหล่อหลอมให้เด็กมีพัฒนาการทางด้านร่างกายที่เหมาะสมตามวัย มีความมั่นคงทางจิตใจและมีสุขภาพจิตที่สมบูรณ์ซึ่งตลอดเวลา 6 ปี ที่ผ่านมา มีอาสาสมัครระยะสั้นที่ผลัดเปลี่ยนมาดูแลเด็กๆ มากกว่า 1,000 คน การทำงานอาสาสมัครที่สละแรงกายและแรงใจอย่างต่อเนื่องนี้ได้พิสูจน์ให้เห็นว่า เด็กๆจำนวนมากมีพัฒนาการด้านร่างกายและอารมณ์ดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด และเป็นกลไกสำคัญหนึ่งที่ช่วยแบ่งเบาภาระงานให้กับเจ้าหน้าที่ในสถานสงเคราะห์ ซึ่งทำให้เจ้าหน้าที่จำนวนมากมีเวลาและกำลังใจในการดูแลเด็กๆในสถานสงเคราะห์ได้อย่างเต็มที่เพิ่มขึ้น เป็นการนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กเยาวชนของไทยอย่างมีคุณภาพ (มูลนิธิสุขภาพไทย, ม.ป.ป.)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเสริมสร้างและพัฒนาสุขภาวะองค์กรร่วมแก่เด็กในสถานสงเคราะห์
2. เพื่อพัฒนาระบบและกลไกอาสาสมัครที่ทำงานเพื่อเด็กในสถานสงเคราะห์
3. เพื่อเสริมสร้างศักยภาพบุคลากรและอาสาสมัครในสถานสงเคราะห์
4. เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายอาสาสมัครผ่านงานอาสาสมัครในสถานสงเคราะห์

พื้นที่ดำเนินการ สถานสงเคราะห์ 4 แห่ง ได้แก่

1. สถานสงเคราะห์เด็กอ่อนพญาไท
2. สถานสงเคราะห์เด็กอ่อนปากเกร็ด
3. สถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถี
4. สถานสงเคราะห์เด็กอ่อนพิการทางสมองและปัญญาปากเกร็ด (บ้านเฟื่องฟ้า)

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

รัตนา มาแป้น (2549) ศึกษาเรื่องการศึกษาเปรียบเทียบความเอื้อเฟื้อระหว่างเด็ก วัยรุ่น และวัยผู้ใหญ่ จากผลการวิจัยพบว่าบุคคลที่อยู่ในช่วงวัยต่างกันมีความเอื้อเฟื้อเพื่อแตกต่างกัน เด็กมีความเอื้อเฟื้อเพื่อนน้อยกว่าวัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่ อาจเป็นเพราะวัยเด็กมีความสามารถในการสวมบทบาทน้อยกว่าวัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่ จึงมีความสามารถมีความร่วมรู้สึกเห็นอกเห็นใจคนอื่นได้น้อยกว่าวัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่ จึงทำให้มีความเอื้อเฟื้อน้อยกว่าวัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่ สำหรับวัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่ มีพัฒนาการทางความคิดไม่แตกต่างกัน อาจเป็นเพราะวัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่มีพัฒนาการทางความคิดความเข้าใจอยู่ในขั้น Formal Operation เหมือนกัน ทำให้มีความสามารถคิดและเข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรมได้ ทำให้มีทักษะหรือมีความสามารถในการสวมบทบาทได้ในระดับเดียวกัน ส่งผลให้มีความสามารถมีความร่วมรู้สึกเห็นอกเห็นใจผู้อื่นในระดับเดียวกัน

สุภัทรา ภูมิรัตนาวลี (2547) ศึกษาเรื่องระดับจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จากผลการวิจัยพบว่า โดยเฉลี่ยแล้วนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีจิตสำนึกต่อสังคมในระดับสูง ปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่สำคัญมี 9 ตัวเรียงตามลำดับ คือ กระบวนการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมจากเพื่อน ความสม่ำเสมอในการทำกิจกรรม กระบวนการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมจากครอบครัว กระบวนการพัฒนาจิตสำนึกแบบอย่างจากบิดา สถานภาพของครอบครัวที่พ่อแม่อยู่ด้วยกัน และภูมิฐานะ ตัวแปรทั้ง 9 ตัว ร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ร้อยละ 51.5

Theoits and Hewitt (2001 อ้างใน กรรณิกา มาโน, 2553) ศึกษาเรื่องแรงจูงใจในการเป็นอาสาสมัครและประสบการณ์ที่ได้รับ จากผลการวิจัยพบว่าปัจจัยที่ทำให้เป็นอาสาสมัคร มีทั้งเพื่อต้องการหาประสบการณ์ชีวิต เพิ่มทักษะทางสังคม และต้องการทำประโยชน์ต่อผู้อื่น ต่อสังคม และอีกนัยหนึ่งเป็นการทำเพื่อพระเจ้า และประสบการณ์ที่ได้รับเป็นการร่วมเสริมสุขภาวะทางใจ เพิ่มความมั่นใจ ความภาคภูมิใจในตนเอง แลช่วยให้มีเพื่อน มีสังคมมากขึ้น

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากสภาพความเป็นจริงโดยการศึกษาภูมิหลังของอาสาสมัคร การเข้าสู่การทำงาน อาสาสมัคร แรงบันดาลใจ และบทบาทของอาสาสมัครในงานพัฒนาสังคม ณ สถานสงเคราะห์เด็กอ่อนพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดนนทบุรี รวมทั้งการสัมภาษณ์ตลอดจนการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) จากการเข้าร่วม โครงการพลังอาสาสมัครสร้างสุขให้กับเด็กในสถานสงเคราะห์เด็กอ่อนพิการทางสมองและปัญญาจังหวัดนนทบุรี จำนวน 11 คนทำให้ทราบถึงภูมิหลัง การเข้าสู่การทำงานอาสาสมัคร แรงบันดาลใจ และบทบาทของอาสาสมัครในงานพัฒนาสังคม อันเป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาบทบาทของอาสาสมัครในอนาคต ทั้งนี้ยังเป็นการเผยแพร่ให้หน่วยงาน ประชาชน ผู้สนใจ ได้เห็นความสำคัญและเข้าใจถึงการเป็นอาสาสมัครดูแลเด็กพิการในสถานสงเคราะห์

การสัมภาษณ์ครั้งนี้ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เป็นรายบุคคลอย่างละเอียดด้วยการเข้าไปสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-dept Interview) และการสัมภาษณ์อย่างมีส่วนร่วมโดยผู้วิจัยได้สมัครเป็นอาสาสมัครลงพื้นที่ทำกิจกรรม ณ สถานสงเคราะห์เด็กอ่อนพิการทางสมองและปัญญาจังหวัดนนทบุรี จากนั้นเมื่อถึงเวลาเข้าร่วมกิจกรรม ผู้วิจัยจะเข้าไปพูดคุยกับอาสาสมัคร ซักถามข้อมูลและความคิดเห็นของอาสาสมัคร โดยผู้วิจัยจะตั้งคำถามไว้ล่วงหน้าเพื่อสะดวกในการจัดเก็บข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลหลักมีทั้งหมด จำนวน 11 คน เป็นผู้ที่กำลังเข้าร่วมโครงการพลังอาสาสมัครสร้างสุขให้เด็กในสถานสงเคราะห์ ณ สถานสงเคราะห์เด็กอ่อนพิการทางสมองและปัญญาจังหวัดนนทบุรี ในระหว่างวันที่ 1 มิถุนายน – 30 กันยายน 2556 โดยมีคุณสมบัติผ่านขั้นตอนของการปฐมนิเทศเพื่อรับทราบปัญหาของเด็กพิการ สภาพความพิการ การเลี้ยงดู และเงื่อนไขของการเป็นอาสาสมัคร สามารถมาเยี่ยมเด็กได้อย่างสม่ำเสมอ (อาทิตย์ละ 1 ครั้งเป็นอย่างต่ำ) และติดต่อกันเป็นระยะเวลานานเกิน 3 สัปดาห์ เป็นต้นไป ซึ่งเป็นการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยจะพิจารณาจากอาสาสมัครที่เต็มใจในการให้ข้อมูลและอนุญาตให้ผู้วิจัยได้เปิดเผยข้อมูลแล้วเท่านั้น

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสัมภาษณ์ซึ่งได้นำแนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาสรุปประเด็นหลักในแบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์ผู้วิจัยกำหนดประเด็นสำคัญของการสัมภาษณ์ดังนี้คือ

1. ภูมิหลังของอาสาสมัคร ได้แก่ เพศ อายุ สถานะ ศาสนา ระดับการศึกษา และอาชีพ เป็นต้น
2. การเข้าสู่งานอาสาสมัคร ได้แก่ ช่วงที่เริ่มเข้าสู่งานอาสาสมัคร กิจกรรมแรกที่ทำ รวมถึงแรงบันดาลใจในการเป็นอาสาสมัคร
3. บทบาทของอาสาสมัคร
4. ข้อเสนอแนะของอาสาสมัครในเรื่องของคุณสมบัติของอาสาสมัคร

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยจะใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลระหว่างเข้าร่วมโครงการ โดยผู้วิจัยเองได้เป็นส่วนหนึ่งในการเข้าร่วมโครงการนี้ด้วย ซึ่งใช้วิธีการสนทนาทั่วไป การสื่อสารแลกเปลี่ยนข้อมูลอย่างเป็นกันเอง ทำให้กลุ่มตัวอย่างพร้อมที่จะเปิดเผยข้อมูลส่วนตัว และการสังเกตพฤติกรรม รวมถึงการขออนุญาตสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง

ในการสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มีการนัดหมายเวลาหลังเข้าร่วมโครงการกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อให้ได้ข้อมูลเพิ่มเติมจากการสนทนาทั่วไป สถานที่ที่ใช้ในการสัมภาษณ์ คือ สถานสงเคราะห์เด็กอ่อนพิการทางสมองและปัญญาจังหวัดนนทบุรี เนื่องจากผู้วิจัยเดินทางสะดวก และเป็นสถานที่ที่อาสาสมัครได้เข้าร่วมโครงการพลังอาสาสมัคร สร้างสุขให้เด็กในสถานสงเคราะห์ ในการสัมภาษณ์ได้ใช้วิธีการซักถาม สร้างความคุ้นเคยโดยผู้วิจัยเข้าร่วมเป็นอาสาสมัครเพื่อให้ผู้วิจัยได้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งและเป็นพวกเดียวกัน ทำให้ให้ผู้ถูกสัมภาษณ์รู้สึก

ผ่อนคลาย และพร้อมที่จะให้ข้อมูล โดยจะอธิบายให้ผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคนเข้าใจถึงจุดมุ่งหมาย ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้อย่างชัดเจนก่อน ผู้วิจัยได้ขออนุญาตจัดบันทึกข้อมูลที่ได้รับการตอบ และมีการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมขณะให้สัมภาษณ์ไปด้วย

วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาภูมิหลังของ อาสาสมัคร การเข้าสู่การทำงานอาสาสมัคร แรงบันดาลใจ บทบาทของอาสาสมัครในงาน พัฒนาสังคม ณ สถานสงเคราะห์เด็กอ่อนพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดนนทบุรี และ ข้อเสนอแนะของอาสาสมัครในเรื่องของคุณสมบัติของอาสาสมัครจากการสัมภาษณ์อาสาสมัครที่อยู่ในระยะเวลาของโครงการพลังอาสาสมัครสร้างสุขให้กับเด็กในสถานสงเคราะห์เด็กอ่อนพิการทางสมองและปัญญาจังหวัดนนทบุรี จำนวน 11 คน โดยใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-dept Interview) สังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ระหว่างเข้าร่วมโครงการ ด้วยการบรรยายในเชิงพรรณนาโดยใช้เกณฑ์ในการวิเคราะห์ ครอบคลุมทั้งในด้านภาษา ด้านจิตวิทยา และด้านสังคมวิทยา

บทที่ 4

ผลการวิจัยและข้อวิจารณ์

ผลการวิจัยเรื่อง “ภูมิหลังและบทบาทของอาสาสมัครต่องานพัฒนาสังคม ณ สถานสงเคราะห์เด็กพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดนนทบุรี” ในครั้งนี้ ได้ทำการศึกษาอาสาสมัครที่เข้าร่วมโครงการพลังอาสาสมัครสร้างสุขให้เด็กในสถานสงเคราะห์ ณ สถานสงเคราะห์เด็กอ่อนพิการทางสมองและปัญญา จำนวน 11 คน ได้ผลการวิจัยดังนี้

ส่วนที่ 1 ภูมิหลังของอาสาสมัคร

ส่วนที่ 2 การเข้าสู่งานอาสาสมัครและแรงบันดาลใจ

ส่วนที่ 3 บทบาทของอาสาสมัคร

ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะของอาสาสมัครในเรื่องของคุณสมบัติของอาสาสมัคร

ภูมิหลังของอาสาสมัคร

ภูมิหลังของอาสาสมัครเป็นข้อมูลเกี่ยวกับเพศ อายุ สถานะ ศาสนา การศึกษา และอาชีพ โดยเรียงลำดับตามช่วงที่เริ่มต้นทำกิจกรรมและอายุของอาสาสมัคร

อาสาสมัครคนที่ 1

ชื่อเล่น จีบ เพศหญิง อายุ 43 ปี สถานะโสด นับถือศาสนาพุทธ จบการศึกษาในระดับปริญญาโท จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ (MSIT) อาชีพปัจจุบันเป็นพนักงานบริษัทเอกชนที่บริษัทอิริคสัน (ประเทศไทย) จำกัด

อาสาสมัครคนที่ 2

ชื่อเล่น โน้ง เพศชาย อายุ 40 ปี สถานะโสด นับถือศาสนาพุทธ จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี จากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ คณะมนุษยศาสตร์ อาชีพปัจจุบันเป็นบรรณารักษ์ที่สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

อาสาสมัครคนที่ 3

ชื่อเล่น บีม เพศหญิง อายุ 32 ปี สถานะโสด นับถือศาสนาพุทธ จบการศึกษาในระดับปริญญาตรีจากมหาวิทยาลัยรามคำแหง คณะนิติศาสตร์ อาชีพปัจจุบันเป็นข้าราชการที่สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

อาสาสมัครคนที่ 4

ชื่อเล่น รุจ เพศชาย อายุ 29 ปี สถานะโสด นับถือศาสนาพุทธ จบการศึกษาระดับปริญญาตรี จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ อาชีพปัจจุบันเป็นวิศวกรอยู่ที่บริษัทชาร์ป (ประเทศไทย) จำกัด

อาสาสมัครคนที่ 5

ชื่อ แพท เพศหญิง อายุ 25 ปี สถานะโสด นับถือศาสนาพุทธ จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี จากมหาวิทยาลัยพระจอมเกล้าพระนครเหนือ คณะวิศวกรรมศาสตร์ อาชีพปัจจุบันเป็นพนักงานบริษัทเอกชนที่บริษัท สเปนชั่น (ไทยแลนด์) จำกัด

อาสาสมัครคนที่ 6

ชื่อเล่น หมิว เพศหญิง อายุ 25 ปี สถานะโสด นับถือศาสนาพุทธ จบการศึกษาในระดับปริญญาตรีจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะนิติศาสตร์ ปัจจุบันไม่ได้ทำงาน เนื่องจากอ่านหนังสือเตรียมตัวสอบเนติบัณฑิต

อาสาสมัครคนที่ 7

ชื่อเล่น ก้อย เพศหญิง อายุ 22 ปี สถานะโสด นับถือศาสนาพุทธ จบการศึกษาในระดับปริญญาตรีจากมหาวิทยาลัยขอนแก่น คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา อาชีพปัจจุบันเป็นพนักงานมหาวิทยาลัยที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

อาสาสมัครคนที่ 8

ชื่อเล่น ใก้ เพศหญิง อายุ 56 ปี สถานะโสด นับถือศาสนาพุทธ จบการศึกษาระดับปริญญาตรี จากมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต คณะศิลปศาสตร์ อาชีพปัจจุบันเป็นพนักงานรัฐวิสาหกิจที่บริษัท ทีไอที จำกัด(มหาชน)

อาสาสมัครคนที่ 9

ชื่อ ตา เพศหญิง อายุ 42 ปี สถานะโสด นับถือศาสนาพุทธ จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง คณะบริหารธุรกิจ อาชีพปัจจุบันเป็นพนักงานบริษัทเอกชนที่บริษัท อินโฟเคสท์ จำกัด

อาสาสมัครคนที่ 10

ชื่อเล่น อ้อม เพศหญิง อายุ 39 ปี สถานะ โสด นับถือศาสนาพุทธ จบการศึกษาระดับปริญญาตรี จากมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา คณะศิลปกรรมศาสตร์ อาชีพปัจจุบันรับจ้างออกแบบอยู่ที่บ้าน

อาสาสมัครคนที่ 11

ชื่อเล่น หุข เพศหญิง อายุ 39 ปี สถานะโสด นับถือศาสนาพุทธ จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง คณะบัญชี ปัจจุบันทำงานที่บริษัทอลิอันซ์ อยู่ชยาประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) ตำแหน่งผู้จัดการหน่วยประกันชีวิต

ตารางที่ 1 ภูมิหลังของอาสาสมัคร

คนที่	ชื่อ	เพศ	อายุ	สถานะ	ศาสนา	ระดับการศึกษา	คณะ/สาขา	อาชีพ
1	จีบ	หญิง	43	โสด	พุทธ	ปริญญาโท	เทคโนโลยีฯ	พนักงานเอกชน
2	โน่ง	ชาย	40	โสด	พุทธ	ปริญญาตรี	มนุษยศาสตร์	บรรณารักษ์
3	บีม	หญิง	32	โสด	พุทธ	ปริญญาตรี	นิติศาสตร์	ข้าราชการ
4	รุจ	ชาย	29	โสด	พุทธ	ปริญญาตรี	วิศวกรรมศาสตร์	วิศวกร
5	แพท	หญิง	25	โสด	พุทธ	ปริญญาตรี	วิศวกรรมศาสตร์	วิศวกร
6	หมีว	หญิง	25	โสด	พุทธ	ปริญญาตรี	นิติศาสตร์	ไม่ได้ประกอบอาชีพ
7	ก้อย	หญิง	22	โสด	พุทธ	ปริญญาตรี	สังคมวิทยาฯ	พนักงานมหาวิทยาลัย
8	ไ้กี	หญิง	56	โสด	พุทธ	ปริญญาตรี	ศิลปศาสตร์	พนักงานรัฐวิสาหกิจ
9	ดา	หญิง	42	โสด	พุทธ	ปริญญาตรี	บริหารธุรกิจ	พนักงานเอกชน
10	อ้อม	หญิง	39	โสด	พุทธ	ปริญญาตรี	ศิลปกรรมศาสตร์	รับจ้างออกแบบ (อิสระ)
11	หุຍ	หญิง	39	โสด	พุทธ	ปริญญาตรี	บัญชี	ผู้จัดการหน่วยประกันชีวิต

ที่มา: จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน – 30 กันยายน 2556

จากตารางที่ 2 ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ในเรื่องของเพศ อายุ สถานะ ศาสนา การศึกษา และ อาชีพของอาสาสมัคร และได้นำมาวิจารณ์ร่วมกับแนวคิดและทฤษฎีรวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. เพศ พบว่าอาสาสมัครที่เป็นเพศหญิงมีจำนวน 9 คน และเพศชายจำนวน 2 คน แสดงให้เห็นว่าเพศหญิงมีความสนใจที่จะเข้าร่วมโครงการพลังอาสาสมัครสร้างสุขให้เด็กในสถาน สงเคราะห์ ณ สถานสงเคราะห์เด็กอ่อนพิการทางสมองและปัญญามากกว่าเพศชาย ส่วนหนึ่งเป็น เพราะเพศหญิงมีสัญชาตญาณของความเป็นแม่ และมีหน้าที่ที่จะต้องดูแลลูกตามกฎของสังคม และ เพศหญิงเป็นเพศที่มีความอ่อนหวาน อ่อนไหว ให้ความช่วยเหลือ และดูแลเอาใจใส่ผู้อื่น โดย อาสาสมัคร “หมิว” ให้ความเห็นว่า

“ผู้หญิงจะมีความละเอียดอ่อนมากกว่าผู้ชาย มีความเอาใจใส่และดูแลเด็กได้ดีกว่าผู้ชาย เลย ทำให้มีอาสาสมัครเป็นผู้หญิงเป็นส่วนใหญ่”

“ด้วยความที่ผู้หญิงเป็นเพศแม่ ก็จะมีสัญชาตญาณของความเป็นแม่อยู่ในตัว มีความรัก ดูแล เอาใจใส่มากกว่าผู้ชาย การมาเป็นอาสาสมัครดูแลเด็กทำให้เห็นว่ามีแต่ผู้หญิงที่เข้ามาทำตงนี้ มากกว่า” ก้อย

“งานดูแลเด็กต้องอาศัยความรัก การดูแลเอาใจใส่เด็กอย่างต่อเนื่อง ต้องใช้ความอดทนสูง จริงๆ เลยคิดว่าผู้หญิงจะมีจุดๆนี้มากกว่าเพศชาย” แพท

ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดบรรทัดฐานของความเป็นแม่ที่ เพชรสาคร สมพงษ์บุตรชั้น (2554 อ้างถึง วิยะดา สมสวัสดิ์. บก. 2545: 17) อธิบายว่า ความเป็นแม่ ร่างกายของผู้หญิงที่เป็นทั้งร่างกาย ทางเพศ (Sex Body) ตามชีววิทยา และอีกร่างหนึ่งเป็นร่างที่สังคมให้มา (Social Body) ด้วยเหตุที่ว่า ร่างทางชีววิทยาของผู้หญิง มีความสามารถในการตั้งครรภ์ สามารถให้กำเนิดบุตร มีน้ำนมให้ลูกดื่ม ความสามารถทางด้านร่างกายหรือชีววิทยานี้ถูกนำมาประกอบสร้างให้เป็นคุณลักษณะประจำเพศที่ สังคมเชื่อว่า ผู้หญิงเป็นเพศที่อ่อนหวาน ให้ความดูแลเอาใจใส่ต่อผู้อื่น ซึ่งงานอาสาสมัครดูแลเด็ก พิการจะต้องอาศัยความดูแลเอาใจใส่เป็นพิเศษ จึงพบอาสาสมัครที่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย

2. อายุ อาสาสมัครมีอายุระหว่าง 22-56 ปี และพบว่าอายุนี้อถือว่าเป็นวัยผู้ใหญ่มีถึง 10 คน (25-56ปี) โดยทั่วไปวัยผู้ใหญ่จะมีพฤติกรรมแบ่งปันเพื่อแม่ มีความเอื้ออาทรต่อบุคคลอื่น โดยเฉพาะบุคคลที่เป็นวัยเด็ก โดยอาสาสมัคร “บีม” ให้ความเห็นว่า

“เห็นมีแต่ผู้ใหญ่ที่เข้ามาเป็นอาสาสมัครเหมือนกัน มันก็เป็นเรื่องปกติที่ผู้ใหญ่จะช่วยเหลือคนที่อายุน้อยกว่า”

“เราเป็นผู้ใหญ่ เรามีโอกาสทางสังคมมากมาย แต่กับเด็กที่นี้เขาไม่มีโอกาสทางสังคมเหมือนเรา เราจึงอยากหยิบยื่นโอกาสที่เด็กควรจะได้รับ เช่น การดูแล การเอาใจใส่ และความรัก” อ้อม

“ผู้ใหญ่มีความเอื้อเพื่อ ความเอื้ออาทรแก่คนที่มีอายุน้อยกว่า โดยเฉพาะเด็ก บางครั้งไม่เฉพาะแต่งงานอาสาสมัครเท่านั้น ที่จะเห็นผู้ใหญ่มาทำงานช่วยเหลือเด็ก ในชีวิตประจำวันหากเราเห็นคนที่อายุน้อยกว่าต้องการความช่วยเหลือ เราก็จะเข้าไปช่วย” โน่ง

ซึ่งสอดคล้องผลการศึกษาเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบความเอื้อเพื่อระหว่างเด็ก วัยรุ่น และวัยผู้ใหญ่ ที่ รัตนา มาเป็น (2549) พบว่าวัยผู้ใหญ่มีความเอื้อเพื่อระดับที่มากกว่าวัยเด็ก และวัยรุ่น ซึ่งอาสาสมัครที่จะเข้ามาดูแลเด็กพิการจะต้องมีความเมตตา เอื้อเพื่อเพื่อแม่ ให้ความรัก ความเข้าใจ ในการดูแลเด็ก

3. สถานะ อาสาสมัครทั้ง 11 คนมีสถานะโสด มีความคล่องตัว ไม่ต้องกังวลกับปัญหาหรือภาระในครอบครัว จึงมีเวลามาเป็นอาสาสมัครประกอบกับสถานะที่เป็นโสดมีเวลาว่างต้องการหากิจกรรมต่างๆทำ การทำกิจกรรมอาสาสมัครเพื่อสังคมก็เป็นอีกหนึ่งกิจกรรมที่ทำให้รู้สึกตอบสนองความต้องการของตนเองและเกิดความรู้สึกมีคุณค่าและสามารถทำประโยชน์ให้กับสังคมได้ โดยอาสาสมัคร “หุຍ” ให้ความเห็นว่า

“ตอนนี้สถานะโสด พอที่จะมีเวลาว่าง ก็ไม่ยากให้เสียเปล่า เลยเข้ามาทำงานอาสาสมัครดูแลเด็ก”

“โสด ไม่ได้มีภาระหรือปัญหาอะไร ก็อยากจะใช้เวลาที่ว่างให้เกิดประโยชน์” แพท

“หากมีครอบครัว มีลูกที่จะต้องดูแล คงไม่ได้มาทำงานอาสาสมัครอย่างนี้ แต่ตอนนี้โสด มีเวลา แล้วยกมือลูก เราได้มาทำตรงนี้ ได้ดูแลเด็กก็เหมือนดูแลลูกเรามีความสุขดี” อ้อม

ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีบทบาท-การได้รับ (Role-Taking) ที่ งามพิศ สัตย์สงวน (2533: 108 อ้างถึง George Herbert Mead, 1863) ได้อธิบายในส่วนของความต้องการส่วนตัว (Need-Dispositions) บุคคลที่มาทำงานสถาบันมีความต้องการที่แตกต่างกันไป บางคนทำงานเพราะต้องการเงินเลี้ยงชีพ บางคนทำงานเพราะความรัก บางคนต้องการเกียรติยศชื่อเสียง ความก้าวหน้า บางคนต้องการการยอมรับ บางคนต้องการความมั่นคงปลอดภัย เป็นต้น

4. ศาสนา อาสาสมัครทั้ง 11 คน นับถือศาสนาพุทธ ซึ่งอาสาสมัครได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับงานอาสาสมัครว่ามีความสอดคล้องกับหลักศาสนาพุทธในเรื่องของการเสียสละ การให้ทาน และความมีเมตตา โดยอาสาสมัคร “อ้อม” ให้ความเห็นว่า

“คิดว่าสอดคล้องในเรื่องของการเสียสละ มีเมตตา กรุณา และทำให้พี่ได้เข้ามาร่วมงานอาสาสมัครที่ทำอยู่ในตอนนี้ เพราะเป็นหลักที่ใช้ทำให้ตัวเองมีความเมตตาต่อเด็ก”

“สอดคล้องกับหลักธรรมในเรื่องของความเมตตา กรุณาต่อผู้อื่น และการให้ทาน อยากที่จะทำให้ผู้อื่นมีความสุขเลยได้ตัดสินใจมาเป็นอาสาสมัครตรงนี้” ก้อย

“การทำความดี การเสียสละให้ผู้อื่น เนื่องจากเราจะลดความเป็นตัวตนลงได้เมื่อไม่ได้คิดถึงแต่ตัวเองมากเกินไป พอเริ่มปฏิบัติธรรมก็รู้สึกอยากจะทำความดีต่อไป ก็เลยได้เข้ามาเป็นอาสาสมัครที่นี่” จีบ

“ความเมตตา เพราะเป็นการช่วยเหลือ แบ่งปันให้กับเด็ก และการปล่อยวาง เพราะบางครั้งการทำงานกับคนหมู่มาก การดูแลเด็กบางทีก็มีอุปสรรค เราก็ทำให้เต็มที่ที่ที่ปล่อยคือปล่อยวาง แต่เราจะไม่วางเฉยกับปัญหาที่อยู่ตรงหน้านะ เมื่อเห็นแล้วรู้ว่าพอช่วยได้ ก็จะทำเพื่อช่วยเหลือเด็ก” ใก้

ในเรื่องของบุญกิริยาวัตถุ 10 โดยอาสาสมัคร “โน่ง” ให้ความเห็นว่า “พี่มาทำงานอาสาเพราะได้ทำในสิ่งที่พี่ชอบ ทำแล้วมีความสุข มันตรงในส่วนของ ไวยาวัจจมัย เป็นการช่วยเหลือผู้อื่น

เมื่อเวลาเราทำให้ผู้อื่นมีความสุขแล้ว เราก็จะมีความสุขไปด้วย เกิดพลังผลักดันให้เราไม่กำลังใจต่อไป”

ส่วน “หุย” ได้ให้ความเห็นว่างานอาสาสมัครสอดคล้องกับหลักธรรมคำสอนในเรื่องของการทำความดี “การพูดดี คิดดี ทำดี มีผลที่ทำให้เราได้เข้ามาร่วมงานอาสาสมัครที่ทำอยู่ในตอนนี้ มาก เพราะตั้งใจว่าจะเป็นคนดีที่ลงมือทำดี ไม่ใช่แค่เป็นคนดีเฉยๆ มันต้องลงมือทำด้วย”

และ “ตา” ได้ให้ความเห็นว่างานอาสาสมัครสอดคล้องกับหลักธรรมคำสอนในเรื่องของการมีสมาธิว่า “งานอาสาสมัครต้องใช้จิตใจที่มุ่งมั่นและการมีสมาธิมาก และเรื่องของสมาธิมีผลทำให้เราอยากที่จะเข้ามาทำกิจกรรมอาสาสมัคร เพราะอยากจะทำตัวเองในเรื่องของสมาธิ การทำใจให้นิ่งขึ้น และการทำให้ตนเป็นคนมีเหตุและผลด้วย”

จากความคิดเห็นของอาสาสมัครทั้งหมดจะเห็นได้ว่าศาสนามีส่วนในการขัดเกลาบุคคล ช่วยให้มีอุดมคติในการดำเนินชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการของการขัดเกลาทางสังคมที่ สุพัตรา สุภาพ (2536: 51) ได้อธิบายว่า ศาสนามีหน้าที่ต่อสังคมคือ ช่วยให้ผู้คนมีการเรียนรู้เพื่อปรับตัวให้สอดคล้องกับบรรทัดฐาน ค่านิยมในสังคม และช่วยให้มีอุดมคติในการดำเนินชีวิต

5. การศึกษา พบว่าอาสาสมัครส่วนใหญ่ (10 คน) จบการศึกษาระดับปริญญาตรี และจบการศึกษาระดับปริญญาโท 1 คน ในจำนวน 11 คนจบสายวิทยาศาสตร์สังคม 8 คน และจบสายวิทยาศาสตร์ 3 คน โดยทุกคนให้ความเห็นว่า ถึงแม้การเป็นอาสาสมัครไม่เกี่ยวข้องกับการศึกษา และสาขาวิชาที่จบมาโดยตรง แต่ก็ขึ้นอยู่กับสถานศึกษามีส่วนในการสนับสนุนกิจกรรมอาสาสมัคร มากน้อยเพียงไร และความตั้งใจของตนเองในการที่จะทำงานเพื่อสังคมมากกว่า อย่างไรก็ตาม อาสาสมัครที่จบการศึกษาในคณะมนุษยศาสตร์ให้ความเห็นว่า

“งานอาสาสมัครมันเกี่ยวข้องกับศาสตร์เรื่องคนและสังคม ซึ่งมองว่ามันมีความสอดคล้อง มันมีความสอดคล้องกับงานอาสาสมัครที่ทำอยู่ตอนนี้ คือ เราดูแลเด็ก ก็เท่ากับเราได้มีส่วนช่วยเหลือสังคม คิดว่าสาขาวิชาที่เราเรียนเป็นส่วนช่วยขัดเกลาความคิดและพฤติกรรมเราเช่นกัน” และอาสาสมัครที่จบคณะนิติศาสตร์ได้ให้ความเห็นว่า

“เราเรียนนิติศาสตร์ เพื่ออยากจะช่วยเหลือสังคม โคนเฉพาะกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเด็ก การที่ตัดสินใจมาเป็นอาสาสมัครดูแลเด็ก ก็เพราะสาขาวิชาที่เราเรียนอยู่ด้วย”

จากการรวบรวมความคิดของอาสาสมัครเห็นว่าสถานศึกษามีส่วนในการที่จะสนับสนุนกิจกรรมอาสาสมัครเพื่อขัดเกลาบุคคลให้รู้จักการช่วยเหลือสังคม แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความตั้งใจในการช่วยเหลือสังคมในแต่ละบุคคลซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่ สุพัตรา สุภาพ (2536: 51) ได้อธิบายไว้ว่า สถานศึกษานับเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่การขัดเกลาทางสังคมต่อจากครอบครัว เมื่อถึงวัยเรียนครอบครัวก็จะส่งบุตรหลานของตนไปโรงเรียน เพื่อให้ได้มีโอกาสได้ศึกษาเล่าเรียนวิชาและได้รับการอบรมจากโรงเรียน นอกจากนี้ยังมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ คุณค่า แนวความคิด และความเชื่อของบุคคล

6. อาชีพ อาสาสมัครทำงานในองค์กรมีจำนวน 9 คน ประกอบอาชีพอิสระ(รับจ้าง ออกแบบ) และไม่ได้ประกอบอาชีพ 2 คน อาสาสมัครส่วนใหญ่ที่ทำงานในองค์กรจะใช้เวลาในการเข้ามาทำกิจกรรมอาสาสมัครในช่วงเวลาเสาร์และอาทิตย์ ส่วนอาสาสมัครที่ประกอบอาชีพอิสระได้กล่าวถึงช่วงเวลาที่เข้าร่วมกิจกรรมว่า

“งานที่ทำอยู่ก็คือรับจ้างออกแบบอิสระ ไม่มีเวลาทำงานที่ตายตัว แต่ก็มีที่ออกไปหาลูกค้าบ้าง แต่ปกติวันเสาร์กับวันอาทิตย์จะว่างนะ ยกเว้นต้องออกไปพบลูกค้าจริงๆ ก็อาจจะมีบางสัปดาห์ที่ไม่ได้ไปดูแลน้อง”

และอาสาสมัครที่ไม่ได้ประกอบอาชีพว่า “ตอนนี้ก็เตรียมตัวอ่านหนังสือสอบ แต่ก็มีช่วงเวลาที่ว่างบ้าง อย่างเสาร์-อาทิตย์ เราเลยรู้สึกสนใจอยากจะทำกิจกรรมเพื่อสังคม”

จะเห็นว่าอาสาสมัครทั้ง 11 คนมีความสะดวกในเรื่องของเวลาในการมาทำกิจกรรม และไม่ได้ยึดงานอาสาสมัครเป็นงานประจำ เนื่องจากแต่ละคนมีอาชีพประจำ และมีรายได้ที่เป็นเงินเป็นค่าตอบแทนอยู่แล้ว ซึ่งสอดคล้องกับความหมายของอาสาสมัครที่ ศศิพัฒน์ ยอดเพชร (2546: 6) ได้อธิบายว่า อาสาสมัคร หมายถึง ผู้มีศรัทธาจะทำงานเพื่อสาธารณประโยชน์ โดยคำนึงถึงเวลาว่าง ความสามารถ และความถนัดที่ตนเองมีอยู่ เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของงานก็เพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวมแก่องค์กร และแก่ผู้ประสบความทุกข์ยากเดือดร้อน โดยไม่มีค่าจ้างตอบแทนในการ

ทำงาน และมีได้ยี่ดงานที่ปฏิบัติอยู่เพื่อเป็นอาชีพ ทั้งนี้อาสาสมัครทั้ง 11 คนได้ให้ความเห็นว่าอาชีพไม่ได้มีความเกี่ยวข้องในการให้ตนเองตัดสินใจเป็นอาสาสมัคร

การเข้าสู่งานอาสาสมัครและแรงบันดาลใจ

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์อาสาสมัครสถานสงเคราะห์เด็กพิการทางสมองปัญญา จังหวัดนนทบุรี ในเรื่องช่วงที่เริ่มเข้าสู่งานอาสาสมัคร ลักษณะกิจกรรมแรกที่ได้เข้าร่วมกิจกรรม และแรงบันดาลใจในการเป็นอาสาสมัคร ซึ่งข้อมูลของอาสาสมัครทั้ง 11 คนมีดังต่อไปนี้

จิบ

รู้จักกิจกรรมอาสาสมัครและเข้าร่วมกิจกรรมครั้งแรกตอนสมัยเรียน โดยกล่าวว่า “ตอนนั้นมีค่ายอาสาไปตามชนบทในช่วงปิดเทอมฤดูร้อน เพราะอย่างครั้งแรกที่ได้ทำก็มีเพื่อนรู้จักกันไปด้วยกัน” โดยเห็นกิจกรรมผ่านทางโปสเตอร์ประชาสัมพันธ์ และได้มาทำกิจกรรมอาสาสมัครอีกครั้งคืออาสาสมัครเด็ก เมื่อปี 2549 “ตอนนั้นมีความรู้สึกว่าจะอยากจะช่วยเด็กกำพร้าในสถานสงเคราะห์ให้มีพัฒนาการที่ดีขึ้น” ซึ่งขณะนั้นได้เห็นข่าวสารนี้จากเว็บไซต์ โดยแรงบันดาลใจคือ “ต้องการทำความดีถวายแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ครองราชย์ครบ 60ปี” สำหรับการเข้าร่วมโครงการพลังอาสาสมัครสร้างสุขฯ ได้รับข่าวมาจากสื่อทางอินเทอร์เน็ต ที่เว็บไซต์ www.volunteerspirit.org ที่ได้เข้ามาเป็นอาสาสมัครประจำสถานสงเคราะห์เด็กพิการฯ เพราะ “เป็นอาสาสมัครดูแลเด็กที่บ้านเด็กอ่อนปกติอยู่แล้วแต่เด็กได้ย้ายมาอยู่ที่สถานสงเคราะห์เด็กพิการฯ จึงได้ตามมาดูแลน้องต่อ”

โห่ง

เริ่มรู้จักงานด้านอาสาสมัครตอนสมัยเด็กจากคุณพ่อ โดยได้กล่าวว่า “ท่านเป็นครูและเป็นนักกิจกรรม บริหารงานไปด้วย ทำกิจกรรมไปด้วย โดยปกติทางครอบครัวไม่ค่อยได้มีเวลามาทำกิจกรรมทางด้านอาสาอย่างเต็มตัว แต่ก็จะมีบ้างเป็นบางครั้ง ด้วยความที่เป็นลูกคนสุดท้าย จะค่อนข้างติดคุณพ่อ เช่นเคยตามคุณพ่อไปในที่ต่างๆ ที่ท่านได้ทำกิจกรรมเช่น งานลูกเสือชาวบ้าน เป็นต้น คุณพ่อเคยจัดกิจกรรมแข่งขันชกมวยในสมัยที่ตนเองเป็นเด็กๆ ก็จะไปช่วยนั่งพับใบปลิวประชาสัมพันธ์แจกคนให้มาดูแข่งขันชกมวย ส่วนพี่ๆ ก็จะไปบ้างแล้วแต่เวลาสะดวก” ในสมัยเรียน โห่งก็ได้ทำกิจกรรมอาสาสมัครพอสมควร โดยได้ว่า “พี่เป็นกรรมการและรองประธานกลุ่ม

นักศึกษาชาวอีสานที่มหาวิทยาลัย มีจัดงานเพลงหาเงินไปมอบเป็นทุนการศึกษาให้กับเด็กที่เรียนดี แต่ขาดแคลนทุนทรัพย์ในภาคอีสาน ซึ่งเป็นประโยชน์มากที่ทำให้พี่ได้รู้จักแบ่งปันให้คนอื่นและได้รู้จักพัฒนาตนเองในการทำงานร่วมกับผู้อื่น สามารถอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคมได้” ซึ่งขณะนั้นยังไม่มีอินเตอร์เน็ตและการใช้คอมพิวเตอร์ยังไม่แพร่หลาย เลยต้องอาศัยป้ายประกาศตามบอร์ดต่างๆ และเสียงตามสายของทางมหาวิทยาลัยเป็นช่องทางในการรับรู้ข่าวสารกิจกรรมอาสาสมัคร สำหรับการเข้าร่วมโครงการพลังอาสาสมัครสร้างสุขให้เด็กในสถานสงเคราะห์ ได้รับข่าวมาจากสื่อทางอินเตอร์เน็ต ที่เว็บไซต์ www.volunteerspirit.org ซึ่งโครงการเดิมชื่อว่า “โครงการนวดเด็ก” หลังจากนั้นก็เปลี่ยนมาเป็น “โครงการพลังอาสาสมัครสร้างสุขให้เด็กในสถานสงเคราะห์” เหตุผลที่เลือกเข้าร่วมโครงการ โครงการพลังอาสาสมัครสร้างสุขให้เด็กในสถานสงเคราะห์เด็กพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดนนทบุรี คือ “ต้องการให้โอกาสตนเองและน้องๆ พิจารณาได้ทดสอบตัวเองว่าทำได้หรือไม่ เพราะเด็กพิการค่อนข้างใช้ความอดทนและใช้เวลามากกว่าเด็กปกติ ซึ่งทุกวันนี้อาทิตย์จะได้ไม่เสียเวลาไปอย่างเปล่าประโยชน์ อย่างตอนเช้าจะไปดูแลเด็กปกติที่สถานสงเคราะห์ บ้านปากเกร็ดอยู่แล้ว และทำต่อเนื่องมาเรื่อยๆ เลยเห็นว่าสถานสงเคราะห์เด็กพิการฯ อยู่ใกล้ๆ กัน และตัวเองก็พอมีประสบการณ์ในการดูแลเด็กมาบ้าง ก็เลยสมัครเพื่อที่จะเข้ามาช่วยดูแลเด็กพิการ ตอนบ่าย ซึ่งมาทำกิจกรรมอาสาสมัครในวันอาทิตย์ 1 วัน จะได้ดูแลเด็ก 2 คน”

* บีม

เริ่มรู้จักงานด้านอาสาสมัครตอนที่ตนเองอายุ 19 ปี ประมาณพ.ศ. 2544 กิจกรรมแรกที่ทำคือบำเพ็ญประโยชน์ด้านศาสนา โดยการทำความสะอาดวัด ซึ่งรู้จักกิจกรรมนี้มาจากบอร์ดประชาสัมพันธ์ของทางมหาวิทยาลัย โดยบีมกล่าวว่าแรงบันดาลใจที่ทำให้ได้เข้ามาเป็นอาสาสมัครในครั้งนั้น คือ “อยากทำบำเพ็ญประโยชน์ทะนุบำรุงพระศาสนา และตนเองก็ได้ทำความดีสร้างบุญกุศลอีกด้วย” ทางครอบครัวก็มักสนับสนุนให้ตนเองทำทานและช่วยเหลือผู้อื่น สำหรับการเข้าร่วมโครงการโครงการพลังอาสาสมัครสร้างสุขให้เด็กในสถานสงเคราะห์ ได้รับข่าวมาจากสื่อทางอินเตอร์เน็ต ที่เว็บไซต์ของมูลนิธิสุขภาพไทย เหตุผลที่เข้าร่วมโครงการโครงการพลังอาสาสมัครสร้างสุขให้เด็กในสถานสงเคราะห์เด็กพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดนนทบุรี คือ “ต้องการดูแลเด็กที่ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้อย่างเต็มที่และต้องการเห็นพัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจของเด็กที่ได้รับการดูแลจากเรา”

รู้จัก

เริ่มทำกิจกรรมอาสาสมัครครั้งแรกเมื่อปี 2544 ชื่อกิจกรรมว่าอาสาสมัครเพื่อสิ่งแวดล้อม โดยได้กล่าวว่า “รู้สึกว่าการอาสาสมัครนี้น่าอยู่ กลมเกลียว ทำกิจกรรมร่วมกันแล้วสนุก เพื่อนสมัยเรียนตอน ม.6 บอกให้ไปทำกิจกรรมนี้ด้วยกัน และที่อยากเข้าร่วมคือคิดว่าเพื่อนไปกันหลายคนน่าจะสนุก ช่วงที่เป็นวัยรุ่นเราก็เห็นว่าเพื่อนก็มีส่วนสำคัญมากที่ทำให้อยากจะทำกิจกรรมอาสาสมัคร เพราะทำให้รู้สึกว่าการได้ทำกิจกรรมร่วมกันกับเพื่อนๆมันสนุก” สำหรับการเข้าร่วมโครงการพลังอาสาสมัครสร้างสุขให้เด็กในสถานสงเคราะห์ ได้รับข่าวมาจากสื่อทางอินเทอร์เน็ต โดยหาข้อมูลจาก www.google.com เหตุผลที่ได้เลือกเป็นอาสาสมัครดูแลเด็กที่สถานสงเคราะห์เด็กพิการฯ เพราะ “ตอนนั้นที่เข้ามาทำรู้ว่ามาเลี้ยงเด็กๆ แต่ไม่ทราบว่าเป็นเด็กๆกลุ่มไหน ซึ่งได้มาสัมผัสจริงๆ ก็รู้สึกสงสารและห่วงใยมากกว่าเด็กปกติ และอยากจะทำอะไรดีๆ ทำให้ตัวเองรู้สึกมีคุณค่า”

แพท

เริ่มกิจกรรมอาสาสมัครครั้งแรกตอนสมัยเรียนอยู่ในระดับมหาวิทยาลัย ชั้นปีที่ 1 โดยได้กล่าวว่า “ตอนนั้นได้เรียนวิชาสังคมแล้วอาจารย์ก็ให้ทำรายงานกลุ่มเกี่ยวกับทางด้านสังคม ก็ได้มีโอกาสทำกิจกรรมที่สถานสงเคราะห์แห่งหนึ่งย่านราชวิถี ได้ไปดูเด็กๆ บริจาคสิ่งของ มีความรู้สึกที่สงสารเด็ก และได้สัญญากับเด็กๆ ไว้ว่าจะกลับมาเยี่ยมอีก แต่ก็ไม่ได้มีโอกาสไปอีกเลยเพราะติดทำงาน เราคิดว่ากิจกรรมที่ได้ทำมันมีประโยชน์สำหรับเรามาก เพราะเราได้ทำให้ผู้อื่นได้รับความสุข แต่เราเป็นผู้ให้ก็ได้รับความสุขมากกว่า และรู้สึกสนุกเมื่อได้ทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนๆ ตอนนีทำงานมาได้สักพักจนเริ่มรู้สึกว่าตัวเองพอมีเวลา จึงได้มาเป็นสมัครเป็นอาสาสมัครในโครงการพลังอาสาสมัครสร้างสุขให้เด็กในสถานสงเคราะห์” โดยแพทรู้จักโครงการนี้ผ่านทางอินเทอร์เน็ตของเว็บไซต์ www.thaihealth.or.th มาสมัครคนเดียว ไม่มีใครชวนให้ทำ โดยแรงบันดาลใจที่จะเข้าร่วมคือ “ตอนสมัยเรียนอยากจะสอบเข้าคณะสังคมสงเคราะห์ แต่ก็ได้เรียนเป็นช่างไฟฟ้า ก็เลยเรียนคณะวิศวกรรมศาสตร์ ถึงจะไม่ได้เรียนคณะสังคมสงเคราะห์อย่างที่ตั้งใจไว้ แต่ก็คิดว่าอยากจะทำกิจกรรมอาสาสมัครหลังจากเรียนจบปริญญาตรี อยากจะทำอะไรเพื่อสังคมจริงๆ” ก่อนเข้าร่วมโครงการพลังอาสาสมัครสร้างสุขให้เด็กในสถานสงเคราะห์ แพทเคยรู้จักโครงการอาสานวดเด็กในสถานสงเคราะห์ผ่านทางรายการเรื่องจริงผ่านจอ “เห็นคนอื่นทำแล้วเกิดความประทับใจ ก็เลยอยากจะทำบ้าง และที่ได้มาเป็นอาสาสมัครที่สถานสงเคราะห์เด็กพิการฯ เพราะว่าเราสะดวกวันอาทิตย์ และเป็นคนชอบนอนตื่นสาย พอดีโครงการฯ มีให้เลือกทำวันอาทิตย์ตอนบ่าย

เลยเลือกมาทำ เพราะตอนที่เราสัมครเป็นอาสาสมัคร ก็เห็นว่าสถานสงเคราะห์แห่งอื่น ไม่มีเปิดให้ทำกิจกรรมวันอาทิตย์ช่วงบ่าย และเราคิดว่าอยากทำให้เด็กมีความสุข ไม่ได้เลือกว่าจะเป็นเด็กปกติหรือเด็กพิการ”

หมีว

กิจกรรมอาสาสมัครแรกที่ได้ทำคือกิจกรรมค่ายอาสาพัฒนาชนบท เมื่อประมาณปี 2550 โดยได้กล่าวว่า “ได้สอนหนังสือให้เด็กตามหมู่บ้านและช่วยก่อสร้างสาธารณูปโภคให้หมู่บ้าน รู้สึกสนุกและภูมิใจที่ได้ทำกิจกรรมดีๆ ให้กับผู้อื่น และเรียนรู้ชีวิตความเป็นอยู่ที่แตกต่างจากเรา” แรงบันดาลใจที่ทำให้อยากจะทำอาสาสมัครนี้ เพราะว่า “คุณพ่อเคยร่วมกิจกรรมนี้ในสมัยเรียน และเราเองก็มีความสนใจอยู่แล้ว อยากจะรู้จักเพื่อนมากขึ้น และอยากได้ประสบการณ์ใหม่ๆ ให้ชีวิต” ตอนสมัยเรียนอยู่ในมหาวิทยาลัยหมีวก็ได้ทำกิจกรรมอาสาสมัครอยู่บ่อยครั้ง โดยรู้ข่าวกิจกรรมเหล่านี้จากบอร์ดประชาสัมพันธ์ การบอกต่อกันมา เสียงตามสาย สำหรับคนในครอบครัวจะมีคุณพ่อที่เคยทำค่ายอาสาพัฒนาชนบท และงานช่วยเหลือสังคมอื่นๆตาม โอกาสที่มี แต่ก็ไม่เคยชักชวนหมีวให้ไปทำกิจกรรมอาสาสมัครแบบนี้ แต่หมีวจะเป็นฝ่ายชวนพี่สาว โดยได้กล่าวว่า “พี่สาวเองก็สนใจนะ แต่คิดเรื่องเวลา” หมีวมีความคิดเห็นว่าครอบครัวคือปัจจัยที่ทำให้ได้มารู้จักกับงานอาสาสมัครและอยากที่จะเข้าร่วมทำกิจกรรม “คุณพ่อและคุณแม่จะสอนอยู่เสมอว่า ถ้าเรามีอะไรที่พร้อมกว่าคนอื่นๆ และไม่เกินกำลังตัวเอง เราก็ควรจะทำสิ่งดีๆ ให้แก่ผู้อื่นบ้าง” สำหรับการเข้าร่วมโครงการพลังอาสาสมัครสร้างสุขให้เด็กในสถานสงเคราะห์ ได้รับข่าวมาจากสื่อทางอินเทอร์เน็ต ที่เว็บไซต์ www.facebook.com ที่ได้เลือกเข้ามาเป็นอาสาสมัครประจำสถานสงเคราะห์เด็กพิการฯ เพราะ “คิดว่าเด็กๆ น่าจะต้องการความช่วยเหลือจากพี่ๆอาสาสมัครมากกว่าเด็กทั่วไป และส่วนตัวยังไม่เคยทำงานอาสาสมัครเกี่ยวกับด้านเด็กพิการเลยคิดว่าน่าจะเป็นประสบการณ์ใหม่ๆ ให้ตนเองด้วย”

ก้อย

เริ่มรู้จักงานอาสาสมัครและได้ทำเป็นกิจกรรมแรก คือกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์เนื่องในวันแม่แห่งชาติของชุมชนสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยขอนแก่น ณ โรงเรียนศรีสังวาลขอนแก่น ในปี พ.ศ. 2552 โดยได้กล่าวว่า “ความรู้สึกในตอนนั้นรู้สึกตื่นเต้นมากๆ และเป็นกังวลเล็กน้อยว่าจะทำให้ผู้พิการมีความสุขได้อย่างไร เนื่องจากไม่เคยมีประสบการณ์ในการคลุกคลีกับผู้

พิการมาก่อน จึงปฏิบัติตัวไม่ถูก ทั้งการสนทนา การทำกิจกรรมร่วมกัน และโดยเฉพาะการสนทนา การผู้พิการ แต่ไม่ได้มีความรู้สึกถึงภัยกับผู้พิการ” โดยก้อยทราบข่าวกิจกรรมนี้จากรุ่นพี่ในชมรม และผ่านการประกาศของชมรม แรงแบบคาลใจที่ทำให้ก้อยอยากที่จะเข้าร่วมงานอาสาสมัครคือ “อยากทำประโยชน์เพื่อสังคมมานานแล้ว แต่ไม่มีโอกาสและเวลาว่างจากช่วงเวลาเรียน จึงตัดสินใจ เข้าร่วมกิจกรรม หลังจากนั้นเราก็ได้ทำกิจกรรมอาสาสมัครบ่อยขึ้น เช่น กิจกรรมค่ายอาสาพัฒนา ชนบท และกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ของชมรม เป็นต้น ทำให้ตนเองได้ประสบการณ์ในการทำสิ่ง ต่างๆ เช่น การสร้างห้องน้ำ การปฏิบัติตัวต่อผู้พิการ การทำงานร่วมกับผู้อื่น การแก้ไขปัญหาเฉพาะ หน้า และเสริมสร้างภาวะการเป็นผู้ผู้นำ” สำหรับการเข้าร่วมโครงการพลังอาสาสมัครสร้างสุขให้ เด็กในสถานสงเคราะห์ ก้อยได้รับข่าวมาจากสื่อทางอินเทอร์เน็ต ที่เว็บไซต์ www.facebook.com ของมูลนิธิกระจกเงา เหตุผลที่เข้าร่วม โครงการพลังอาสาสมัครสร้างสุขให้เด็กในสถานสงเคราะห์ เด็กพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดนนทบุรี คือ “อยากลองเผชิญหน้ากับความกลัวของตนเอง เพราะก้อยเป็นคนกลัวการเผชิญหน้ากับผู้พิการ กลัวว่าตัวเองจะทำไม่ได้ ดูแลเขาไม่ได้ สันทนาการ เขาไม่ได้ ทำให้เขามีความสุขไม่ได้”

ไก้

เริ่มกิจกรรมอาสาสมัครครั้งแรกคือโครงการนวดสัมผัสเด็กในสถานสงเคราะห์บ้านเด็ก อ่อนปากเกร็ดของมูลนิธิสุขภาพไทยเมื่อปี 2550 โดยได้กล่าวว่า “ตอนนั้นมีความรู้สึกว่าอยาก ทำงานเพื่อสังคมที่นอกเหนือจากการบริจาค เป็นการปฏิบัติจริงๆ และเกี่ยวกับเด็กเล็ก” ซึ่งใ้รู้จัก โครงการนวดฯ จากสื่ออินเทอร์เน็ตของหนังสือพิมพ์ แรงแบบคาลใจในการเข้าร่วมโครงการฯ คือ “อยากทำอะไรเพื่อเด็กที่มากกว่าการบริจาคสิ่งของ และจากการที่ได้เห็นเด็กในสถานสงเคราะห์ที่ เราไปบริจาค เลี้ยงอาหารมาแล้ว 2-3 แห่ง เด็กๆอยู่อย่างน่าสงสาร ไม่ได้ได้รับความรักความอบอุ่น เท่าที่ควร พี่เลี้ยงดูแลเด็กก็น้อยในขณะที่เด็กกลับมีจำนวนมากว่า และช่วงที่มิงานฉลอง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงครองราชย์ ตัวเองก็ได้เขียนถวายพระพร ตั้งปฏิญาณไว้ว่าจะทำ ความดีเพื่อพ่อ ก็คิดว่าน่าจะเป็นจุดเริ่มต้นให้ตัดสินใจมุ่งมั่นว่าตัวเองจะต้องทำความดีให้ได้ และ ไม่ใช่ทำแล้วก็เลิกไป และเราคิดว่าการที่มีช่วงชีวิตที่มีความยากลำบาก เราก็ได้รับความช่วยเหลือ การพยายามก้าวผ่านมาได้ด้วยตัวเองทำให้อยากให้อาสาคนอื่น ให้อื่นได้ด้วยตนเองบ้าง” สำหรับการเข้าร่วมโครงการพลังอาสาสมัครสร้างสุขให้เด็กในสถานสงเคราะห์ ไ้ได้รับข่าวมาจากสื่อทาง อินเทอร์เน็ต ที่เว็บไซต์ของหนังสือพิมพ์แห่งหนึ่ง เหตุที่ได้มาทำกิจกรรมอาสาสมัคร ณ สถาน สงเคราะห์เด็กพิการฯ คือ “ตอนแรกเป็นอาสาสมัครดูแลเด็กที่สถานสงเคราะห์บ้านเด็กอ่อนปาก

เกร็ด แล้วเด็กที่เราดูแลอยู่ถูกย้ายมาที่สถานสงเคราะห์เด็กพิการฯ ก็เลยตามมาดูแลต่อ และรับดูแลเด็กในสถานสงเคราะห์บ้านเด็กอ่อนปากเกร็ดคนใหม่แทนอีก 1 คน ปัจจุบันคือได้ดูแล 2 คน”

ตา

เริ่มกิจกรรมอาสาสมัครครั้งแรกเมื่อปี 2550 โดยได้กล่าวว่า “เป็นกิจกรรมชมรมปันรักให้น้อง ซึ่งเราเป็นคนหากิจกรรมอาสาสมัครนี้ผ่านทางอินเทอร์เน็ต และเพื่อนๆ ที่รู้จักการท่องเที่ยวด้วยกัน ในกิจกรรมก็ได้ร่วมงานกีฬา และมอบของ สร้างห้องเรียนที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา กลุ่มแม่ฟ้าหลวง โรงเรียนที่บาตะ อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก ซึ่งต้องเดินเท้าเข้าไปยังโรงเรียนที่อยู่บนเขา ระยะทาง 7 กิโลเมตร ความรู้สึกในตอนนั้นคือ สนุก ได้เรียนรู้วัฒนธรรมใหม่ๆ มีความสุขที่เห็นเด็กๆ ยิ้ม การเดินทางในตอนนั้นต้องเดินเท้า แบกของเข้าไป ความลำบากและเหนื่อยที่เกิดขึ้นตอนแรกได้หายไปเมื่อเห็นรอยยิ้มของชาวไทยภูเขา ภูมิใจที่ได้ช่วย ปลิมและมีความสุขกับสิ่งที่ทำ” แรงบันดาลใจในการทำกิจกรรมคือ “ได้ไปเที่ยวในสถานที่ที่เรายังไม่เคยได้ไป” ส่วนโครงการพลังอาสาสมัครสร้างสุขให้เด็กในสถานสงเคราะห์ ตาได้รับทราบข่าวกิจกรรมนี้มาจากการบอกต่อจากเพื่อน ก่อนที่จะเข้าร่วมกิจกรรมอาสาสมัครที่สถานสงเคราะห์เด็กพิการฯ ตาได้เคยเป็นอาสาสมัครช่วยงานของสมาคมคนตาบอด โดยกล่าวว่า “การที่เราช่วยคนตาบอดมาก่อน เราเลยมีความรู้สึก ว่า เด็กพิการมีความน่าสนใจและน่าจะพัฒนาให้เด็กพิการได้มีโอกาสให้เขาได้ใช้ชีวิตในประจำวัน ได้อย่างปกติ”

อ้อม

เริ่มรู้จักงานอาสาสมัครครั้งแรกตอนอายุ 38 ปี ประมาณปี 2555 ซึ่งกิจกรรมแรกที่ได้เข้าร่วมคือโครงการอาสาสมัครสร้างสุขให้เด็กในสถานสงเคราะห์ ณ สถานสงเคราะห์เด็กพิการฯ โดยได้กล่าวว่า “ความรู้สึกในตอนนั้นคืออยากทำ อยากให้ความรัก ความอบอุ่นแก่เด็ก และอยากจะช่วยแบ่งเบาภาระของเจ้าหน้าที่” แรงบันดาลใจในการเข้ามาทำงานอาสาสมัครคือ “อยากมีลูกเล็กๆ อยากอุ้มเด็กที่เป็นลูกของเราเอง” ได้รู้จักโครงการพลังอาสาสมัครสร้างสุขให้เด็กในสถานสงเคราะห์ จากทางเว็บไซต์ www.facebook.com และเห็นว่าเป็นโครงการที่ดี ตรงกับสิ่งที่ตนเองต้องการที่อยากจะทำ เหตุผลที่เลือกเข้าร่วมโครงการพลังอาสาสมัครสร้างสุขให้เด็กในสถาน

สงเคราะห์เด็กพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดนนทบุรี คือ “คนทั่วไปจะชื่นชมเด็กปกติมากกว่า แต่เด็กพิการจะดูเลวาก น่าจะอยากได้ความใส่ใจที่มากกว่า”

หุย

เริ่มรู้จักงานอาสาสมัครครั้งแรกเมื่ออายุ 27 ปี ประมาณพ.ศ. 2545 โดยได้กล่าวว่า “กิจกรรมแรกที่ได้ทำคือ ออกไปช่วยแพ็คอาหารที่สภากาชาดไทย ตอนนั้นเกิดเหตุการณ์น้ำท่วม และรู้จักกิจกรรมนี้จากข่าวและทางอินเทอร์เน็ต ออกไปช่วยเหลือไม่มีใครชักชวน” แรงบันดาลใจที่ทำให้ตนเองเข้ามาเป็นอาสาสมัครในครั้งนั้นคือ “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงเป็นแรงบันดาลใจ คือตั้งใจจะเป็นคนดีที่ลงมือทำดีเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และแบ่งปันโดยไม่หวังผลตอบแทน” ส่วนทางด้านครอบครัวก็จะมีคุณแม่และพี่อีก 2 คนเคยทำกิจกรรมอาสาสมัครโดยจะช่วยเหลือในทางด้านการบริจาคมากกว่า และจะมาชวนตนเองทำบุญด้วย สำหรับการเข้าร่วมโครงการพลังอาสาสมัครสร้างสุขให้เด็กในสถานสงเคราะห์ ได้รับข่าวมาจากสื่อโดยเฉพาะอินเทอร์เน็ต ผ่านทาง www.facebook.com เหตุผลที่เลือกเข้าร่วมโครงการพลังอาสาสมัครสร้างสุขให้เด็กในสถานสงเคราะห์เด็กพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดนนทบุรี คือ “เห็นว่าเด็กที่นี้ด้อยโอกาสมากกว่าเด็กในสถานสงเคราะห์ที่อื่นๆ ที่มีแต่เด็กปกติ ทั้งการช่วยเหลือตัวเอง ด้านพัฒนาการด้านสมอง และการศึกษา”

ตารางที่ 2 การเข้าสู่งานอาสาสมัคร ช่วงที่เริ่มต้นทำกิจกรรม กิจกรรมแรกที่ทำ และแรงบันดาลใจ

คนที่	ชื่อเล่น	ช่วงที่เริ่มต้นทำ กิจกรรม	กิจกรรมแรกที่ทำ	ช่องทางการเข้าไปสู่การเป็น อาสาสมัคร	แรงบันดาลใจ
1	จ๊ีบ	วัยเรียน	ออกค่ายอาสาพัฒนาชนบท	ป้ายประกาศของสถานศึกษา	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
2	โน่ง	วัยเรียน	ช่วยงานลูกเสือชาวบ้าน (พับใบปลิวแจก)	มีคนในครอบครัวเป็นอาสาสมัคร	เห็นพ่อทำ
3	บีม	วัยเรียน	บำเพ็ญประโยชน์ (ทำความสะอาดวัด)	ป้ายประกาศของสถานศึกษา	อยากช่วยเหลือ
4	รุจ	วัยเรียน	อาสาสมัครเพื่อสิ่งแวดล้อม (ปลูกต้นไม้)	เพื่อนทำกิจกรรมอาสาสมัคร	เพื่อน
5	แพท	วัยเรียน	บริจาคสิ่งของ	อาจารย์	ไม่มี-อาจารย์ให้ทำงานกลุ่มสังคม
6	หมีว	วัยเรียน	ออกค่ายอาสาพัฒนาชนบท	มีคนในครอบครัวเป็นอาสาสมัคร	เห็นพ่อทำ
7	ก้อย	วัยเรียน	บำเพ็ญประโยชน์ (สนทนากับผู้พิการ)	ป้ายประกาศของสถานศึกษาและการ บอกต่อจากรุ่นพี่	อยากช่วยเหลือ
8	ไถ่	วัยทำงาน	อาสาสมัครเด็กในสถานสงเคราะห์	อินเทอร์เน็ต	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
9	ตา	วัยทำงาน	จัดกีฬาทีมของและสร้างห้องเรียน	อินเทอร์เน็ตและเพื่อน	เปิดโลกทัศน์
10	อ้อม	วัยทำงาน	ดูแลเด็กพิการในสถานสงเคราะห์	อินเทอร์เน็ต	อยากมีลูก ได้อุ้มเด็ก
11	หุข	วัยทำงาน	ช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัย (แจกอาหาร)	อินเทอร์เน็ต	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ที่มา: จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน – 30 กันยายน 2556

จากตารางที่ 3 ข้อมูลของอาสาสมัครสถานสงเคราะห์เด็กพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดนนทบุรี ทั้ง 11 คน พบว่ามีอาสาสมัคร 7 คน ได้เริ่มทำงานเป็นอาสาสมัครหรือบำเพ็ญประโยชน์ในช่วงวัยเรียน โดยมีแรงบันดาลใจจากความคิดที่จะช่วยเหลือผู้อื่นอยู่แล้ว รวมทั้งเห็นตัวอย่างจากคนในครอบครัว และการอยากทำความดีถวายแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประกอบกับในสถาบันการศึกษาที่ศึกษาอยู่ได้มีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับกิจกรรมอาสาสมัคร การชักชวนจากรุ่นพี่และเพื่อน ทำให้ได้เข้าร่วมเป็นอาสาสมัครดังกล่าว กิจกรรมในสมัยนั้นมีการทำความสะอาดวัด ปลูกต้นไม้ และออกค่ายอาสาพัฒนา เป็นต้น จะเห็นว่าจุดเริ่มต้นของการเป็นอาสาสมัครอยู่ที่สถาบันการศึกษา ซึ่ง สุพัตรา สุภาพ (2536: 51) ได้อธิบายไว้ว่า สถานศึกษานับเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่การขัดเกลาทางสังคมต่อจากครอบครัว เมื่อถึงวัยเรียนครอบครัวก็จะส่งบุตรหลานของตนไปโรงเรียน เพื่อให้ได้มีโอกาสได้ศึกษาเล่าเรียนวิชาและได้รับการอบรมจากโรงเรียน นอกจากนี้ยังมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ คุณค่า แนวความคิด และความเชื่อของบุคคล โดยสถานศึกษาเองมีการใช้สื่อเพื่อประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารกิจกรรมอาสาสมัครในรูปแบบ บอร์ดประชาสัมพันธ์ ป้ายประกาศ และการบอกต่อ

สำหรับอาสาสมัครที่เริ่มทำกิจกรรมอาสาสมัครครั้งแรกในช่วงวัยทำงานนั้น จะเริ่มต้นมากจากการรู้ข่าวสารด้วยตนเองผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต ปัจจุบันสื่ออินเทอร์เน็ตมีความสำคัญมาก ซึ่ง สุพัตรา สุภาพ (2536: 51) ได้อธิบายว่า การเผยแพร่ข่าวสารมีผลต่อสมาชิกสังคมอย่างกว้างขวาง แร่รวดเร็วมาก ซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจและการคาดหวังในชีวิต

กิจกรรมแรกที่ทำ

อาสาสมัครส่วนใหญ่เริ่มกิจกรรมอาสาสมัครครั้งแรกในหลายรูปแบบ ส่วนใหญ่เป็นการสละแรงงาน เช่น การช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัย การทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ การช่วยงานลูกเสือชาวบ้าน การทำกิจกรรมอาสานวดเด็กเล็ก การทำกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การดูแลเด็กพิการ การออกค่ายอาสาพัฒนาชนบท และการไปทำกิจกรรมอาสาในที่ห่างไกล ซึ่งสอดคล้องกับบทบาทของอาสาสมัครที่ วิยะดา ติระแพทย์ (2545: 13 อ้างใน เลอพงส์ สวนสังข์, 2549: 20) อธิบายว่าผู้ที่เป็นอาสาสมัครประเภทด้านแรงงานนี้ ยินดีที่จะสละแรงงานเพื่อการปฏิบัติงานหรือยินดีที่จะให้บริหาร โดยตรงกับผู้ต้องการความช่วยเหลือ เช่น อาสาสมัครที่ออกเรียไรรเงิน เพื่อเป็นทุนในการให้ความช่วยเหลือแก่คนทั่วไป อาสาสมัครที่สมัครออกไปพัฒนาแหล่งต่างๆ อาสาสมัคร

ที่ไปให้การเลี้ยงดูเด็กกำพร้าอนาถา ตามสถานสงเคราะห์หรืออาสาสมัครที่ช่วยในงานสหประชาชาติ เป็นต้น

แรงบันดาลใจของอาสาสมัครในการทำกิจกรรมอาสาสมัครครั้งแรก

อาสาสมัครส่วนใหญ่มีแรงบันดาลใจจากการทำกิจกรรมอาสาสมัครครั้งแรกจากบุคคลที่ตนเองยึดถือเป็นต้นแบบ เช่น อาสาสมัครมีความตั้งใจที่จะทำความดี เพื่อถวายแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และ การมีบุคคลในครอบครัว พ่อแม่ พี่น้อง เคยทำงานอาสาสมัครหรือกำลังทำงานอาสาสมัครอยู่แล้ว ทำให้อาสาสมัครเกิดแรงจูงใจที่จะเป็นอาสาสมัครบ้าง ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ที่ สุพัตรา สุภาพ (2546: 49) ได้อธิบายไว้ ในส่วนของการยึดถือสิ่งทีคล้ายกับตัวเอง เป็นความต้องการที่จะทำตัวให้เหมือนกับบุคคลที่ต้องการยึดถือเป็นแบบฉบับ

นอกจากนั้น มีอาสาสมัครที่มีความต้องการที่จะช่วยเหลือผู้อื่นอยู่แล้ว รวมถึงอาสาสมัครที่ต้องการเปิดโลกทัศน์ อยากรหาประสบการณ์ใหม่ให้กับชีวิต ซึ่งเป็นความต้องการของอาสาสมัครเอง สอดคล้องกับกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ที่ สุพัตรา สุภาพ (2546: 49) ได้อธิบายว่าเป็นกระบวนการที่บุคคลจะแสดงความต้องการออกมาและคนอื่นๆ ในสังคมที่ทำหน้าที่นี้จะสนองความต้องการนั้น เป็นการสนองตามระเบียบแบบแผนที่สังคมนั้นๆ กำหนดไว้แตกต่างกันไปตามสภาพของสังคมที่ตนเป็นสมาชิก รวมทั้งอาสาสมัครที่เข้าร่วมกิจกรรมครั้งแรกซึ่งเกิดจากการคล้อยตาม โดยการชักชวนของคนในครอบครัว เพื่อน อาจารย์ ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่ สุพัตรา สุภาพ (2546: 49) ได้อธิบายไว้ ในส่วนของการยึดถือสิ่งทีคล้ายกับตัวเอง เป็นความต้องการรู้สึกร่วมกับบุคคลหรือกลุ่มที่ถือว่าเป็นพวกเดียวกันกับตนและสอดคล้องกับผลการศึกษาเรื่องแรงจูงใจในการเป็นอาสาสมัครและประสบการณ์ที่ได้รับของ Theoitsand Hewitt (2001 อ้างใน กรรณิกา มาโน, 2553) พบว่าปัจจัยที่ทำให้เป็นอาสาสมัครมีทั้งเพื่อต้องการหาประสบการณ์ชีวิต เพิ่มทักษะทางสังคม และต้องการทำประโยชน์ต่อผู้อื่น ต่อสังคม และอีกนัยหนึ่งเป็นการทำเพื่อพระเจ้า และประสบการณ์ที่ได้รับเป็นการวางเสริมสุขภาวะทางใจ เพิ่มความมั่นใจ ความภาคภูมิใจในตนเอง แล่ช่วยให้มีเพื่อน มีสังคมมากขึ้น

บทบาทของอาสาสมัคร

อาสาสมัครมีบทบาทในการดูแลเด็กพิการตามลักษณะปัญหาของเด็ก เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการที่ดีขึ้นจากแต่ก่อน สามารถช่วยเหลือตนเองได้บ้าง และได้เรียนรู้จากการได้ทำกิจกรรมต่างๆ เช่น การฟังเพลงเพื่อให้เด็กได้เกิดทักษะการฟัง และเพื่อจิตใจที่ดี ทำให้มีความสุข การเก็บของแล้วนับตัวเลขไปด้วยเพื่อเป็นการฝึกพูดและสอนเด็กในเรื่องของความเป็นระเบียบเรียบร้อย การร้อยลูกปัดเพื่อฝึกสมาธิและกล้ามเนื้อมือ การขี่จักรยานเพื่อฝึกกล้ามเนื้อขาและการทรงตัวที่ดีขึ้น การหาขนม หรือผลไม้เพื่อฝึกให้เด็กได้รู้จักการรับประทานอาหารด้วยตนเอง ควบคุมการเคี้ยวได้ดีขึ้น เป็นต้น

บทบาทของอาสาสมัครทั้ง 11 คน มีความหลากหลายขึ้นอยู่กับลักษณะความพิการของเด็ก และเวลาที่อาสาสมัครมีให้กับเด็ก โดยมีรายละเอียดดังนี้

จ๊อบ

เป็นอาสาสมัครรุ่นที่ 1 ให้กับโครงการพลังอาสาสมัครสร้างสุขให้เด็กในสถานสงเคราะห์ประจำอยู่ที่สถานสงเคราะห์เด็กพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดนนทบุรี ได้ดูแล น้องเอ (นามสมมติ) อายุ 7 ปี เพศชาย มีความบกพร่องทางด้านสมองและปัญญา โดยอาสาสมัครจ๊อบได้เล่าว่า “น้องกล้ามเนื้ออ่อนแรง ไม่สามารถนั่งหรือยืนเองได้เหมือนกับเด็กปกติทั่วไป ไม่สามารถรับรู้ภาษาได้ ไม่สบตา ไม่ชอบเล่นของเล่น แต่จะชอบกินมากกว่า เราก็จะช่วยฝึกเด็กเป็นกรณีพิเศษ” วิธีในการดูแลเด็กพิการของจ๊อบคือ “ช่วยฝึกพัฒนาการทางด้านร่างกายให้น้อง เช่น ฝึกให้นั่ง ยืน เดิน และการกินได้ด้วยตนเอง” และเด็กมีพัฒนาการที่ดีขึ้น คือ “กล้ามเนื้อดีขึ้น เกือบจะเหมือนเด็กปกติทั่วไป และสามารถทานอาหารได้เอง” อุปสรรคในการดูแลเด็กพิการ จ๊อบได้เล่าว่า “ช่วงแรกน้องจะไม่ยอมฝึก เราต้องอาศัยความอดทนในการช่วยฝึกนานมาก และต้องฝึกซ้ำๆ ต่อเนื่อง” นอกจากนี้จ๊อบยังกล่าวว่า “หากจบโครงการฯ นี้ไปก็จะเป็นอาสาสมัครดูแลเด็กต่อไปเรื่อยๆ จนกว่าเด็กจะออกจากสถานสงเคราะห์ไป”

โน่ง

เป็นอาสาสมัครรุ่นที่ 2 ให้กับโครงการพลังอาสาสมัครสร้างสุขให้เด็กในสถานสงเคราะห์ เด็กพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดนนทบุรี ได้ดูแล น้องที (นามสมมติ) อายุ 7 ปี เพศชาย มีความบกพร่องทางด้านสมองและปัญญา โดยอาสาสมัครโน่งได้เล่าว่า “น้องจะมีพัฒนาการช้า ตอนแรกที่ได้พบกับน้อง น้องจะนิ่งมาก ไม่มองตา เหม่อลอย ไม่พูดเลย แต่จะชอบมองวัตถุที่เป็นวงกลม และหมุนๆ เช่น พัดลม” วิธีในการดูแลเด็กพิการของโน่ง คือ “พยายามกระตุ้นให้เด็กสนใจ ให้มองตาของเราบ่อยๆ เพื่อให้เด็กคุ้น ใจและเข้ากับเราได้ และก็จะสัมผัสกายเด็กบ่อยๆ อย่างการโอบกอด หอมแก้ม ซึ่งจะทำให้เด็กได้รับความรู้สึกอบอุ่นตั้งแต่ได้เข้าร่วมโครงการฯ” และเด็กมีพัฒนาการที่ดีขึ้น คือ “จากเด็กที่ไม่สบตา ไม่พูด ตอนนี้ก็สบตา เริ่มพูดเก่งขึ้น สามารถพูดได้ตามที่เราสอน พูดเป็นประโยคสั้นๆ ได้ แต่อาจจะไม่ชัด ถ้าสุดตอนงานกีฬาพี่น้องแข่งวิ่งเข้าเส้นชัยเป็นคนแรก เพราะปกติน้องจะอยู่กลุ่มที่มีพัฒนาการช้ามาก” อุปสรรคในการดูแลเด็กพิการ โน่งได้เล่าว่า “เครียดบ้าง เพราะบางครั้งน้องจะงอแง ไม่ฟังเรา ร้องไห้แบบไม่มีเหตุผล เรียกร้องความสนใจมากเกินไป เราก็จะทำตัวเองให้มีสมาธิก่อน สงบสติอารมณ์เพื่อมีความใจเย็นขึ้นและเลี่ยงการใช้อารมณ์กับน้อง แล้วก็จะอยู่เฉยๆ หรือไม่ก็จะบ่ายเบียงให้น้องสนใจในเรื่องอื่น เพื่อหยุดพฤติกรรมที่ไม่น่ารัก เมื่อน้องอารมณ์ดีก็จะค่อยสอนเป็นเรื่อยๆ ไป” นอกจากนั้น โน่งยังกล่าวว่า “หากจบโครงการฯ นี้ไปก็จะเป็นอาสาสมัครดูแลเด็กต่อไปเรื่อยๆ”

* บีม

เป็นอาสาสมัครรุ่นที่ 4 ให้กับโครงการพลังอาสาสมัครสร้างสุขให้เด็กในสถานสงเคราะห์ เด็กพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดนนทบุรี ได้ดูแล น้องเอก (นามสมมติ) อายุ 8 ปี เพศชาย มีความบกพร่องทางด้านสมองและปัญญา โดยอาสาสมัครบีมได้เล่าว่า “น้องสมาธิสั้น การสื่อสารยังไม่ค่อยดี แต่สามารถรับฟังและเข้าใจการสื่อสารจากคนอื่นได้” วิธีการดูแลเด็กพิการของบีมคือ “พูดคุยและทำความรู้จักกับน้องให้มากขึ้น โดยให้ความรักความอบอุ่นกับน้องเพื่อที่จะให้น้องได้เกิดความไว้วางใจกับตัวเรา และกล้าที่จะเปิดใจมากขึ้น สำหรับเรื่องพัฒนาก็จะให้น้องดูรูปต่างๆ แล้วบอกว่ามันคืออะไร ซึ่งเขาก็จะพูดตาม เช่น ดูรูปแมว เขาก็จะพูดว่า “แมว” และก็จะหาของเล่นที่ดึงดูดความสนใจมาให้เขาเล่นเพื่อให้เขามีสมาธิมากขึ้น” และเด็กมีพัฒนาการที่ดีขึ้น คือ “เริ่มพูดคุยและคุ้นเคยกับเรามากขึ้น ร่าเริงมากขึ้น พูดชื่อสัตว์ต่างๆ ได้ นั่งเล่นอะไรนานๆ ได้” อุปสรรคในการดูแลเด็กพิการ บีมได้เล่าว่า “บางครั้งน้องจะงอแง เอาแต่ใจ เราก็จะไม่ตามใจเด็ก แต่ก็ทำให้

ความสำคัญกับเขาแทน เช่น หาของเล่นที่น่าสนใจมาให้เขาเล่น เพื่อลดความอแงของเขา เป็นต้น” นอกจากนี้บีมยังกล่าวว่า “ถ้าจบโครงการฯ นี้ยังไงก็จะเป็นอาสาสมัครดูแลเด็กต่อ เพราะ มีความผูกพันกับน้องๆ และต้องการที่จะเห็นพัฒนาการที่ดีของเขาด้วย”

รุจ

เป็นอาสาสมัครมาตั้งแต่รุ่นที่ 1 ให้กับโครงการพลังอาสาสมัครสร้างสุขให้เด็กในสถานสงเคราะห์ ประจำอยู่ที่สถานสงเคราะห์เด็กพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดนนทบุรี ได้ดูแล น้องแพร (นามสมมติ) อายุ 5 ปี เพศหญิง มีความบกพร่องทางด้านสมองและปัญญา โดยอาสาสมัครรุจได้เล่าว่า “น้องไม่สามารถเดินได้เอง ต้องอาศัยราวจับ พุดไม่ได้ บางครั้งแหวะคาเหม่อลอย และชอบอมข้าว” วิธีในการดูแลเด็กพิการของรุจคือ “จะเปิดเพลงให้น้องฟัง เพื่อให้น้องมีอารมณ์ดีและได้ขยับร่างกายตามจังหวะเพลงบ้าง” และเด็กมีพัฒนาการที่ดีขึ้น คือ “ถ้าด้านร่างกาย สามารถเดินได้เองดีขึ้น เริ่มมองมีโฟกัสมากขึ้น ส่วนด้านอารมณ์ ก็อารมณ์ดีขึ้น” อุปสรรคในการดูแลเด็กพิการ รุจได้เล่าว่า “เคยบังคับให้น้องกินอาหาร เพราะเด็กชอบอมข้าว พอบังคับเขามากขึ้น เขาจะหน้าบึ้งตอนนี้ก็พยายามป้อนอาหารที่เป็นชิ้นอ่อนๆ ให้น้องได้สัมผัส จะได้กัดอาหารได้” นอกจากนี้รุจยังได้กล่าวว่า “ถ้าจบโครงการฯ ก็จะเป็นอาสาสมัครดูแลเด็กต่อไปเรื่อยๆ เพราะรู้สึกผูกพันและเป็นห่วงน้อง”

แพท

เป็นอาสาสมัครรุ่นที่ 4 ให้กับโครงการพลังอาสาสมัครสร้างสุขให้เด็กในสถานสงเคราะห์ ประจำอยู่ที่สถานสงเคราะห์เด็กพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดนนทบุรี ได้ดูแล น้องสิงโต (นามสมมติ) อายุ 6 ปี เพศชาย มีความบกพร่องทางด้านสมองและปัญญา โดยอาสาสมัครแพทได้เล่าว่า “น้องไม่สบตา ชอบมองเพดาน บางครั้งชอบนั่งท่าเป็ด ทำให้ไม่ดีต่อช่วงสะโพกของเขา บางครั้งก็ไม่ยอมเดิน” วิธีในการดูแลเด็กพิการของแพท คือ “จะสอนให้เขานั่งขัดสมาธิ และฝึกให้เดินบ่อยๆ พาไปเดินที่สนามเด็กเล่น และหาเพลงมาเปิดให้เขาฟัง” และเด็กมีพัฒนาการที่ดีขึ้น คือ “เดินได้เองได้ นั่งขัดสมาธิเองได้ และน้องสนใจเรามากขึ้น เริ่มสบตาด้วย” อุปสรรคในการดูแลเด็กพิการ แพทได้เล่าว่า “ก่อนที่จะเข้ามาเป็นอาสาสมัครครั้งนี้ เรามีความรู้สึกกังวลว่าเราจะดูแลเด็กพิการได้ไหม เพราะได้เห็นหมีว (อาสาสมัคร)ดูแลเด็กพิการทางด้านร่างกาย จึงรู้สึกว่ายาก กลัวจะทำไม่ได้ แต่วันที่เริ่มกิจกรรมคือ ได้กำลังใจจากคุณแม่และสามารถดูแลเด็กพิการได้โดยไม่มี

ความรู้สึกกังวลอีกเลย” นอกจากนั้นแพทย์ยังกล่าวว่า “ตั้งใจไว้ว่าจะเป็นอาสาสมัครดูแลเด็กต่อไปเรื่อยๆ ถึงแม้จะจบระยะ โครงการฯ แล้วก็ตาม เพราะอยากเห็นเด็กมีพัฒนาการที่ดี มากพอที่เด็กจะสามารถช่วยเหลือตนเองได้ ใช้ชีวิตประจำวันตามปกติได้”

หมีว

เป็นอาสาสมัครรุ่นที่ 3 ให้กับโครงการพลังอาสาสมัครสร้างสุขให้เด็กในสถานสงเคราะห์เด็กพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดนนทบุรี ได้ดูแล น้องฟาง (นามสมมติ) อายุ 8 ปี เพศหญิง มีความบกพร่องทางด้านสมองและปัญญา โดยอาสาสมัครหมีวได้เล่าว่า “น้องไม่สามารถควบคุมการขยับปากได้ ทำให้มีน้ำลายไหลตลอดเวลาและพูดได้ไม่ชัด และกล้ามเนื้อมือคานขวาไม่ปกติ แต่มีพัฒนาการทางด้านอารมณ์ดีมาก ร่าเริงแจ่มใส ยิ้มเก่ง บางครั้งรู้เรื่อง และสามารถบอกความต้องการของตนเองได้” วิธีในการดูแลเด็กพิการของ หมีวคือ “ให้น้องได้ทำกิจกรรมที่เสริมสร้างพัฒนาการ เช่น ร้อยลูกบิดฝึกกล้ามเนื้อ ปั่นจักรยาน เขียนหนังสือ การอ่านออกเสียงทำให้เด็กได้มีการขยับกล้ามเนื้อปาก โดยเลือกตัวที่อ่านออกเสียงง่ายๆ และทำสลับกับกิจกรรมที่น้องชอบไปด้วย น้องจะได้ไม่เบื่อ” และเด็กมีพัฒนาการที่ดีขึ้น คือ “ควบคุมการไหลของน้ำลายได้ดีกว่าแต่ก่อนมาก และเริ่มที่จะพูดคุยกับเราขึ้น” อุปสรรคในการดูแลเด็กพิการ หมีวได้เล่าว่า “เป็นในเรื่องของการสื่อสารกับน้อง คือเราจะต้องใจเย็นและใช้เวลาในการเรียนรู้ไปพร้อมๆกัน รวมถึงใช้เวลากับน้องให้มากขึ้น มาดูแลเขาสม่ำเสมอ” นอกจากนั้นหมีวยังกล่าวว่า “หากจบโครงการฯ นี้ไป เราก็จะเป็นอาสาสมัครดูแลเด็กต่อไปเรื่อยๆ เพราะเราก็สะดวกในเรื่องของเวลาอยู่แล้ว และทำแล้วมีความสุขที่ได้ดูแลน้อง ให้น้องได้มีพัฒนาการที่ดีขึ้นเรื่อยๆ ตามลำดับ”

ก้อย

เป็นอาสาสมัครรุ่นที่ 4 ให้กับโครงการพลังอาสาสมัครสร้างสุขให้เด็กในสถานสงเคราะห์ประจำอยู่ที่สถานสงเคราะห์เด็กพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดนนทบุรี ได้ดูแล น้องแก้ว (นามสมมติ) อายุ 4 ปี เพศชาย มีความบกพร่องทางด้านสมองและปัญญา โดยอาสาสมัครก้อยได้เล่าว่า “น้องมีปัญหาในเรื่องของการมองเห็น และไม่พูด แต่เขารับรู้เรื่องราวต่างๆที่จะเกิดขึ้นได้ ไม่ค่อยทานอาหารที่จะต้องเคี้ยว จะชอบดื่มน้ำหรืออาหารอ่อนทำให้เขากินได้ง่ายๆ มากกว่า และเขาจะชอบมากถ้ามือและเท้าได้สัมผัสกับน้ำ” วิธีในการดูแลเด็กพิการของก้อยคือ “จะพาน้องไปเดินเล่นให้น้องได้สัมผัสกับสิ่งต่างๆ ที่เป็นพื้นผิว เพราะน้องมองไม่เห็นก็จะเน้นพัฒนาการทางการ

สัมผัสแทน และหาของเล่นต่างๆ ที่มีเสียง พยายามพูดคุยกับน้องเพื่อให้น้องได้ยินและสามารถพูดตามได้” และเด็กมีพัฒนาการที่ดีขึ้น คือ “โต้ตอบกับเรามากขึ้น เช่นเวลาถามก็จะตอบ ถึงแม้จะยังไม่สามารถพูดได้เป็นคำแต่ก็พยายามเปล่งเสียง” อุปสรรคในการดูแลเด็กพิการ ก้อยได้เล่าว่า “น้องยังไม่สามารถพูดเป็นคำ ซึ่งเราต้องใช้ความพยายามในการพูดคุยกับน้องบ่อยๆ เพื่อนำให้น้องได้จำคำบางคำที่เราพูด แล้วพูดตามเราได้” นอกจากนั้นก้อยยังเล่าว่า “ตั้งใจจะเป็นอาสาสมัครดูแลเด็กต่อ แต่ก็เจอเรื่องของเวลา และกิจกรรมของตัวเองอีกที แต่ถ้ามีเวลาจริงๆ ก็จะมาดูแลน้องต่อไปอย่างแน่นอน”

ไก

เป็นอาสาสมัครมาตั้งแต่วันที่ 1 ให้กับโครงการพลังอาสาสมัครสร้างสุขให้เด็กในสถานสงเคราะห์ ประจำอยู่ที่สถานสงเคราะห์เด็กพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดนนทบุรี ได้ดูแล น้องป้อม (นามสมมติ) อายุ 7 ปี เพศชาย มีความบกพร่องทางด้านสมองและปัญญา โดยอาสาสมัครไกได้เล่าว่า “ในเรื่องของการเคลื่อนไหว มือและเท้าเกร็ง ทำให้เดินเองไม่ได้ ส่วนใหญ่จะคลานแต่ก็ไม่สมบูรณ์ สามารถใช้มือขวาได้ข้างเดียว ไม่อยู่นิ่ง จะชอบเล่นของเล่นที่มีลักษณะที่เหลี่ยม เช่น หนังสือ เลื่อ เป็นต้น” วิธีในการดูแลเด็กพิการของไกคือ “จะเสริมสร้างพัฒนาการให้เขาได้รู้จักช่วยเหลือตนเอง เช่น หาผลไม้ ขนมามาให้เขาได้หัดกินเอง มีการพูดคุยกับเด็กให้เด็กได้ฝึกการฟัง แสดงท่าทางเพื่อเป็นการสื่อสารให้เขาเข้าใจ ที่สำคัญคือการแสดงความรักให้กับเด็กด้วย เช่น การสัมผัส โอบกอด และหอมแก้ม เป็นต้น และให้ฝึกจับราวเพื่อยืนทรงตัว และสามารถเดินได้ที่ละก้าว” และเด็กมีพัฒนาการที่ดีขึ้น คือ “อาการเกร็งคลายขึ้นเยอะ แต่ยังมีอยู่ มือข้างที่เกร็งกำแน่น เริ่มคลายออกและพอมิแรงจับได้บ้างนิดหน่อย นั่งได้ เห็นขมเกาะขึ้นยืนได้ แล้วเหวี่ยงสะโพกเพื่อขยับก้าวได้ การรับรู้ดีขึ้น” อุปสรรคในการดูแลเด็กพิการ ไกได้เล่าว่า “เป็นในเรื่องของพื้นที่และอุปกรณ์ เพราะเด็กประเภทนี้ต้องอาศัยพื้นที่ที่สะดวกและปลอดภัยในการฝึกเดิน และต้องอาศัยความรู้ในการที่จะช่วยพัฒนาเด็ก เรายังไม่เคยจะอาศัยในการหาข้อมูลจากหนังสือ และการเข้าร่วมอบรมการดูแลเด็ก เป็นต้น” นอกจากนั้นไกยังกล่าวว่า “หากจบโครงการฯ ก็จะเป็นอาสาสมัครดูแลเด็กต่อไปเรื่อยๆ เพราะเด็กต้องได้รับการดูแลอย่างต่อเนื่องจึงจะเห็นผล หากหยุดดูแลมันจะมีผลต่อจิตใจและพัฒนาการของเด็กมาก”

ตา

เป็นอาสาสมัครมาตั้งแต่รุ่นที่ 2 ให้กับโครงการพลังอาสาสมัครสร้างสุขให้เด็กในสถานสงเคราะห์ ประจำอยู่ที่สถานสงเคราะห์เด็กพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดนนทบุรี ได้ดูแล น้องโอ (นามสมมติ) อายุ 8 ปี เพศชาย มีความบกพร่องทางด้านสมองและปัญญา โดยอาสาสมัครตาได้เล่าว่า “น้องมีสมาธิสั้น ให้ความสนใจกับกิจกรรมเล็กน้อย ไม่ค่อยสนใจพี่ พูดยังแต่ไม่ค่อยรู้เรื่อง แยกสีไม่ได้ ปั่นจักรยานไม่ได้ ชอบที่จะแกะสิ่งของที่อยู่ในถุง ในห่อ ชอบทำอะไรต่างๆ ด้วยความรวดเร็ว โดยเฉพาะการดื่ม่น้ำ” วิธีในการดูแลเด็กพิการของตา คือ “ต้องพยายามฝึกให้เด็กทำอะไรช้าลง เพื่อลดอันตรายที่จะเกิดขึ้นกับเขา ถ้าหากดื่ม่น้ำเร็ว อาจจะทำให้เขาสำลักน้ำได้ ฝึกให้ปั่นจักรยาน พูดคุยกับเขาบ่อยๆ ให้เขาสนใจในสิ่งที่พี่พยายามจะสื่อสารด้วย เช่น การเล่นเกมอย่าง น้อย 3 รอบ การบอกให้เก็บของเล่น การฝึกให้เด็กนับเลขไปด้วย เป็นต้น” และเด็กมีพัฒนาการที่ดีขึ้น คือ “เริ่มโต้ตอบสื่อสารกับพี่ได้ ปั่นจักรยานได้ เริ่มทำอะไรช้าลงกว่าแต่ก่อน และให้ความสำคัญกับกิจกรรมต่างๆ มากขึ้น ร่วมกิจกรรมมากขึ้น” อุปสรรคในการดูแลเด็กพิการ ตาได้เล่าว่า “น้องจะสมาธิสั้น เราต้องบอกในสิ่งที่เราต้องการให้น้องทำช้าๆ” นอกจากนั้นตายังกล่าวว่า “จะเป็นอาสาสมัครดูแลเด็กต่อไปเรื่อยๆ เพราะต้องการที่จะเห็นพัฒนาการของเขา และพี่เองก็มีความสุขพินกับเด็ก มีความสุขมากถ้าได้ยินเขาเรียกชื่อเราทุกครั้งที่ได้เจอกัน”

อ้อม

เป็นอาสาสมัครรุ่นที่ 2 ให้กับโครงการพลังอาสาสมัครสร้างสุขให้เด็กในสถานสงเคราะห์ ประจำอยู่ที่สถานสงเคราะห์เด็กพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดนนทบุรี ได้ดูแล น้องแก้ว อายุ 8 ปี เพศหญิง มีความบกพร่องด้านร่างกายและด้านสมองและปัญญา โดยอาสาสมัครอ้อมได้เล่าว่า “น้องเป็นเด็กพิการตั้งแต่กำเนิด ปากแหว่งเพดานโหว่ พูดยังไม่ได้ มีพฤติกรรมชอบเกาะ ให้อ้อม แต่เป็นเด็กที่เร้าแรงนะ” วิธีในการดูแลเด็กพิการของอ้อม คือ “จะดูแลน้องตามสภาพ คือจะเป็นเพื่อนเล่นกับเขา และจะสอนเขาให้หัดพูดสั้นๆ” และเด็กมีพัฒนาการที่ดีขึ้น คือ “จะพูดได้นิดหน่อย และไม่ค่อยเกาะมากแล้ว” อุปสรรคในการดูแลเด็กพิการ อ้อมได้เล่าว่า “ปกติพี่ทำอาชีพรับจ้างอิสระ เวลาจะไม่แน่นอน แต่ถ้าไม่ติดธุระจริงๆ ก็จะมาหาเด็กทุกครั้ง” นอกจากนี้อ้อมยังกล่าวว่า “หากจบโครงการฯ ไปก็จะเป็นอาสาสมัครดูแลเด็กต่อ เพราะ ผูกพันกับเด็กมาก เสมือนเป็นลูกคนหนึ่ง”

หุຍ

เป็นอาสาสมัครรุ่นที่ 2 ให้กับโครงการพลังอาสาสมัครสร้างสุขให้เด็กในสถานสงเคราะห์ ประจำอยู่ที่สถานสงเคราะห์เด็กพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดนนทบุรี ได้ดูแล น้องพร (นาม สมมติ) อายุ 7 ปี เพศหญิง มีความบกพร่องด้านสมองและปัญญา โดยอาสาสมัครหุຍได้เล่าว่า “น้อง จะช้ากว่าปกติ ไม่ค่อยพูด ไม่ค่อยยิ้ม ยังอ่านหนังสือไม่ได้ แยกสีไม่ได้ และบกพร่องทางด้านสายตา ตาเอียง มองตรงๆไม่ได้” วิธีในการดูแลเด็กพิการของหุຍ คือ “จะดูแลน้อง ชวนน้องคุย ให้น้องไว้ใจ เรา อาศัยการให้ความรักโดยไม่ได้หวังว่าจะให้เด็กมีพัฒนาการที่ดีขึ้นอย่างรวดเร็ว แต่จะพยายามฝึก ให้น้องมีความมั่นใจ เพราะเด็มน้องจะกลัว ไม่มั่นใจ นอกจากนี้ก็หาวิธีอื่นๆ ที่จะช่วยเสริมสร้าง พัฒนาการให้กับเขา เช่น การพับกระดาษ เป็นต้น” และเด็กมีพัฒนาการที่ดีขึ้น คือ “พูดกับเรามาก ขึ้น ยิ้มมากขึ้น กล้าน้อยลง และเขียนหนังสือได้บ้าง” อุปสรรคในการดูแลเด็กพิการ หุຍได้เล่าว่า “ช่วงแรกน้องเขาจะไม่ค่อยเล่นด้วย นิ่งๆ ไม่พูด เราต้องอาศัยการให้ความรัก เพื่อที่จะให้เด็กเข้าใจ อาสาสมัคร กอดและเล่นกับเด็กเหมือนเพื่อนคนหนึ่งของเขา แต่อาศัยเวลาระยะหนึ่ง ส่วนเรื่อง พัฒนาการจะเน้นค่อยเป็นค่อยไปมากกว่า” นอกจากนั้นหุຍยังกล่าวว่า “หากจบโครงการฯ ก็จะเป็น อาสาสมัครดูแลเด็กต่อ เพราะ อยากเห็นเด็กๆ มีความสุข”

ตารางที่ 3สรุปบทบาทของอาสาสมัคร

ชื่ออาสาสมัคร	อายุของเด็กที่ดูแล (ปี)	เพศของเด็กที่ดูแล (ชื่อเล่น)	ลักษณะความบกพร่อง	ปัญหาของเด็กพิการ	วิธีดูแลเด็กพิการของอาสาสมัคร
จีบ	7	ชาย (น้องเอ)	ด้านสมองและปัญญา	1. กล้ามเนื้ออ่อนแรง นั่งและยืนด้วยตนเองไม่ได้ 2. ไม่สามารถรับรู้อาหาร 3. ไม่สบตา	1. ฝึกให้เด็กยืนและนั่ง 2. ฝึกให้สามารถทานอาหารได้เอง
น้อง	7	ชาย (น้องที)	ด้านสมองและปัญญา	1. นั่ง ไม่มองตา หม่อมลอย ไม่พูด 2. จอแง ร้องไห้แบบไม่มีเหตุผล	1. กระตุ้นให้น้องสนใจ ให้มองตา น้องจะได้ไว้ใจ 2. สัมผัสกับเด็ก เช่น การโอบกอด หอมแก้ม 3. เลี้ยงการใช้อารมณ์กับน้อง หากน้องจอแง
บีม	8	ชาย (น้องเอก)	ด้านสมองและปัญญา	1. การสื่อสารยังไม่ค่อยดี 2. จอแงและเอาแต่ใจ	1. ให้ความรัก เพื่อให้น้องเปิดใจ 2. เสริมสร้างพัฒนาการ เช่น หาของเล่นที่น้องชอบให้เขามีสมาธิอยู่กับสิ่งนั้น
รุจ	5	หญิง (น้องแพร)	ด้านสมองและปัญญา	1. ไม่สามารถเดินได้เอง 2. พูดไม่ได้ แหวตตามหม่อมลอย 3. ชอบอมข้าว	1. เปิดเพลงให้น้องฟัง จะได้อารมณ์ดี 2. หาอาหารที่เป็นชิ้นเล็กอ่อนๆ เพื่อฝึกการเคี้ยวอาหาร
แพท	6	ชาย (น้องสิงโต)	ด้านสมองและปัญญา	1. ไม่สบตา ชอบมองเพดาน 2. ไม่ยอมเดิน ชอบนั่งท่าเป็ด	1. ให้น้องนั่งขัดสมาธิ 2. ฝึกเดินบ่อยๆ 3. หาเพลงมาเปิดให้ฟัง
หมีว	8	หญิง (น้องฟาง)	ด้านสมองและปัญญา	1. ควบคุมการขยับปากไม่ได้ 2. กล้ามเนื้อมือด้านขวาไม่ปกติ 3. พูดได้ไม่ชัด	1. เสริมสร้างพัฒนาการ เช่น การร้อยลูกปัดปั้นจักรยาน เขียนหนังสือ 2. ให้เด็กอ่านออกเสียง 3. ให้น้องทำกิจกรรมที่น้องชอบ

ตารางที่ 3สรุปบทบาทของอาสาสมัคร (ต่อ)

คนที่ (ชื่ออาสาสมัคร)	อายุของเด็ก ที่ดูแล (ปี)	เพศของเด็กที่ดูแล (ชื่อเล่น)	ลักษณะความบกพร่อง	ปัญหาของเด็ก	วิธีดูแลของอาสาสมัคร
ก้อย	4	ชาย (น้องแก้ว)	ด้านสมองและปัญญา	1. มีปัญหาด้านการมองเห็น 2. ไม่ค่อยพูด	1. ให้น้องได้สัมผัสกับสิ่งของต่างๆ 2. พยายามพูดคุย เพื่อให้น้องได้โต้ตอบ
ไถ่	7	ชาย (น้องป้อม)	ด้านสมองและปัญญา	1. มือ เท้าเกร็ง เดินไม่ได้ 2. ไม่อยู่นิ่ง	1. เสริมสร้างพัฒนาการ เน้นเรื่องการเคลื่อนไหวและการช่วยเหลือตนเอง 2. ให้ความรัก เช่น การโอบกอด ฯลฯ
ตา	8	ชาย (น้องโอ)	ด้านสมองและปัญญา	1. สมาธิสั้น 2. พูดได้แต่ไม่ค่อยรู้เรื่อง 3. ชอบทำสิ่งต่างๆ ด้วยความรวดเร็ว 4. แยกสีไม่ได้ 5. บินจักรยานไม่ได้	1. ฝึกให้น้องทำอะไรซ้ำๆ 2. ฝึกให้ปั่นจักรยาน 3. พูดคุยกับน้องบ่อยๆ เพื่อให้น้องโต้ตอบ 4. บอกในสิ่งที่ต้องการให้เด็กทำซ้ำๆ
อ้อม	8	หญิง (น้องแก้ว)	ด้านร่างกาย และด้านสมองและปัญญา	1. ปากแหว่ง พูดไม่ได้ 2. ชอบเกาะ ชอบให้อุ้ม	1. พยายามให้พูดคำสั้นๆ 2. เป็นเพื่อนเล่นกับน้อง
หุຍ	7	หญิง (น้องพร)	ด้านสมองและปัญญา	1. ไม่ค่อยพูด ไม่ค่อยยิ้ม 2. อ่านหนังสือและแยกประเภทสีไม่ได้ 3. ตาเอียง มองตรงไม่ได้	1. ให้ความรัก เพื่อให้น้องเปิดใจ 2. ชวนคุย เพื่อให้น้องได้ฝึกพูดโต้ตอบ 3. เสริมสร้างพัฒนาการ เช่น การพับกระดาษ

ที่มา: จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน – 30 กันยายน 2556

จากตารางที่ 4.3 พบว่าบทบาทของอาสาสมัครนั้นจะแตกต่างกันออกไปแล้วแต่ลักษณะของเด็กที่อาสาสมัครได้ดูแล เนื่องจากเด็กแต่ละคนมีสภาพความบกพร่องและปัญหาที่เกิดขึ้นแตกต่างกัน ดังนั้นวิธีในการดูแลก็ย่อมแตกต่างกันออกไปด้วย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความรู้ความเข้าใจของอาสาสมัครในแต่ละคนเกี่ยวกับการดูแลเด็กพิการทางสมองและปัญญา

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลบทบาทของอาสาสมัครทั้ง 11 คน สามารถแบ่งบทบาทของอาสาสมัครออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ ด้านการกระตุ้นพัฒนาการให้กับเด็กพิการ และการให้ความรักความอบอุ่นแก่เด็กพิการ

1. บทบาทในด้านการกระตุ้นพัฒนาการให้กับเด็กพิการ

เด็กพิการส่วนใหญ่จะมีความบกพร่องในด้านต่างๆ ดังนี้

1.1 การเคลื่อนไหว เช่น กล้ามเนื้ออ่อนแรงมือและเท้าเกร็งส่งผลให้เด็กนั่งและยืนด้วยตนเองไม่ได้ เด็กพิการบางคนชอบอมข้าว น้ำลายไหลตลอดเวลาเนื่องจากมีปัญหาในเรื่องของการควบคุมกล้ามเนื้อปากไม่ได้

1.2 การสื่อสาร ไม่สามารถรับรู้ภาษาได้ เด็กพิการบางคนพูดได้แต่พูดไม่ชัดและไม่ค่อยรู้เรื่อง บางคนมีลักษณะปากแหว่งทำให้พูดไม่ได้

1.3 การมองเห็น ตาเอียง มองตรงๆไม่ได้

1.4 มีสมาธิสั้น

ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะทั่วไปของความพิการทางสติปัญญา ที่ วัณรุณี คมกฤต (2534: 266-268 อ้างใน กวี แสงพิรุณ, 2543) ได้สรุป ดังนี้

1. มีพัฒนาการไม่สมวัย เช่น คำว่า คลาน นั่ง ยืน เดิน ล่าช้ากว่าเด็กในวัยเดียวกัน

2. แม้ว่าเมื่ออายุ 3-4 เดือนแล้ว เด็กยังขาดความสนใจที่จะสื่อความหมายกับผู้อื่น เช่น ไม่จ้องหน้าจ้องตา ไม่ส่งเสียงอ้อแอ้

3. มีปัญหาในการพูดคือ พูดไม่ได้ พูดไม่ชัด พูดล่าช้า อายุ 2 ปีแล้วยังพูดเป็นคำๆ ไม่ได้ แม้แต่คำเดียว

4. มีหน้าตาและลักษณะภายนอกของร่างกาย ที่แสดงถึงความพิการทางสติปัญญาอย่างเห็นได้ชัด

5. ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้หรือ ได้น้อยเมื่อเปรียบเทียบกับเด็กในวัยเดียวกัน

6. เรียนหนังสือไม่ได้ ตกซ้ำชั้นบ่อยๆ

7. ไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมด้วยตนเองเพียงลำพัง

จากข้อมูลดังกล่าวพบว่าอาสาสมัครมีบทบาทในด้านการกระตุ้นพัฒนาการให้กับเด็กพิการ โดยอาสาสมัครได้ทำความเข้าใจถึงความบกพร่องของเด็กพิการที่อยู่ภายใต้การดูแลของตนเอง ก่อนที่จะหาวิธีที่เหมาะสมในการที่จะช่วยกระตุ้นพัฒนาเด็กพิการ ได้แก่ การกระตุ้นทักษะทางด้านการเคลื่อนไหว เช่น การฝึกให้เด็กนั่ง ยืน เดิน กินอาหารได้ด้วยตัวเอง สอนขี่จักรยาน 3 เป็นต้น สำหรับเด็กพิการที่มีปัญหาเรื่องการมองเห็นก็จะฝึกให้เด็กได้สัมผัสกับสิ่งของต่างๆ แทน และการกระตุ้นทักษะทางด้านภาษา เช่น การฝึกพูด โต้ตอบสื่อสารกับอาสาสมัคร การอ่านออกเสียงทีละคำ การอ่านหนังสือให้น้องฟังและให้น้องได้ฝึกอ่านไปด้วย เป็นต้น รวมทั้งการกระตุ้นทักษะทางด้านอารมณ์และสติปัญญา เช่น การหาของเล่นที่เด็กชอบหรือหากิจกรรมที่จะส่งเสริมให้เด็กได้มีสมาธิกับสิ่งที่ตัวเองทำ เช่น ฝึกการร้อยลูกปัด เปิดเพลงให้เด็กฟัง เป็นต้น สอดคล้องกับการอบรมเลี้ยงดูบุคคลพิการ ที่ วัฒนุณี คมกฤต (2534: 290-295 อ่างใน กวี แสงพิฑูร, 2543) เกี่ยวกับวิธีการฟื้นฟูสมรรถภาพบุคคลพิการทางสติปัญญา คือ ต้องรู้พัฒนาการของเด็ก ใช้หลักการปรับพฤติกรรมด้วยวิธีเสริมแรง เพื่อให้กำลังใจจึงจะได้ผลดีก่อนการกระตุ้นผู้กระตุ้น และผู้ปกครองควรเข้าใจในพัฒนาการของเด็กปกติและเด็กที่มีความพิการทางสติปัญญาให้ดีเสียก่อนจึงจะทราบว่าควรกระตุ้นอย่างไร จะใช้ของเล่นอะไรเป็นสื่อที่เหมาะสมกับวัย และสอดคล้องในเรื่องของบทบาทของ

อาสาสมัครในการพัฒนาสังคมที่ อนุสรณ์ ชื่นทรวง (2547: 21 อ้างถึง สมพร เทพสิทธิ์, 2541: 9-12) ได้อธิบายว่า อาสาสมัครมีบทบาทในการพัฒนาคนกลุ่มคนต่างๆ เช่น เด็ก เยาวชน สตรี รวมทั้งผู้ด้อยโอกาส เช่น การพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็ง และพัฒนาสังคมให้มีความสงบเรียบร้อย

2. บทบาททางการให้การให้ความรักและความอบอุ่นแก่เด็กพิการ

จากข้อมูลดังกล่าวพบว่าอาสาสมัครมีบทบาททางการให้ความรักและความอบอุ่นแก่เด็กพิการ ซึ่งอาสาสมัครจะใช้วิธีโดยการพยายามให้เด็กมองตาอาสาสมัครบ่อยๆ และพูดคุยกับเด็กเพื่อทำให้เด็กเกิดความคุ้นเคยกับอาสาสมัคร รวมถึงการมอบความรักความอบอุ่นแก่เด็กพิการ โดยการสัมผัสร่างกายเด็ก เช่น การกอด การหอมแก้ม ซึ่งจะทำให้เด็กรู้สึกอบอุ่นใจ รู้สึกปลอดภัย และเกิดความไว้วางใจอาสาสมัคร ทั้งนี้จากการสังเกตพฤติกรรมของอาสาสมัครทั้ง 11 คนพบว่าอาสาสมัครไม่มีความรู้สึกรังเกียจเด็กพิการ แต่ยอมรับและเข้าใจถึงความบกพร่องทางด้านร่างกายและสติปัญญาของเด็ก ซึ่งสอดคล้องในเรื่องของการอบรมเลี้ยงดูเด็กพิเศษที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ที่ สภาพร สุวณิชสุต (2539: 536-537 อ้างใน กวี แสงพิฑูร, 2543) ได้กล่าวว่า การเลี้ยงดูเด็กพิการแต่ละประเภท แม้จะมีวิธีการจากตำราและประสบการณ์ที่ผู้อื่นเล่าให้ฟัง แต่ไม่มีหลักเกณฑ์ตายตัว ปฏิบัติเหมือนกันแต่ผลที่ได้รับอาจแตกต่างกัน ผู้ให้การอบรมเลี้ยงดูจะต้องพิจารณาปรับให้เหมาะสมแก่เด็กแต่ละคน และสื่อที่ใช้ได้ผลดีทุกอย่าง ได้แก่ ความรักและความอาทร เด็กพิการไม่ว่าประเภทใดต้องการการสัมผัสอย่างใกล้ชิด โอบอุ้ม กอดจูบ พูดคุยด้วย ถ้ายาดีสัมผัสทางกาย เด็กอาจเข้าใจว่าพ่อแม่รังเกียจความไม่สมบูรณ์ของเขา

ข้อเสนอแนะของอาสาสมัครในเรื่องของคุณสมบัติของอาสาสมัคร

ข้อเสนอแนะของอาสาสมัครในสถานสงเคราะห์เด็กพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดนนทบุรี มีรายละเอียดดังนี้

ฉ) จีบ

ให้ความเห็นว่า “เด็กพิการมีจำนวนมาก และมีความต้องการที่แตกต่างกันตามอาการของเด็ก อาสาสมัครที่จะมาดูแลเด็กพิการ จำเป็นต้องเรียนรู้ลักษณะของเด็กแต่ละคนเป็นพิเศษ เพื่อที่จะสามารถตอบสนองความต้องการและพัฒนาการเด็กแต่ละคนไป”

โง่ง

ให้ความเห็นว่า “คนที่จะมาดูแลเด็กพิการควรมีความตั้งใจที่จะทำ พร้อมทั้งจะให้ความรัก ความเสียสละ และพร้อมที่จะอดทน หากใจตนพร้อมก็จะสามารถทำมันได้”

บีม

ให้ความเห็นว่า “การดูแลเด็กพิการต้องใช้ใจทำ ด้วยความรัก ความเข้าใจ และความอดทน เพราะเด็กพิการส่วนใหญ่มีสติปัญญาที่ช้ากว่าคนปกติในวัยเดียวกัน แต่หากอาสาสมัครทำได้ จะสามารถค้นพบพลังดีๆ และความรู้สึกดีๆ จากการทำงานอาสาสมัครอย่างมาก”

รุจ

ให้ความเห็นว่า “การดูแลเด็กพิการนั้นอยากให้อาสาสมัครยึดหลักในเรื่องของการให้ความรักและเห็นความสุขที่เด็กต้องการได้รับเป็นสำคัญก่อน ต่อจากนั้นเรื่องพัฒนาทางด้านร่างกายต้องค่อยๆ พัฒนาเป็นขั้นเป็นตอน และหากอาสาสมัครต้องการทำงานช่วยเหลือสังคมจริงๆ มีความตั้งใจจริงที่อยากจะทำ ก็ให้ลงมือทำ ไปเลย เมื่อเราทำแล้ว เราจะรู้สึกว่าสิ่งที่เราทำมันมีคุณค่าในตัวของมันเอง”

แพท

ให้ความเห็นว่า “อาสาสมัครควรที่จะมีความพร้อมทั้งใจและกาย ในการที่จะเข้ามาเป็นอาสาสมัครดูแลเด็กพิการ พร้อมทั้งให้ความรัก ความเข้าใจ ที่สำคัญคือในเรื่องของเวลา เพราะการดูแลเด็กพิการต้องดูแลอย่างสม่ำเสมอเพื่อที่จะได้เห็นพัฒนาการของเด็กพิการที่ดีขึ้น และต้องมีความอดทนด้วย”

หมีว

ให้ความเห็นว่า “อยากให้คนที่มาดูแลเด็กพิการ อดทน และใจเย็น เพราะเด็กพิการต่างจากเด็กปกติในเรื่องของสภาพร่างกายและจิตใจ”

ก้อย

ให้ความเห็นว่า “การดูแลเด็กพิการควรศึกษาข้อมูลการดูแลเด็กพิการก่อน เนื่องจากการเตรียมข้อมูล การเตรียมความพร้อมจะทำให้สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ดีกว่า”

โก้

ให้ความเห็นว่า “การที่จะดูแลเด็กพิการขอให้สำรวจตัวเองว่ามีเวลาและความตั้งใจจริงเพียงใด เพราะต้องใช้ความอดทนและความเสียสละมากกว่าการดูแลเด็กปกติทั่วไป และคนที่เข้ามาเป็นอาสาสมัครไม่เฉพาะแต่อาสาสมัครดูแลเด็ก หากมีความตั้งใจที่จะทำ ตั้งใจที่จะช่วยเหลือสังคม ก็ควรลงมือทำไปเลย”

ตา

ให้ความเห็นว่า “อยากให้อาสาสมัครได้เข้าใจในสิ่งที่เด็กพิการเป็น ไม่เหมือนเด็กปกติทั่วไป ควรที่จะ ทำความเข้าใจและเรียนรู้ที่จะช่วยเหลือเด็กพิการให้มีความสุขเท่าที่เราจะทำได้ และอาสาสมัครเองก็ควรที่จะมีใจรักที่จะทำงานทางด้านนี้ด้วย”

อ้อม

ให้ความเห็นว่า “คนที่จะมาดูแลเด็กพิการควรมีความรักต่อเด็ก รวมทั้งมีความเสียสละจริงๆ”

หุ่ย

ให้ความเห็นว่า “คนที่จะมาดูแลเด็กพิการควรมีความรู้เกี่ยวกับการดูแลเด็กพิการ เพื่อช่วยให้เด็กมีพัฒนาการอย่างถูกต้อง”

ตารางที่ 4 ข้อเสนอแนะของอาสาสมัครในเรื่องของคุณสมบัติของอาสาสมัคร

คนที่	ชื่อเล่น	ด้านคุณสมบัติของอาสาสมัคร
1	จ๊อบ	การเตรียมความพร้อม-เรียนรู้ลักษณะเด็ก
2	โน่ง	ให้ความรัก ความเข้าใจ เสียสละและอดทน
3	บีม	ใส่ใจทำด้วยความรัก ความเข้าใจและความอดทน
4	รุจ	มีความตั้งใจที่จะเป็นอาสาสมัคร
5	แพท	มีความพร้อมทั้งใจและกาย, มีเวลาในการทำกิจกรรมอาสาสมัคร
6	หมีว	มีความอดทนและใจเย็น
7	ก้อย	การเตรียมความพร้อม-มีความรู้ในการดูแลเด็กพิการ
8	ไกี้	มีความตั้งใจและมีเวลา ในการทำกิจกรรมอาสาสมัคร
9	ตา	มีใจรักที่จะทำ, เข้าใจและเรียนรู้ในตัวเด็กพิการ
10	อ้อม	มีความรักและความเสียสละ
11	หุຍ	การเตรียมความพร้อม-มีความรู้ในการดูแลเด็กพิการ

ที่มา: จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน – 30 กันยายน 2556

จากตารางที่ 4 ผู้วิจัยได้ข้อเสนอแนะของอาสาสมัครในสถานสงเคราะห์เด็กพิการทางสมอง และปัญญา จังหวัดนนทบุรีในเรื่องของคุณสมบัติของอาสาสมัคร ทั้ง 11 คน พบว่าอาสาสมัครได้ให้ข้อเสนอแนะว่าผู้ที่จะเข้ามาเป็นอาสาสมัครควรที่จะมีความพร้อมและความตั้งใจที่จะเข้ามาดูแลเด็กพิการ พร้อมทั้งจะให้ความรักความเข้าใจ พร้อมทั้งจะเสียสละ พร้อมทั้งจะอดทน เนื่องจากเด็กพิการจะต้องดูแลที่แตกต่างจากเด็กปกติทั่วไป และการดูแลเพื่อให้เด็กมีพัฒนาการที่ดีขึ้น จะต้องทำอย่างเป็นขั้นตอนและต่อเนื่อง ดังนั้นการเสียสละของอาสาสมัคร และความอดทนในการดูแลเด็กพิการ เป็นสิ่งที่อาสาสมัครควรจะมี สอดคล้องกับหลักการอบรมเลี้ยงดูเด็กพิเศษที่มีความบกพร่องทางด้านสติปัญญา ที่ สถาพร สุวณฺุสส์ (2539: 536-537 อ้างใน กวี แสงพิฑูร, 2543) ว่า ขอมรับความบกพร่องหรือปัญหาหรือความพิการของเด็ก ขอมรับทัศนคติของสังคม โดยไม่เป็นทุกข์ และสอนให้เด็กพิการยอมรับสภาพของตนเองและความรู้สึกของผู้อื่น ขอมรับและปฏิบัติตามแผนการฟื้นฟูสมรรถภาพทุกด้าน และการเลี้ยงดูเด็กพิการแต่ละประเภท แม้จะมีวิธีการจากตำราและประสบการณ์ที่ผู้อื่นเล่าให้ฟัง แต่ไม่มีหลักเกณฑ์ตายตัว ปฏิบัติเหมือนกันแต่ผลที่ได้รับอาจแตกต่างกัน ผู้ให้การอบรมเลี้ยงดูจะต้องพิจารณาปรับให้เหมาะสมแก่เด็กแต่ละคน และสื่อที่ใช้ได้ผลดีทุก

ราย ได้แก่ ความรักและความอาทร เด็กพิการ ไม่ว่าประเภทใดต้องการการสัมผัสอย่างใกล้ชิด โอบ
 อุ้ม กอดจูบ พุดคุยด้วย ถ้าขาดสัมผัสทางกาย เด็กอาจเข้าใจว่าพ่อแม่รังเกียจความไม่สมบูรณ์
 ของเขา และหากอาสาสมัครมีความตั้งใจที่อยากจะทำงานเพื่อช่วยเหลือสังคม ควรที่จะลงมือทำ
 และมีความอดทนในการที่จะทำสิ่งนั้น สอดคล้องกับทฤษฎีเรื่องของคุณสมบัติของอาสาสมัครที่
 จูไรรัตน์ พลเลิศ (2550: 30 อ้างถึง สมพร เทพสิทธิ์า, 2541: 1) กล่าวว่าคุณสมบัติของอาสาสมัคร
 ไว้ 3 ประการ คือ ทำงานด้วยความสมัครใจ ไม่ใช่ด้วยการถูกบังคับหรือเพราะเป็นหน้าที่ ทำเพื่อ
 ประโยชน์แก่สังคมและส่วนร่วม โดยไม่หวังผลตอบแทน ประกอบกับการเตรียมความพร้อมใน
 การดูแลเด็กพิการ เช่น การศึกษาข้อมูลในเรื่องของวิธีดูแลเด็กพิการทางสมองและปัญญา การศึกษา
 ข้อมูลของเด็กที่อาสาสมัครจะต้องดูแลแล้วมีความบกพร่องและพฤติกรรมเป็นอย่างไร เนื่องจากเด็ก
 พิการในสถานสงเคราะห์แต่ละคนมีความบกพร่องและพฤติกรรมที่แตกต่างกันออกไป อาสาสมัคร
 จะต้องมีความรู้และความเข้าใจในการดูแลเด็กพิการ เพื่อช่วยให้การดำเนินงานของอาสาสมัคร
 โดยเฉพาะอย่างยิ่งการช่วยเสริมสร้างพัฒนาการให้เด็กของตนสามารถดำเนินชีวิตประจำวันได้ดี
 ยิ่งขึ้น สอดคล้องกับหลักการช่วยเหลือบุคคลพิการโดยตรง ที่ เกษม ต้นติผลาชีวะ (2534: 379-381
 อ้างใน กวี แสงพิฑูร, 2543) ว่า ก่อนที่ผู้ช่วยเหลือจะให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลพิการ ต้องเข้าใจ
 ปัญหาของบุคคลพิการก่อน

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ภูมิหลังและบทบาทของอาสาสมัครต่องานพัฒนาสังคม ณ สถานสงเคราะห์เด็กพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดนนทบุรี” เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภูมิหลัง การเข้าสู่การทำงานอาสาสมัคร แรงบันดาลใจ และบทบาทของอาสาสมัครในงานพัฒนาสังคม ณ สถานสงเคราะห์เด็กอ่อนพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดนนทบุรีจากการสัมภาษณ์อาสาสมัครทั้ง 11 คน เป็นการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยจะพิจารณาจากอาสาสมัครที่เข้าร่วม โครงการอาสาสมัครสร้างสุขให้เด็กในสถานสงเคราะห์ ณ สถานสงเคราะห์เด็กพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดนนทบุรี โดยอาสาสมัครเต็มใจในการให้ข้อมูลและอนุญาตให้ผู้วิจัยได้เปิดเผยข้อมูลแล้วเท่านั้น ระยะเวลาในการวิจัยตั้งแต่เดือนมกราคม - ธันวาคม 2556

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเป็นคำถามแบบปลายเปิดและปลายปิด การจดบันทึกภาคสนาม การบันทึกเสียงขณะสัมภาษณ์และการเข้าไปร่วมกิจกรรมกับอาสาสมัคร

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล มีการนัดสัมภาษณ์อาสาสมัครหลังจากเสร็จกิจกรรมการดูแลเด็กพิการ ใช้เวลาประมาณ 30-40 นาที เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) เริ่มจากภูมิหลังของอาสาสมัคร การเข้าสู่การทำงานอาสาสมัคร แรงบันดาลใจ บทบาทของอาสาสมัครในงานพัฒนาสังคม ณ สถานสงเคราะห์เด็กอ่อนพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดนนทบุรี และข้อเสนอแนะของอาสาสมัครในเรื่องของคุณสมบัติของอาสาสมัคร ซึ่งตลอดการสัมภาษณ์จะมีการบันทึกเสียงแล้วนำมาถอดเทปเพื่อตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ของข้อมูล

ข้อมูลที่ได้มีการสรุปเป็นภาพรวมแล้วนำมาวิเคราะห์ วิจัย ร่วมกับแนวคิดและทฤษฎี รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่

1. ภูมิหลังของอาสาสมัคร
2. การเข้าสู่งานอาสาสมัครและแรงบันดาลใจ
3. บทบาทของอาสาสมัคร
4. ข้อเสนอแนะของอาสาสมัครในเรื่องของคุณสมบัติของอาสาสมัคร

ข้อมูลส่วนบุคคลของอาสาสมัคร

ผู้ให้ข้อมูลหลักของอาสาสมัครทั้งหมด 11 คน เป็นเพศหญิงจำนวน 9 คน ซึ่งมีความสนใจที่จะเข้าร่วม โครงการพลังอาสาสมัครสร้างสุขให้เด็กในสถานสงเคราะห์ ณ สถานสงเคราะห์เด็กอ่อนพิการทางสมองและปัญญามากกว่าที่เป็นเพศชาย ซึ่งมีจำนวน 2 คน อาสาสมัครทั้งหมดมีอายุระหว่าง 22-56 ปี เป็นวัยผู้ใหญ่ตั้งแต่อายุ 25 ถึง 56 ปีจำนวน 10 คน อาสาสมัครทั้งหมดมีสถานะโสด มีเวลาว่างที่จะเข้าร่วมทำกิจกรรมอาสาสมัคร อาสาสมัครทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานอาสาสมัครในเรื่องของการทำความดี การเสียสละ การให้ทาน ความมีเมตตา บุญกิริยาวัตถุ 10 และการมีสมาธิ มีอาสาสมัครที่สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีจำนวน 10 คนและระดับปริญญาโทจำนวน 1 คนแบ่งออกเป็นสายวิทยาศาสตร์สังคม 8 คนและสายวิทยาศาสตร์ 3 คน ปัจจุบันมีอาสาสมัครที่ประกอบอาชีพอยู่ในองค์กรจำนวน 9 คน อาสาสมัครที่ประกอบอาชีพอิสระและไม่ได้ประกอบอาชีพ 2 คน ซึ่งอาสาสมัครทั้งหมด จะใช้เวลาวันเสาร์และวันอาทิตย์ในการเข้ามาเป็นอาสาสมัครดูแลเด็กพิการ สถานสงเคราะห์เด็กพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดนนทบุรี

กระบวนการเข้าสู่งานอาสาสมัครและแรงบันดาลใจ

อาสาสมัครได้เริ่มก้าวสู่งานอาสาสมัครหรือบำเพ็ญประโยชน์ครั้งแรกในช่วงวัยเรียน เป็นส่วนใหญ่ ยกตัวอย่างกิจกรรม เช่น การทำความสะอาดวัด ปลูกต้นไม้ และออกค่ายอาสาพัฒนา

เป็นต้น ซึ่งสถานศึกษาที่ศึกษาอยู่ก็ได้มีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับกิจกรรมอาสาสมัคร รวมถึงการชักชวนจากรุ่นพี่และเพื่อน ทำให้ได้เข้าร่วมเป็นอาสาสมัครในกิจกรรมนอกจากนี้ยังมีอาสาสมัครที่ได้ก้าวเข้าสู่งานอาสาสมัครครั้งแรกในช่วงวัยทำงาน โดยอาสาสมัครจะรับรู้ข่าวสารกิจกรรมอาสาสมัครต่างๆ ด้วยตนเองจากสื่อประชาสัมพันธ์ โดยเฉพาะสื่ออินเทอร์เน็ตซึ่งมีความสำคัญมากในปัจจุบัน

กิจกรรมแรกที่ทำ

มีกิจกรรมอาสาสมัครหลากหลายรูปแบบ ซึ่งอาสาสมัครส่วนใหญ่จะเริ่มต้นทำกิจกรรมในรูปแบบของการสละแรงงาน เช่น การช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัย กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ การช่วยงานลูกเสือชาวบ้าน กิจกรรมอาสานวดเด็กเล็ก การทำกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การดูแลเด็กพิการ การออกค่ายอาสาพัฒนาชนบท และการไปทำกิจกรรมอาสาในที่ห่างไกล

แรงบันดาลใจของอาสาสมัครในการทำกิจกรรมอาสาสมัครครั้งแรก

อาสาสมัครมีแรงบันดาลใจมาจากความคิดที่จะช่วยเหลือผู้อื่นอยู่แล้ว รวมทั้งการเห็นตัวอย่างจากคนในครอบครัวที่เคยทำงานอาสาสมัคร ทำให้อาสาสมัครได้ซึมซับและเลียนแบบคนในครอบครัว และการอยากทำความดีเพื่อถวายแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ นอกจากนี้อาสาสมัครมีความต้องการที่จะหาประสบการณ์ใหม่เป็นการเปิดโลกทัศน์ให้กับตนเอง

บทบาทของอาสาสมัคร

บทบาทของอาสาสมัครแบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ **บทบาทในด้านการกระตุ้นพัฒนาการให้กับเด็กพิการ** โดยอาสาสมัครได้ทำความเข้าใจถึงความบกพร่องของเด็กพิการที่อยู่ภายใต้การดูแลของตนเองก่อนที่จะหาวิธีที่เหมาะสมในการที่จะช่วยกระตุ้นพัฒนาเด็กพิการ ได้แก่ การกระตุ้นทักษะทางการเคลื่อนไหว เช่น การฝึกให้เด็กนั่ง ยืน เดิน กินอาหารได้ด้วยตัวเอง สอนขี่จักรยาน 3 เป็นต้น สำหรับเด็กพิการที่มีปัญหาเรื่องการมองเห็นก็จะฝึกให้เด็กได้สัมผัสกับสิ่งของต่างๆ แทน และการกระตุ้นทักษะทางด้านภาษา เช่น การฝึกพูด โต้ตอบสื่อสารกับอาสาสมัคร การอ่านออกเสียงทีละคำ การอ่านหนังสือให้ฟังและให้ฟังได้ฝึกอ่านไปด้วย เป็นต้น รวมทั้งการ

กระตุ้นทักษะทางด้านอารมณ์และสติปัญญา เช่น การหาของเล่นที่เด็กชอบหรือหากิจกรรมที่จะส่งเสริมให้เด็กได้มีสมาธิกับสิ่งที่ตัวเองทำ เช่น ฝึกการร้อยลูกปัด เปิดเพลงให้เด็กฟัง เป็นต้น และบทบาททางด้านการให้ความรักและความอบอุ่นแก่เด็กพิการซึ่งอาสาสมัครจะใช้วิธีโดยการพยายามให้เด็กมองตาอาสาสมัครบ่อยๆ และพูดคุยกับเด็กเพื่อทำให้เด็กเกิดความคุ้นเคยกับอาสาสมัคร รวมถึงการมอบความรักความอบอุ่นแก่เด็กพิการ โดยการสัมผัสร่างกายเด็ก เช่น การกอด การหอมแก้ม ซึ่งจะทำให้เด็กรู้สึกอบอุ่นใจ รู้สึกปลอดภัย และเกิดความไว้วางใจอาสาสมัคร ซึ่งอาสาสมัครไม่มีความรู้สึกรังเกียจเด็กพิการ แต่ยอมรับและเข้าใจถึงความบกพร่องทางด้านร่างกายและสติปัญญาของเด็ก

ข้อเสนอแนะของอาสาสมัครในเรื่องของคุณสมบัติของอาสาสมัคร

อาสาสมัครควรที่จะมีความพร้อมและความตั้งใจที่จะเข้ามาดูแลเด็กพิการ พร้อมทั้งจะให้ความรักความเข้าใจ พร้อมทั้งจะเสียสละ พร้อมทั้งจะอดทน เนื่องจากเด็กพิการจะต้องดูแลที่แตกต่างจากเด็กปกติทั่วไป และการดูแลเพื่อให้เด็กมีพัฒนาการที่ดีขึ้น จะต้องทำอย่างเป็นขั้นตอนและต่อเนื่อง ดังนั้นการเสียสละของอาสาสมัคร และความอดทนในการดูแลเด็กพิการเป็นสิ่งที่อาสาสมัครควรมี

ข้อเสนอแนะ

1. สถาบันครอบครัว สถานศึกษา และสื่อมวลชนมีส่วนสำคัญเป็นอย่างมากที่จะเสริมสร้างและขัดเกลาให้บุคคลนั้นๆ มีความสนใจที่จะทำงานเพื่อสังคม โดยแต่ละภาคส่วนควรสนับสนุนและส่งเสริมให้รู้จักการช่วยเหลือสังคม การรู้จักแบ่งปัน แก่ผู้ที่ด้อยโอกาส เช่น การประชาสัมพันธ์กิจกรรมอาสาสมัครตามช่องทางต่างๆ การชักชวนคนในครอบครัว เพื่อน คนรู้จักมาทำกิจกรรมอาสาสมัคร เป็นต้น
2. ผู้ที่จะเข้ามาดูแลเด็กพิการจะต้องความพร้อมและความตั้งใจในการที่จะเข้ามาเป็นอาสาสมัคร ยอมรับและเข้าใจถึงความบกพร่องของเด็กพิการ โดยศึกษาข้อมูลและหาวิธีที่จะกระตุ้นพัฒนาการให้เหมาะสมกับความบกพร่องของเด็ก ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอาจจะมีการจัดอบรมการเลี้ยงดูเด็กพิการให้แก่อาสาสมัคร เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงาน และป้องกันแก้ไข

ปัญหาที่เกิดขึ้น รวมถึงอาสาสมัครจะได้มีความรู้เพิ่มเติม สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสังคมต่อไป

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาภูมิหลังและบทบาทของอาสาสมัครต่องานพัฒนาสังคม สถานสงเคราะห์เด็กพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดนนทบุรี จึงเห็นว่าควรศึกษาในเรื่องของปัจจัยที่ทำให้อาสาสมัครเข้ามาทำงานอาสาสมัครดูแลเด็ก ในส่วนของสถานสงเคราะห์อื่นที่อยู่ภายใต้การดูแลของมูลนิธิสุขภาพไทย เช่น สถานสงเคราะห์เด็กอ่อนบ้านปากเกร็ด สถานสงเคราะห์เด็กอ่อนบ้านพญาไท สถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถี และสถานสงเคราะห์เด็กพิการทุพพลภาพปากเกร็ด
2. ควรศึกษาในเรื่องของความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ในสถานสงเคราะห์ต่อการดำเนินงานของอาสาสมัครดูแลเด็กเพื่อเป็นการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานเพื่อสังคม

- ปราณี แก้วเจริญ และพัฒน์ ภาสบุตร. 2534. การอบรมเลี้ยงดูบุตรพิการ. เอกสารการสอนชุด
วิชาการดูแลบุคคลพิการ หน่วยที่ 8-15 มหาวิทยาลัยสุโขทัย. พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดอรุณการพิมพ์. อ้างใน กวี แสงพิฑูร. 2543. **ปัจจัยที่
มีผลต่อการปฏิบัติงานของพี่เลี้ยงเด็กในสถานสงเคราะห์เด็กอ่อนพิการทางสมองและ
ปัญญา จังหวัดนนทบุรี.** วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมวิทยาประยุกต์,
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ปภาณี ฐิติวัฒนา. 2541. **มนุษย์กับสังคม.** กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พงษ์ธร ชูดีมานันท์. 2551. **บทบาทของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลต่อการพัฒนาการ
เกษตร ในจังหวัดกำแพงเพชร.** วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริม
การเกษตร, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พิทยา บวรรัตนา. 2535. **วิชาทฤษฎีรัฐประศาสนศาสตร์.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เพชรสาคร สมพงษ์บุตรขัน. 2554. **กระบวนการสร้างทางสังคมของความเป็นแม่ในสังคมลาวที่
กำลังเปลี่ยนไป: ประสบการณ์ชีวิตของผู้หญิงคนหนึ่ง.** วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหา
บัณฑิต สาขาวิชาสตรีศึกษา, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. อ้างถึง วิยะดา สมสวัสดิ์ (บก.).
2545. **พลวัตสังคมผ่านสายตาศึกษาการไทย: หกสิบปีฉลาดชาย รมิตานนท์.** เชียงใหม่:
โรงพิมพ์มิ่งเมือง.
- มูลนิธิสุขภาพไทย. ม.ป.ป. **โครงการพลังอาสาสมัคร สร้างสุขให้เด็กในสถานสงเคราะห์ (Online).**
<http://www.thaihof.org/power/project-detail.>, 20 เมษายน 2556.
- รัตนา มาเป็น. 2549. **การศึกษาเปรียบเทียบความเอื้อเฟื้อระหว่างเด็ก วัยรุ่นและผู้ใหญ่.**
วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาพัฒนาการ, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

- เลอพงส์ สวนสังข์. 2549. การสร้างเครือข่ายอาสาสมัครช่วยเหลือผู้ประสบภัยในทัศนะของอาสาสมัครช่วยเหลือผู้ประสบภัย. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. อ้างถึง วรรณพานวลย่อง. 2547. ความคิดเห็นของอาสาสมัครประชาสงเคราะห์ต่อบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครประชาสงเคราะห์. เอกสารขอประเมินเพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งนักสังคมสงเคราะห์ 7ว. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อค์สำเนา).
- วันรุณี คมกฤต. 2534. ความพิการทางสติปัญญาและการฟื้นฟูสมรรถภาพ. เอกสารการสอนชุดวิชาการดูแลบุคคลพิการ หน่วยที่ 1-7 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดอรุณการพิมพ์. อ้างใน กวี แสงพิฑูร. 2543. ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของพี่เลี้ยงเด็กในสถานสงเคราะห์เด็กอ่อนพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมวิทยาประยุกต์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วิยะดา ตีระแพทย์. 2545. แนวทางการพัฒนาเครือข่ายงานอาสาสมัครประชาสงเคราะห์. เอกสารประกอบขอประเมินเพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งนักสังคมสงเคราะห์ 7ว. ฝ่ายสวัสดิการสังคม สำนักงานประชาสงเคราะห์จังหวัดสมุทรสาคร (อค์สำเนา). อ้างใน เลอพงส์ สวนสังข์. 2549. การสร้างเครือข่ายอาสาสมัครช่วยเหลือผู้ประสบภัยในทัศนะของอาสาสมัครช่วยเหลือผู้ประสบภัย. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. 2534. อาสาสมัครกับการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สงวนศรี วิรัชชัย. 2527. จิตวิทยาสังคมเพื่อการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ศึกษาพร.
- สถานสงเคราะห์เด็กพิการทางสมองและปัญญา(บ้านเฟื่องฟ้า). ม.ป.ป. ประวัติความเป็นมา (Online). <http://www.fuengfah.com/homepage/data1.html>, 20 เมษายน 2556.

สถาพร สุวัฒน์สส์. 2539. การอบรมเลี้ยงดูเด็กพิเศษ. เอกสารการสอนชุดวิชาพัฒนาเด็กและการเลี้ยงดู หน่วยที่ 1-7 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดชวนพิมพ์. อ้างใน กวี แสงพิฑูร. 2543. **ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของพี่เลี้ยงเด็กในสถานสงเคราะห์เด็กอ่อนพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดนนทบุรี.** วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมวิทยาประยุกต์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สนธยา พลศรี. 2545. **หลักสังคมวิทยา.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

สมพร เทพสิทธา. 2535. ยุทธศาสตร์การพัฒนาสังคม. กรุงเทพมหานคร: สมชายการพิมพ์.

_____. 2542. **บทบาทอาสาสมัครกับการช่วยเหลือประชาชนผู้ประสบปัญหาสังคม: อาสาสมัครกับการบำเพ็ญประโยชน์.** กรุงเทพมหานคร: สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย.

สรרך ไชยมงคล. 2546. **ภูมิหลังทางครอบครัวและปัจจัยทางจิตวิทยาของนักศึกษามหาวิทยาลัยที่มีพฤติกรรมเลียนแบบตามสมัยนิยม.** วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สัจญา สัจญาวิวัฒน์. 2546. **ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุพัตรา สุภาพ. 2536. **สังคมวิทยา.** พิมพ์ครั้งที่ 15. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.

อนุสรฯ ชื่นทรวง. 2547. **การพัฒนาบทบาทอาสาสมัครของศูนย์อำนวยการเด็ก สตรี ผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาสกรุงเทพมหานคร.** วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. อ้างถึง สมพร เทพสิทธา. 2541. **อุดมการณ์และบทบาทของอาสาสมัครแนวคิด และทิศทางการพัฒนางานอาสาสมัครในสังคมไทย.** กรุงเทพมหานคร: สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์.

Barker, R. L. 1988. **The Social Work Dictionary**. The United States of America: Maryland.

อ้างใน อณูสรุ ชื่นทรวง. 2547. การพัฒนาบทบาทอาสาสมัครของศูนย์อำนวยการเด็กสตรี ผู้สูงอายุ และผู้ด้อยโอกาสกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Berlo, D. K. 1966. **The process of communication : an introduction to theory**

and practice. New York: Holt, Rinehart and Winston. อ้างใน พงษ์ธร ชูติมานันท์.

2551. บทบาทของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลต่อการพัฒนาการเกษตรในจังหวัดกำแพงเพชร. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

Charon, J. M. 1992. **Sociology: A concept approach**. 3rd ed. USA: A Division of Simon &

Schuter. อ้างใน ชัยพงศ์ เครือจักร. 2551. กระบวนการจัดেলাทางสังคมเพื่อสุขภาพ

ของคณะอนุชนคริสตจักรฟาร์มสัมพันธกิจ อำเภอเมืองเชียงราย. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการส่งเสริมสุขภาพ, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

Cohen, J. M. and N. T. Uphoff, 1980. **Rural development participation: concepts**

and measures for project design, implementation and evaluation. New York: The RuralDevelopment Committee Center for International Studies, Cornell University.

อ้างใน พงษ์ธร ชูติมานันท์. 2551. บทบาทของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลต่อการพัฒนาการเกษตรในจังหวัดกำแพงเพชร. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

Landis, J. R. 1986. **Sociology: Concept and Characteristics**. 6th ed. USA: Wadsworth.

อ้างใน ชัยพงศ์ เครือจักร. 2551. กระบวนการจัดেলাทางสังคมเพื่อสุขภาพของคณะ

อนุชนคริสตจักรฟาร์มสัมพันธกิจ อำเภอเมืองเชียงราย. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการส่งเสริมสุขภาพ, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- Levison, D. J. 1964. **Role personality and social structure.** New York: The Macmillan Company. อ้างใน พงษ์ธร ชูติมานันท์. 2551. บทบาทของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลต่อการพัฒนาการเกษตร ในจังหวัดกำแพงเพชร. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Naylor, H. H. 1981. **Community Organization Practice.** 3rd ed. USA: Harry Specht. อ้างใน กนกทอง สุวรรณบุญย์. 2545. อิทธิพลของค่านิยมทางจริยธรรม สิ่งจูงใจ การสนับสนุนทางสังคมต่อการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) จังหวัดระยอง. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาชุมชน, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- Parsons, T. 1953. **Working paper is the theory of action.** New York: Free Press. อ้างใน พงษ์ธร ชูติมานันท์. 2551. บทบาทของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลต่อการพัฒนาการเกษตร ในจังหวัดกำแพงเพชร. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Selznick, P. 1977. **Leadership in administration: a sociological interpretation.** New York: Harper and Row. อ้างใน พงษ์ธร ชูติมานันท์. 2551. บทบาทของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลต่อการพัฒนาการเกษตร ในจังหวัดกำแพงเพชร. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Thoits, P. A. and L. N. Hewitt. 2001. **Volunteer work and well-being.** Journal of Health and Social Behavior. 42, 115-131. อ้างใน กระณีภา มาโน. 2553. ความหมายของชีวิตกับจิตอาสา. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

คำถามสำหรับสัมภาษณ์

การวิจัยเรื่อง ภูมิหลังและบทบาทของอาสาสมัครทำงานพัฒนาสังคม ณ สถานสงเคราะห์
เด็กพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดนนทบุรี

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของอาสาสมัคร (เพศ อายุ ภูมิลำเนา ศาสนา ครอบครัว การศึกษา ฯลฯ)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ส่วนที่ 2 กระบวนการในการเข้าสู่งานอาสาสมัครและแรงบันดาลใจ

ท่านช่วยเล่าประสบการณ์การทำงานอาสาสมัครครั้งแรก และท่านมีความรู้สึกอย่างไรใน
ตอนนั้น

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ท่านมีแรงบันดาลใจอะไรในการทำกิจกรรมในครั้งนั้น จนถึงการทำงานอาสาสมัครในปัจจุบัน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ส่วนที่ 3 บทบาทของอาสาสมัครในการดูแลเด็กพิการในสถานสงเคราะห์

1. ท่านช่วยเหลือเด็กพิการที่ท่านได้ดูแล (เพศ อายุ ความบกพร่อง พฤติกรรม)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. ท่านดูแลเด็กพิการของท่านให้มีพัฒนาการอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. ระยะเวลาที่ท่านดูแลเด็กพิการของท่าน และนับตั้งแต่วันเข้าร่วมโครงการ จนถึงปัจจุบัน
เด็กพิการมีพัฒนาการอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. ท่านมีปัญหาหรืออุปสรรคในการดูแลเด็กพิการอย่างไร และมีวิธีแก้ไขปัญหานั้นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. เมื่อจบโครงการฯ ท่านจะเข้าร่วมเป็นอาสาสมัครต่อไปหรือไม่ ถ้าไม่ เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ส่วนที่ 4 แนวคิดและข้อเสนอแนะของอาสาสมัคร

สิ่งที่ท่านอยากจะเสนอแนะต่องานอาสาสมัคร และต่อสถานสงเคราะห์

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ผู้ที่ให้สัมภาษณ์คนที่

ชื่อ / นามสมมติ

ลงชื่อผู้สัมภาษณ์

วันที่สัมภาษณ์

เวลาที่สัมภาษณ์

สถานที่สัมภาษณ์

สำหรับผู้วิจัย

หมายเหตุ : สิ่งที่เกิดขึ้นได้จากพฤติกรรมขณะให้สัมภาษณ์ และการเข้าร่วมโครงการฯ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ประวัติการศึกษาและการทำงาน

ชื่อ - นามสกุล	นางสาวชุตีมา พิชิตรณชัยกุล
วัน เดือน ปี เกิด	วันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2531
สถานที่เกิด	จังหวัดกรุงเทพมหานคร
ประวัติการศึกษา	พ.ศ.2553 บริหารธุรกิจบัณฑิต (การบริหารสำนักงานอิเล็กทรอนิกส์) มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
ประวัติการทำงาน	ปัจจุบัน เจ้าหน้าที่การตลาด บริษัท โตชิบา อิเล็กทรอนิกส์ เซอร์วิส (ประเทศไทย) จำกัด